

Středoškolská odborná činnost

DŮCHODOVÁ REFORMA

V SOUVISLOSTECH, JEJÍ DOPAD

ŠTĚPÁN HLAVATÝ

Oddíl 3
Obchodní veřejná sou

OLOMOUČ 2012

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor SOČ: 13-EKONOMIKA A ŘÍZENÍ

DŮCHODOVÁ REFORMA V SOUVISLOSTECH, JEJÍ DOPAD PENSION SYSTEM REFORM IN CONTEXT AND ITS CONSEQUENCES

Autor:	Štěpán Hlavatý
Škola:	Obchodní akademie Olomouc tř. Spojenců 11 779 00 Olomouc
Zadavatel a konzultant práce:	Ing. Hana Lněničková Mgr. Iveta Galečková

Olomouc 2012

PROHLÁŠENÍ

Jako autor této práce prohlašuji, že veškerý její obsah jsem vypracoval sám, uvedl jsem všechnu použitou literaturu, internetové a jiné zdroje sloužící jako podklady pro tuto práci. Všechna použitá literatura, internetové zdroje, seznam použitých obrázků jsou uvedeny v zadní části práce.

V Olomouci 21.03.2012

Podpis autora

ANOTACE

Reforma důchodového systému je důležitou, avšak velmi kontroverzní a složitou úpravou systému zejména starobních důchodů. V současné době existuje mnoho různých schémat důchodových systémů, z nichž každé poskytuje určitou sadu výhod i negativ. Tato práce by měla poskytnout ucelený přehled o současném důchodovém systému České republiky, porovnat jej se systémy zahraničními a se systémy, které jsou dle Melbourne Mercer Global Pension Indexu těmi nejlepšími. Rozbor připravované reformy a závěrů Výkonného týmu by měl ujasnit hlavní specifika a rizika reformy důchodového systému v ČR. Protože se reforma dotýká nás všech, pokusil jsem se malým dotazníkovým průzkumem zmapovat jednak informovanost občanů o současném systému, připravované reformě a hlavně jejich názory na úpravy systému. Dle mého názoru není připravovaná reforma reformou v pravém slova smyslu, protože kromě druhého pilíře nezavádí významnější systémové novinky. Proto se pokouším navrhnout jiný možný důchodový systém v ČR a také jiný způsob financování reformy současné. Celá práce by tak kromě uceleného přehledu měla být i nastíněním možných alternativ a zhodnocením dění kolem důchodového systému v ČR v posledních letech.

Klíčová slova: důchodový systém; důchodová reforma; penze; důchod; systém

ABSTRACT

The pension system reform is very important but on the other hand also controversial and difficult modification. Nowadays there are several types of pension systems and each of them provides specific pros and cons. This publication should give the reader comprehensive overview of Czech pension system and compare it with the foreign systems, also with the best systems according to the Melbourne Mercer Global Pension Index. The analysis of the reform which is being prepared and of the study made by Executive team, should make clear main specifications and risks of the pension system reform in the Czech republic. This reform will influence everybody, hence I tried to find out the foreknowledge of inhabitants about pension system and also their opinion to the system reform. In my opinion the reform as was suggested is not the right solution for the Czech system. So i tried to design the another possible pension system for Czech republic together with the alternative way of financing the reform. The whole publication should be comprehensive summary and also the assessment of Czech pension system changes in recent years.

Key words: pension system; pension system reform; pension; retirement; system

OBSAH PRÁCE

1. Úvod	5
1.1 Vymezení problematiky - osnova práce.....	6
1.2 Cíle práce a její součásti.....	6
2. Současná situace na poli důchodů v ČR	7
2.1 Základní pojmy a důchodové systémy ve světě.....	8
2.1.1 Státní systémy/fondy.....	9
2.1.2 Zaměstnanecké systémy.....	10
2.1.3 Soukromé fondy.....	12
2.2 Současný důchodový systém ČR.....	13
2.3 Demografické stárnutí obyvatelstva.....	17
2.3.1 Šance dožití se důchodového věku.....	20
2.3.2 Současná věkové složení obyvatelstva.....	21
3. Porovnání důchodového systému ČR se zahraničím	21
3.1 Důchodová politika zemí Evropy.....	22
3.2 Důchodová politika USA.....	25
3.3 Porovnání s konkrétními vybranými zeměmi.....	27
3.4 Zahraniční reformy a zkušenosti.....	31
4. Reforma důchodového systému ČR	31
4.1 Hlavní cíle a charakteristiky důchodové reformy.....	38
4.2 Malá důchodová reforma.....	39
4.3 Velká důchodová reforma.....	40
4.3.1 Nový systém financování důchodů - tři pilíře.....	40
4.3.2 Další změny, které přináší.....	43
4.4 Hlavní nedostatky důchodové reformy ČR.....	45
4.5 Porovnání reformních kroků se zkušenostmi.....	48
4.6 Změny související - změna daňového systému a navýšení DPH.....	51
5. Důchodová reforma z pohledu občanů - vlastní výzkum	52
5.1 Důvody výzkumu a jeho cíle.....	52
5.2 Forma výzkumu, představení dotazníku/formuláře.....	53
5.3 Přehled otázek a vyhodnocení.....	53
5.4 Závěry vyplývající z výzkumu.....	56
6. Návrh změn důchodové reformy	57
6.1 Alternativní financování reformy.....	57
6.2 Kombinované NDC schéma v ČR.....	59
7. Návrh informační strategie vlády	60
7.1 Současné informování ze strany vlády	61
7.2 Návrh informační strategie.....	62
8. Závěr a shrnutí, zamyšlení	63
9. Seznam použité literatury, dat a obrázků	64
10. Přílohy	68
11. Slovníček pojmů	69

1. ÚVOD

Není snad nikdo, kdo by se za poslední rok nesetkal s některou z plánovaných a částečně také realizovaných reforem současné vlády ČR. A to i přes to, že je vládě vytýkán nedostatečný důraz na informování obyvatel o důležitosti reforem a hlavně o jejich náplni, o tom, co změni život asi každého z nás. Přípravované změny jsou ale vítaným soustem pro média, která bohužel nesuplují informační roli vlády vždy úplně čistě, srozumitelně a pravdivě. Mezi lidmi tak často putuje řada fám a zvěstí, které sice souvisejí s připravovanými reformami, jsou ale často přibarveny. Na druhou stranu je pravdou, že řada připravovaných změn a novelizací není jednak příliš populární, jednak mají některé z nich opravdové trhliny a nedostatky, které si občas tak trochu odporují, nebo se snaží až o přílišné zapojení soukromého sektoru do státní sféry. Proč tedy nezvolit kroky takové, jejichž účinnost nebude pouze na papíře, ale dopomohou jak k lepší budoucnosti naší země, tak k nápravě rozkymáceného státního rozpočtu, přičemž zároveň nebudou podrážet nohy poctivým občanům a prohlubovat sociální rozdíly ve společnosti, které nyní v období všeobecné recese začínají ve světě vzbuzovat odpor vůči firmám, investorům apod.? Je třeba kroků efektivních, sice často kompromisních, nikoliv však destruktivních pro řadu obyvatel, ale také pro samotnou ekonomiku země, protože některé z reformních kroků tak opravdu vypadají.

Dost ale úvodních úvah a poznámek. Jednou z nejvíce diskutovaných a médii nejsledovanějších je právě důchodová reforma. Jedná se o krok, na jehož nutnost a absenci již bylo dlouho upozorňováno řadou odborníků, škoda tedy jen, že přichází tak pozdě, když už je situace opravdu kritická. Důchodová reforma toho má změnit hodně, od nového stanovení důchodového věku, přes nový způsob vyměřování důchodů až k nejdiskutovanější části - soukromým penzijním fondům přes jejich diskutabilní výhodnost a spolehlivost. Proto není možné ji přehlédnout - nikdo nechce v závěru svého života skončit bez prostředků. Bohužel se nedá říci, že každé řešení je dobré řešení, proto i tato důchodová reforma vykazuje řadu sporných míst, možná i nedostatků, a hlavně nemění důchodový systém opravdu - stále zůstává systém průběžného financování u státního pilíře (variantami důchodových systémů se zabývám v [kapitole 2.1](#)).

Právě všechna tato fakta mě zaujala natolik, že jsem se rozhodl podrobněji se seznámit s touto reformou, objektivně jí zhodnotit v rámci svých možností a taktéž srovnat reformní kroky ČR s tím, jak důchodové reformy probíhají v zahraničí a jaké systémy v zahraničí najdeme. Důchodovou reformu je třeba vidět v souvislostech, vidět za ní vývoj naší společnosti a teprve potom můžeme hodnotit jednotlivé její kroky, až potom, když si uvědomíme, že je opravdu potřebná a co všechno s ní souvisí. Proto jsem zařadil také kapitoly věnující se demografickému vývoji obyvatelstva ČR, ale i některým hlavním makroekonomickým ukazatelům dokazujícím nutnost změn. K tomu, abych mohl důchodovou reformu hodnotit, ale i ukázat její nedostatky, popřípadě navrhnout jiné možnosti, je třeba znát také názor a pohled občanů ČR, z různých věkových vrstev, tedy názor těch, které se reforma dotkne. Právě tato část by měla být snad přínosem práce, tou částí, která by měla přinést něco nového. Aby však nezůstalo pouze u teoretizování, jako další část práce řadím návrh konkrétní informační strategie, neboli, jak by mohla vláda informovat občany o připravovaných změnách a hlavně také možnou podobu informační brožury právě k důchodové reformě, která by měla stručně a jasně občanům podat dostatek informací. To by snad na úvod stačilo, nyní bych chtěl vymezit hlavní cíle celé práce, i když jsem je již trochu nakousl v tomto úvodu.

1.1 VYMEZENÍ PROBLEMATIKY A OSNOVA PRÁCE

To, čeho by se měla práce týkat jsem již nastínil v předchozích odstavcích, nyní tedy velmi stručně k tématům, která by měla má práce obsáhnout a k její osnově.

Důchodová reforma to není jen otázka finančních částek, které lidé v důchodovém věku dostanou, proto se ve své práci budu snažit zaobírat všemi tématy, které s ní souvisí:

- **státní rozpočet ČR**
- **demografický vývoj v naší zemi**
- **na základě soukromého pilíře důchodového systému by měly vzniknout nové důchodové společnosti**
- **zohlednění ekonomického vývoje důchodovou reformou**
- **také osudy jednotlivých lidí a jejich celoživotní snažení či nesnažení, proto je důležitý také jejich pohled**
- **zvyšování důchodového věku z morálního hlediska**
- **a další témata**

Jednoduše řečeno, doufám, že se mi práci podaří zpracovat s ohledem na všechny souvislosti a budu se tak snažit zabývat nejen ekonomickou problematikou, ale také souvisejícími tématy, která jsem zmiňoval výše. Nečekejte proto pouze ekonomické úvahy, vzorce a závěry, ale také přihlídnutí k vývoji společnosti, zahraničí a morálky.

OSNOVA PRÁCE

Neboli jakési schéma, podle kterého by měla práce vznikat a jak by měly za sebou jít jednotlivé kroky. Samozřejmě je důležité nejprve uvedení do problematiky, o které se snažím v *kapitole 2*, a to jak z hlediska ekonomického, systémového, tak demografického. Srovnávací částí je *kapitola 3*, kde srovnávám současný a plánovaný systém s důchodovými systémy v zahraničí. Po tomto nastínění problematiky pak přichází klíčová *kapitola 4*, zabývající se důchodovou reformou ČR a jejími dopady. V souladu se zjištěným a nastudovaným materiálem pak provádím výzkum mezi občany, snažím se zjistit jejich názor na důchodovou reformu a také zjistit, jak by využili možnosti spoření v soukromém fondu apod., a to napříč různými věkovými skupinami, čemuž se věnuje *kapitola 5*. Důležité je pak hlavně vyvození výsledků z tohoto výzkumu a aplikace těchto výsledků vzhledem k důchodové reformě, jednak dle vlastních zjištění, jednak dle postojů občanů, tedy návrh úprav důchodové reformy a vlastní podoby reformy v *kapitole 6*. Následuje již návrh, jak představit dané změny občanům republiky a vysvětlit jim vše nové, co reforma přináší, *kapitola 7*. Opomenout nesmím ani shrnutí výsledků, přínosu práce, ve který doufám a formulace závěrů, a to v *kapitole 8*.

1.2 CÍLE PRÁCE A JEJÍ SOUČÁSTI

Každý má pro činnost, kterou vyvíjí, svůj motiv, něco, co jej motivuje, nejinak jsem na tom také já s touto prací. Současná politika je poměrně kontroverzní a řada kroků, nejen současná vláda, je trochu protichůdná a vzájemně si odporující. Není ale možno soudit a kritizovat bez toho, aby člověk neměl danou problematiku důkladně nastudovanou a aby neviděl souvislosti mezi jednotlivými prvky dění. Tato práce by tak měla čtenáře uvést do problematiky důchodového systému a témat souvisejících, na druhou stranu samozřejmě nemohu předpokládat, že by ji četli lidé, kteří nemají alespoň základní znalost tohoto systému a proto

bych chtěl také ukázat, co by mohlo být uděláno v rámci zejména důchodové reformy jinak, co bude znamenat pro občany a hlavně najít její případné nedostatky včetně jejich možného řešení. K tomu právě slouží porovnání s ostatními zeměmi a vývojové souvislosti, vlastní výzkum a návrhy. Doufám, že i čtenářům znalým ekonomického prostředí přinese práce něco nového, možná nový pohled na tuto problematiku a nápady.

Téma důchodové reformy mě zaujalo jednak kvůli své aktuálnosti, spornosti navrhovaných změn, kvůli nedostatkům, na které upozorňují i někteří ekonomové, kvůli mračným nejasným informacím, které kolem ní kolují a které bych chtěl ujasnit nejen sobě a také z důvodu praktického - důchodová reforma se týká všech a nejen určité skupiny obyvatel. Před zahájením tvorby jsem si tak **vytyčil hlavní cíle, které bych chtěl splnit:**

- **důkladně nastudovat připravované změny a posoudit jejich účinnost a smysl**
- **přiblížit čtenáři současný důchodový systém porovnat připravované změny s tímto současným systémem**
- **porovnat vývoj důchodového systému a strategie ČR se zahraničím**
- **jasně formulovat výhody a nevýhody nového důchodového systému**
- **zjistit, jak vidí důchodovou reformu občané ČR, jak jsou o ní informováni, co sledávají pozitivní a co naopak negativní, jak využijí nové možnosti spoření na důchod, tedy souhrnně jejich pohled**
- **navrhnout možné úpravy důchodové reformy dle zkušeností ze zahraničí, zároveň vzhledem k vývoji české ekonomiky a na základě výsledků výzkumu**
- **ukázat, jak by mohla vláda lépe informovat občany o vládních reformách**
- **vytvořit ucelenou práci, která by mohla sloužit i jako ucelený zdroj informací o důchodových systémech a reformě v ČR**
- **poskytnou ucelený pohled na reformu**

2. SOUČASNÁ SITUACE NA POLI DŮCHODŮ V ČR

Ještě než se začnu věnovat samotnému systému důchodového pojištění ČR, je třeba specifikovat pojem důchodů. Důchody obecně se myslí příjmy ekonomických subjektů, také bychom mohli zabrousit do odvětví týkající se státní politiky příjmů obyvatel a regulace cen. Ve své práci **se však zaměřuji na systém důchodového pojištění**, který zahrnuje v České republice následující důchody:

1. **starobní**
2. **invalidní (3 stupně)**
3. **vdovský/vdovecký**
4. **sírotčí**

Jde tedy o důchody, na které vzniká lidem nárok za určitých podmínek, jako je dosažení určitého věku a délky účasti na sociálním pojištění, úmrtí živitele apod. Základní právní úpravou sociálního pojištění v České republice je potom **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění** ve znění pozdějších novelizací. I když pojem důchodového pojištění zahrnuje 4 druhy důchodů, věnovat se budu zejména starobnímu důchodu, v jehož systému má být nyní přijato nejvíce změn. Účasti v systému sociálního pojištění je povinno 99 % obyvatel České republiky, nejčastěji hrazením pravidelných odvodů z hrubé mzdy, povinnost účasti v systému samozřejmě stanovuje podrobně zákon. Nyní je již snad jasné, které oblasti důchodů se tato práce věnuje.

Výdaje na dávky důchodového pojištění jsou součástí tzv. **mandatorních výdajů státního rozpočtu**, to znamená výdajů, které jsou pro stát povinné, výdajů, které stanovuje zákon. Kromě dávek důchodového pojištění sem patří ještě nemocenské dávky a státní sociální podpora, souhrnně tedy výdaje státního rozpočtu, které mají zajistit přiměřenou životní úroveň občanům, kteří si nejsou schopni z určitých důvodů v současné době zajistit živobytí, ať již např. z důvodu dlouhodobé nemoci, ztráty zaměstnání apod. Pod mandatorními výdaji však musíme hledat také výdaje na dluhovou správu státního dluhu, dále pak státní příspěvky ke spoření, ale hlavně náklady na státní zaměstnance a financování státních organizací. Tyto výdaje však tvoří **až 80 % státního rozpočtu České republiky**, což, pokud bychom aplikovali na státní rozpočet ČR roku 2011, činí:

$$1\ 179\ 000\ 908 \times 80\ \% = \mathbf{943\ 200\ 726}$$

údaje uvedeny v tisících Kč

Pětina státního rozpočtu pak zbývá na investiční činnost státu, podporu výzkumu a vývoje a celkový rozvoj republiky, a to je jednoduše řečeno trochu škoda. Jako řešení této situace je v této době označováno zejména **zeštíhlení státního administrativního aparátu, přísnější podmínky získávání státních sociálních a jiných dávek, větší finanční samostatnost občanů a zefektivnění využívání státních financí**. Pod tímto zefektivněním je myšleno hlavně šetrné vynakládání státních prostředků. Bohužel, když jde o peníze státu, jsou často vynakládány neefektivně, zakázky jsou předražovány a tratí tak všichni občané státu. Tato přemíra mandatorních výdajů a nedostatek příjmů státního rozpočtu (nebo z druhé strany velikost výdajů) - tedy schodek státního rozpočtu, by neměl být řešen pouze jednoduchými škrty právě v řadě mandatorních výdajů či zvyšováním daní a to zejména takových, které se váží na spotřebu. Zvýší-li stát DPH, tedy daň, která se vybírá ze spotřeby výrobků a služeb, povede to zřejmě k naplnění katastrofického scénáře ministra financí M. Kalouska, který již teď připouští, že se ČR dostane v roce 2012 do recese.

Pro porovnání zapišme například **do USA, zde mandatorní výdaje v roce 2010 tvořily 57 %¹ státního rozpočtu, tedy výrazně méně, než v ČR**. Bohužel ekonomické statistiky neuvádějí podíl mandatorních výdajů na rozpočtu států, spíše se setkáme s vyjádřením výdajů na sociální politiku, tedy důchody a podporu ze strany státu v % z HDP. Tyto statistiky samozřejmě také zařadím do své práce, ale až v kapitole 3. kde porovnávám důchodový systém ČR s těmi zahraničními.

Abych se mohl věnovat dalším specifikům a ukazatelům stavu důchodového systému ČR, chci se nejprve vysvětlit několik základních pojmů a také základních možností struktury důchodových systémů.

2.1 ZÁKLADNÍ POJMY A DŮCHODOVÉ SYSTÉMY VE SVĚTĚ

Ve světě existuje několik variant důchodových systémů, ty jsou specifické zejména způsobem vyplácení důchodů, účastí soukromého sektoru, užitím konkrétních pilířů. I když můžeme důchodové systémy rozčlenit zejména dle pilířů, na kterých je důchodový systém postaven, každá země skýtá svá specifika, různě upravuje jednotlivé parametry důchodového systému.

Ve světě, zejména v rozvinutých zemích, jsou užívány zejména třípilířové systémy důchodového zabezpečení, samozřejmě v různých variantách vyhovujících ekonomické

¹ AMADEO, Kimberly. *FY 2010 Federal Mandatory Budget* [online]. About.com, US Economy, 2010 [cit. listopad 2011]. Dostupné na <http://useconomy.about.com/od/usfederalbudget/p/FY2010_Mandatory_Budget.htm>

situaci a specifikům dané země. V následujícím textu budu raději užívat pojem fondu, nežli pilíře.

2.1.1 Státní systémy/fondy

Statní důchodový fond, neboli penze garantovaná státem, je také označována jako **první pilíř**. Tento pilíř spravuje stát, který vybírá finanční prostředky od ekonomicky aktivního (pracujícího) obyvatelstva a ty jdou na financování důchodových dávek. Státní pilíř tedy můžeme charakterizovat zejména těmito specifiky:

- **je průběžně financovaný** - tzn., že finance vybrané od ekonomicky aktivního obyvatelstva jsou ihned použity na výplatu důchodových dávek, jednoduše řečeno pouze protečou státním rozpočtem. Ihned zřejmě vycítíte nevýhodu tohoto systému - vazbu na relativně stálé množství občanů v důchodovém věku a zároveň dostatečně velké množství ekonomicky aktivního obyvatelstva tak, aby vybrané prostředky dokázaly pokrýt výši vyplácených důchodů. Právě tento fakt je největším problémem v době, kdy obyvatelstvo demograficky stárne, viz dále. Označováno jako **PAYGO** - což by se dalo přeložit jako zaplat' a jdi - neboli vybrané peníze jsou ihned přerozděleny.
- **dávkově definovaný** - důchody jsou vypláceny formou dávek, které jsou stanoveny určitým způsobem (v ČR je to základní výměra a samozřejmě také procentuální vazba dle výše dosahovaného výdělku).
- **solidární** - úprava je jednotná pro všechny pojištěnce, taktéž zde funguje solidarita mezigenerační a příjmová, neboli lidé s vyššími příjmy nejsou tolik zvýhodněni proti lidem s nižšími příjmy (stejná základní výměra), tuto skutečnost má právě mírně změnit navrhovaná reforma. A hlavně lidé, jejichž odvody do systému dnes pokrývají náklady na vyplácení důchodových dávek, doufají v to samé, až budou mít nárok na důchodové dávky oni.

První pilíř může kromě dávek důchodového pojištění obsahovat také ostatní dávky sociálního pojištění, jako podporu v hmotné nouzi apod.

Ze specifik tohoto pilíře, státního fondu, i když to fond vlastně ani není (je financován průběžně), **vyplývá několik výhod i nevýhod:**

+ výhody	- nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • mezigenerační solidarita • příjmová solidarita • jednodušší změna ve výši vybíraných finančních prostředků • průběžný systém neumožňuje zneužít finanční prostředky - hned jsou vyplaceny • průběžně financovaný systém je méně náchylný ke krátkodobým ekonomickým výkyvům	<ul style="list-style-type: none"> • průběžné financování (PAYGO) je velmi závislé na demografickém vývoji obyvatelstva • peníze vybrané ihned plynou na výplatu dávek --> nefunguje tedy jako fond • vykazuje-li důchodový účet přebytek (bylo vybráno více, než na dávkách vyplaceno), stát obvykle peníze použije na jiné účely

Tabulka 1: Hlavní výhody a nevýhody státního pilíře důchodového systému

Ze současného demografického, ale i nepříznivého ekonomického vývoje a charakteristik tohoto státního pilíře vyplývá, že část jeho zatížení by měla být přenesena na vlastní spořicí

aktivity občanů. **Možným řešením** by byl i systém, který zřizuje v rámci prvního pilíře opravdu jakýsi **fond**, ve kterém by každému účastníkovi důchodového pojištění byl zřízen individuální účet. Důchod by tak byl účastníkovi pojištění opravdu vyplácen dle jeho příspěvků do systému, ovšem nevýhodou státní správy tohoto fondu by bylo **minimální nebo dokonce žádné zhodnocení uložených financí**, které by nemuselo pokrýt ani výši inflace.

Obrázek 1: Schéma státního pilíře důchodového systému České republiky

Právě potřebu přenést část zatížení na jiný, než státní fond a zároveň problém zhodnocování uložených prostředků se snaží řešit další pilíře důchodového systému.

2.1.2 Zaměstnanecké systémy

Ty jsou považovány za tzv. druhý pilíř, alespoň v rámci Evropské unie. Je založen na **důchodových fondech spravovaných zaměstnavateli**, které nejsou povinné ani pro zaměstnance ani pro zaměstnavatele. Funguje to tedy tak, že zaměstnavatel zřídí jakýsi fond, do kterého odvádí část ze mzdy zaměstnance, ze kterého mu pak ve stáří vyplácí důchodové dávky. Zaměstnavatel může také zaměstnanci přispívat určitou částkou navíc. Takovéto fondy zřizují zejména **velké podniky s potřebným zázemím a finanční jistotou**. Palčivým problémem těchto fondů je však fakt, že podnikatelské subjekty nemohou důchody garantovat, **pokud totiž zkrachují, jednoduše je nemá kdo a z čeho vyplácet**. Některé státy od tohoto systému raději upouští, v EU zase naopak je tento pilíř silně zastoupen, v některých zemích je dokonce povinný.

Zaměstnavatel taktéž může svěřit správu důchodových účtů svých zaměstnanců **třetí straně, tedy důchodovému fondu**, např. při některé z pojišťoven, kde jsou stádnány odvody ze mzdy zaměstnance a příspěvky zaměstnavatele.

EU tlačila také na Českou republiku, aby došlo k zavedení zaměstnaneckých fondů, v roce **2011 však byla přijata potřebná právní úprava², která sice zavádí pojem**

² **Český zákon:** Zákon č. 340/2006 Sb., o činnosti institucí zaměstnaneckého penzijního pojištění z členských států Evropské unie nebo jiných států, které jsou smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru

zaměstnaneckých fondů do české legislativy, ale zároveň jejich vznik na území ČR zakazuje. Můžeme polemizovat, zda se jedná o kladný krok, ale vzhledem ke korupci a častému tunelování tuzemských firem převažují spíše pozitiva zákazu vzniku zaměstnaneckých fondů v ČR.

Příkladem státu, kde je druhý pilíř velmi silný je **Velká Británie**. Zde mají lidé možnost buď se zapojit do zaměstnaneckého penzijního fondu, nebo si musejí spořit sami, např. v některé z penzijních společností formou penzijního pojištění či připojištění. Zde fungují 2 typy zaměstnaneckých fondů:

- 1. příspěvkový zaměstnanecký fond** - do něj zaměstnanec odevzdává každý měsíc část své mzdy a jeho penze je pak závislá na výdělcích, kterých dosahoval, délce účasti v systému a případně výnosů fondu přičemž část financí na tento účet přispívá i zaměstnavatel
- 2. nepříspěvkový zaměstnanecký fond** - zde účastník nemusí odvádět příspěvky, ovšem i přesto se mu v průběhu času hromadí budoucí důchodové dávky na tomto zaměstnaneckém účtu. Tento systém je pro zaměstnavatele nákladnější, proto jej často nenajdeme.

To, že důchodový systém ve Velké Británii je poměrně hodně závislý na zaměstnaneckých fondech dokazuje, fakt, že každý zaměstnavatel zaměstnávající více než 5 zaměstnanců musí pro zaměstnance zajistit určitý typ důchodového fondu.

Další možností jsou pak pouze **příspěvky zaměstnavatele na účet důchodového pojištění zaměstnance**, který má zřízen např. u některého soukromého fondu. Pro zaměstnavatele tento systém znamená méně odpovědnosti, administrace a také menší náklady. Takovýto systém ale nejde doslova považovat za zaměstnanecký fond.

Stejně jako státní důchodový fond, nebo spíše státní pilíř důchodového systému, má i zaměstnanecký fond zřizovaný zaměstnavatelem své nevýhody, o některých jsem se zmiňoval již v textu výše. Zkusme se jen zamyslet a vyvodit **některá pozitiva a negativa**:

+ výhody	- nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • přímá vazba na výdělky zaměstnanců --> spravedlivější • každý zaměstnanec má zřízen v rámci fondu svůj účet, kde jsou mu prostředky strádány • k prostředkům ze mzdy zaměstnance přispívá také zaměstnavatel, pro kterého může být tento příspěvek daňově uznatelnou položkou (záleží na zemi, např. V. Británie) • přispívá k větší snaze zaměstnance pracovat svědomitě a setrvat u zaměstnavatele 	<ul style="list-style-type: none"> • není-li důchodový fond oddělen od majetku podniku, může v případě krachu dojít také ke ztrátě naspořených úspor • schéma a specifika důchodového systému jsou v pravomoci zaměstnavatele, ten se musí držet jen v rámci zákonných předpisů • systém zvyšuje požadavky na administrativu zaměstnavatele

Tabulka 2: Některé z kladů a negativ zaměstnaneckých důchodových fondů

Jak jsem psal výše, u nás tyto zaměstnanecké fondy zavedeny nebudou, proto je v rámci českého důchodového systému jako druhý pilíř označováno spíše soukromé spoření, více o pilířích českého systému dále.

2.1.3 Soukromé fondy

Jako třetí pilíř se nejčastěji označují nejrůznější penzijní připojištění či životní pojištění, tedy dá se říci, soukromé aktivity občanů, ke kterým se rozhodli dobrovolně. Takovéto fondy spravují soukromé společnosti, často zřízené při bankách a pojišťovnách a obvykle klientovi garantují určitou výši zhodnocení, která by měla pokrýt alespoň inflaci. Nabízejí tak budoucím penzistům další příjem, kromě státních důchodových dávek, pokud jsou měsíčně ochotni část své mzdy odvádět na tyto soukromé fondy.

Každý, kdo se rozhodl spořit i touto cestou, tak spoří na vlastním účtu, systém je tak **financován kapitálově** - na účtu pojištěného se střeďává určitá částka, která bude v budoucnu vyplacena jemu samotnému v podobě pravidelné renty, nebo jednorázové výplaty. Soukromé fondy mohou být charakterizovány také **různou mírou rizika** - chce-li klient dosáhnout vyššího úroku z ukládané částky, může si zvolit, že jeho finanční prostředky budou investovány do rizikovějších cenných papírů. Na druhou stranu tak ale může také o své prostředky přijít. Stát často nabízí k penzijnímu připojištění **státní příspěvky**, které jsou střadatelé společně s jeho prostředky ukládány a zhodnocovány na účtu penzijního připojištění. Chystaná reforma má v úmyslu zvýšit podíl důchodového spoření občanů v soukromých fondech.

+ výhody	- nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> • kapitálové financování a individuální účty střadatelů • vyšší zhodnocení, než u státních systémů • možnost lépe rozhodovat o svém budoucím důchodu • přímá vazba na množství ukládaných finančních prostředků (moje finance tak jdou mně)	<ul style="list-style-type: none"> • téměř žádná sociální a mezigenerační solidarita • větší míra rizika ztráty střádaných prostředků • možné další přenášení státní odpovědnosti do soukromého sektoru • citlivý na vývoj na finančních trzích

Tabulka 3: Pozitiva a negativa třetího pilíře důchodového systému

Tyto tři pilíře jsou tedy základem světových penzijních systémů, samozřejmě v různých obměnách a každý systém má svá specifika. Pod jednotlivými pilíři se mohou v různých zemích schovávat různé varianty výše uvedených fondů (systémů) a způsobů financování, čísla pilířů nemusí odpovídat tak, jak jsem je zde uvedl. Jde pouze o nástin možností v obecné terminologii. Někdy jsou také zaměstnanecké fondy označovány za soukromé, splývají tedy v rámci jednoho pilíře, protože zaměstnavatel zajišťuje fond pro zaměstnance u určité důchodové společnosti. Vidíme, že alternativ je mnoho, základy jsou však stejné. Na závěr ještě shrnuji tři pilířový systém na obrázku:

SCHÉMA TŘÍ PILÍŘOVÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

Obrázek 2: Schéma tří pilířového důchodového systému obecně

2.2 SOUČASNÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM ČR

Pro nás je však nejdůležitější důchodový systém České republiky a jeho specifika, abych poté mohl nastínit změny, kterých má doznat provedením důchodové reformy.

Důchodový systém České republiky v současné době stojí na dvou pilířích:

1. **povinné důchodové pojištění, tedy státní systém**
2. **penzijní připojištění se státním příspěvkem, popř. životní pojištění**

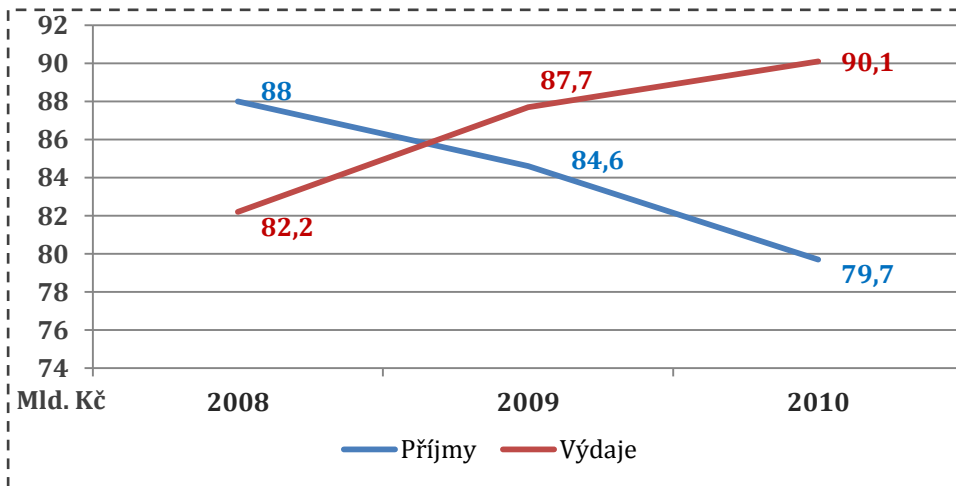
AD 1) POVINNÉ DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

Je součástí sociálního pojištění, které odvádí zaměstnanec, i zaměstnavatel, i osoba samostatně výdělečně činná. Odváděné sociální pojištění v sobě zahrnuje nejen důchodové pojištění, ale také nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Sociální pojištění, stejně jako zdravotní, je stanoveno procentní sazbou, která je aplikována na vyměřovací základ. Procentuální přehled v následující tabulce:

	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	OSVČ
Vyměřovací základ	Hrubá mzda	Superhrubá mzda	Roční vyměřovací základ
Důchodové pojištění	6,5	21,5	28
Státní politika zaměstnanosti	-	1,2	1,2
Nemocenské pojištění	-	2,3	-

Tabulka 4: sazby sociálního pojištění v ČR v roce 2011, v %

Jak bylo uvedeno výše, státní důchody fungují na principu průběžného financování (PAYGO), vybrané prostředky jsou tedy ihned použity k výplatě důchodů stávajících důchodců, vybrané prostředky se tedy evidují a na velmi krátkou dobu shromažďují na **důchodovém účtu**, který spadá pod **Českou správu sociálního zabezpečení**. Ta také vede podrobné statistiky nejen vyplácených důchodů, ale i demografické statistiky. A právě i z těchto statistik je vidět, jak se důchodový účet přehoupnul z přebytkového stavu, který trval do roku 2008, do stavu deficitního, viz následující graf. Z něho můžeme odečíst jeho nepříznivou situaci rozevírajících se nůžek - příjmy klesají, výdaje se

zvětšují. Tento stav způsobil jednak nárůst

Graf 1: příjmy a výdaje účtu sociálního pojištění ČR v letech 2008-2010 (důchodové a nemocenské poj.), [1]

vyplácených důchodů, jednak jejich postupné zvyšování, jak vyplývá ze statistik České správy sociálního zabezpečení. Navíc, místo aby se také zvyšovalo množství vybraných financí, vidíme i zde několikamiliardový propad.

AD 2) PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ SE STÁTNÍM PŘÍSPĚVKEM, POPŘ. ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Lidé, kterým dostačují příjmy na pokrytí všech životních nákladů a ještě jim zbývají volné finanční prostředky je mohou využít k zajištění lepší příjmové stránky v době důchodu. Právě k tomu slouží **penzijní připojištění, nebo životní pojištění se státním příspěvkem**. Znamená to, že pojištěný si spoří na účtu u některé z pojišťovacích institucí, které tyto služby nabízejí, většinou formou měsíčně hrazené částky, přičemž k této částce mu ještě stát přidá příspěvek. Pojišťovací společnost, fond, by pak měl zajistit alespoň takové zhodnocení, které pokryje inflaci, aby tedy peníze průběžně neztrácely svou hodnotu. **Tyto penzijní fondy musí mít povolení od České národní banky**. Oblast penzijního připojištění upravuje **Zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem a dalších změnách**. Z něj vyplývá, že pro penzijní fondy platí **přísnější podmínky**, jako je třeba zákaz veřejné nabídky akcií, akcie musí být vydávány na jméno, nebo akcie představující podílovou účast v penzijním fondu nemohou být použity k zajištění závazků. Účastníci by se tak neměli bát o své úspory, protože zákon stanovuje, **že úspory účastníků musí být vedeny na samostatném účtu, odděleného od investic penzijního fondu**. Nicméně stát za vklady neručí.

Tento zákon také stanovuje výši státního příspěvku, který je připisován měsíčně, nebo ekvivalentně za větší období, pokud účastník odvádí částku např. čtvrtletně.

Měsíční platba účastníka v Kč	Státní příspěvek v Kč
100-199	50 + 40 % z částky nad 100
200-299	90 + 30 % z částky nad 200
300-399	120 + 20 % z částky nad 300
400-499	140 + 10 % z částky nad 400
500 a více	150 Kč

Tabulka 5: Výše státního příspěvků v penzijním připojištění

Nastřádaná částka pak může být vyplácena 3 způsoby:

- **penze - doživotní pravidelná výplata**
- **jednorázové vyrovnání**
- **odbytné**

První dva body jsou jasné a za účelem jejich vyplácení penzijní fond vzniká. Odbytné pak náleží tomu účastníku, který spořil ve fondu alespoň 12 měsíců a jeho pojištění zaniklo výpovědí nebo dohodou a není mu vyplácena penze. Také může připadnout fyzickým osobám ve smlouvě určeným v případě smrti účastníka, pokud nevznikl nárok na pozůstalostní penzi. V tom případě:

odbytné = příspěvky uhrazené účastníkem + podíl na výnosech z hospodaření penzijního fondu

Penzijní fond je také povinen vrátit v rámci odbytného státní příspěvky ministerstvu.

Penzijní připojištění tak vypadá jako poměrně dobrý způsob zajištění vyšších příjmů na stáří a dává lidem naději lepšího hmotného zabezpečení v důchodu díky menší závislosti na státním důchodu. Za jeho **hlavní výhody** tedy můžeme označit:

- kapitálové financování a individuální účty účastníků
- další příjem ve stáří v závislosti na našich příspěvcích
- možnost získání státního příspěvku a příspěvku od zaměstnavatele
- zhodnocení našich úspor by mělo pokrýt alespoň inflaci
- daňové zvýhodnění ve formě odčitatelné položky od základu daně

Všechno má své stinné stránky, proto i penzijní fondy nesmíme vidět příliš růžově:

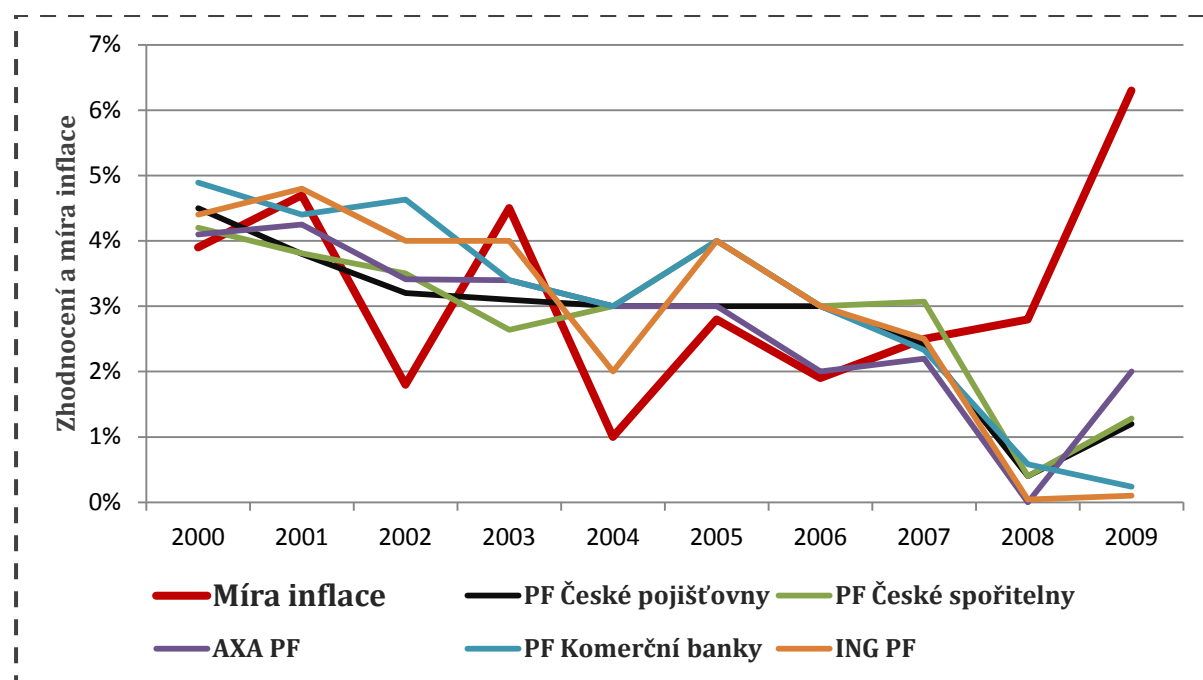
- míra zhodnocení často nepokrývá ani znehodnocení peněz inflací
- jednotlivé penzijní fondy se od sebe zásadně liší ve výši připsaných výnosů
- v případě přerušení penzijního připojištění přichází účastník o státní příspěvky
- vklady účastníků nejsou nijak pojištěny
- v České republice špatně nastavený systém vede k poměrně nízkým vkladům účastníků a dle vlády převažuje jednorázová výplata naspořených prostředků po dosažení potřebného věku

Penzijní připojištění zajišťované penzijními fondy, často vznikajícími při silných pojišťovacích či bankovních institucích, zajišťuje jakousi doplňkovou formu zajištění důchodu, jedná se však o dlouhodobý krok, jehož účinnost se logicky zvyšuje úměrně k počtu let strádání prostředků v penzijním fondu.

Zhodnocení strádaných financí

Jednou z nevýhod penzijního připojištění je **poměrně nízká míra zhodnocení**, protože při penzijním připojištění penzijní fondy investují spíše do méně rizikových cenných papírů apod. (zejména do pokladničních poukázek, státních dluhopisů, akcií, podílových listů a výjimečně do nemovitostí), na rozdíl od např. důchodového pojištění (varianta životního pojištění), kde je větší prostor pro rizikovější investice s možným vyšším výnosem. Vybral jsem 5 největších fondů dle jejich podílu na trhu působících v České republice a porovnal výnosy, kterých dosáhly v uplynulých letech s inflací, což nám pomůže lépe zhodnotit jejich výhodnost:

Graf 2: Porovnání inflace s výnosy penzijních fondů v ČR v letech 2000-2009 [2]
PF - penzijní fond

Silná červená linka v grafu vyznačuje míru inflace, přičemž jasně vidíme, že mezi lety 2000-2009 **se často zhodnocení finančních prostředků uložených na penzijních fondech dostalo pod úroveň inflace**. Mám na mysli hlavně rok 2003, kdy nebyly fondy schopny tak rychle reagovat, po tomto roce se jim již více méně dařilo zhodnocovat finance klientů v míře větší, než jaká byla inflace. Bohužel však z grafu jasně vyplývá, že krizové roky 2008 a 2009 zasadily ránu také penzijním fondům a ty nebyly schopny při plošném pádu cen cenných papírů a komodit samozřejmě zhodnotit budoucí peníze účastníků, nůžky se rozevřely. Skeptické ohlasy jsou tak při pohledu na reálné výsledky na místě, penzijní fondy často nedokáží pokrýt připisovanými výnosy ani inflaci a lidem se nelíbí, že u tak citlivé oblasti, jako jsou jejich důchody někdo vydělává na jejich důvěře. **Zhodnocení**, které je na účet účastníka připsáno penzijním fondem navíc **podléhá 15% dani**. Na druhou stranu nemůžeme tvrdit, že by bylo lépe schovat si peníze lidově řečeno pod peřinu. K této problematice výhodnosti penzijních fondů se vrátím ještě v *kapitole 4* o důchodové reformě.

Vzhledem k částkám, které lidé v penzijním připojištění spoří, se často dostanou pouze na hodnotu několika desítek tisíc Kč, a proto raději volí formu jednorázové výplaty naspořených financí při dosažení **60 let věku** a alespoň **60 měsíců účasti ve spoření**, **72 %**

účastníků využívá možnosti jednorázové výplaty³, 24 % formy odbytného a pouze 1 % si nechá vyplácet naspořené finance ve formě měsíční renty. Je tedy jasné, že penzijní připojištění nehraje příliš velkou roli a státnímu pilíři příliš neodlehčuje. Přesto však počet účastníků stoupá:

Počet aktivních účastníků penzijního připojištění											
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
2 372	2 508	2 597	2 661	2 869	3 284	3 610	3 962	4 295	4 470	4 595	4 572
289	264	364	362	419	430	920	098	603	178	342	389

Tabulka 6: Počet aktivních účastníků penzijního připojištění v ČR v letech 2000-2011, [13]

Nejen současný dvou pilířový systém s přetížným státním a naopak spíše doplňkovým ve formě penzijního připojištění, ale také stárnutí obyvatelstva potvrzují potřebu změn v současném systému.

2.3 DEMOGRAFICKÉ STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA

Demografické stárnutí neboli zvyšování průměrného věku obyvatel přináší dopady jak společenské, tak ekonomické. Zvláště v případě vyplácení starobních důchodů se jedná o velký problém, daný zejména průběžným financováním státních důchodů v ČR. Zvyšování počtu občanů v důchodovém věku a zároveň snižování ekonomicky aktivních obyvatel, kteří odvádějí prostředky do důchodového systému, pak vede k situaci, která nyní nastala i v České republice - deficitu důchodového účtu a k nezdravému vývoji veřejných financí. Prognózy počítají s dalším stárnutím obyvatelstva, proto je třeba na tyto změny a tento vývoj připravit také důchodový systém. Nelze však stále více zatěžovat občany státu, je třeba systém zefektivnit a neumožnit využívání prostředků z důchodového účtu k jiným účelům, byť by vykazoval přebytek.

DŮVODY DEMOGRAFICKÉHO STÁRNUTÍ

Důvody stárnutí populace jsou prakticky dva:

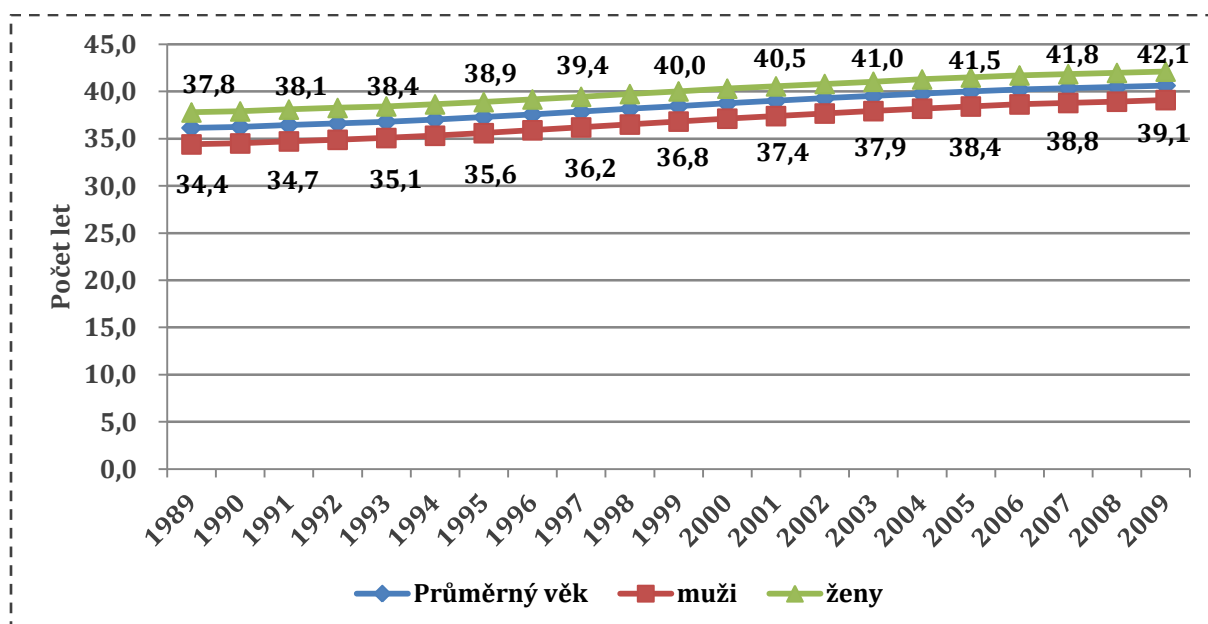
1. pokles plodnosti a porodnosti
2. zvyšování věku dožití, snižování míry úmrtnosti a prodlužování důchodového věku

Ve vyspělých zemích se obvykle kombinují oba faktory, poměrně nezdravý styl života a vliv znečištěného životního prostředí společně s chemickými látkami v řadě výrobků vede k zhoršování plodnosti u mladých lidí a porodnost klesá. Tento fakt je také dát důrazem na kariéru a hmotné zabezpečení, kvůli kterému často mladé páry odsouvají těhotenství, a poté zjistí, že už je pozdě.

Zvyšování věku dožití je také spojeno s vyspělostí společnosti, zejména lékařské vědy a na rozdíl od snižování porodnosti jej můžeme označit za kladný jev. Přináší ale potřebu zajistit příjmy občanů ve stáří.

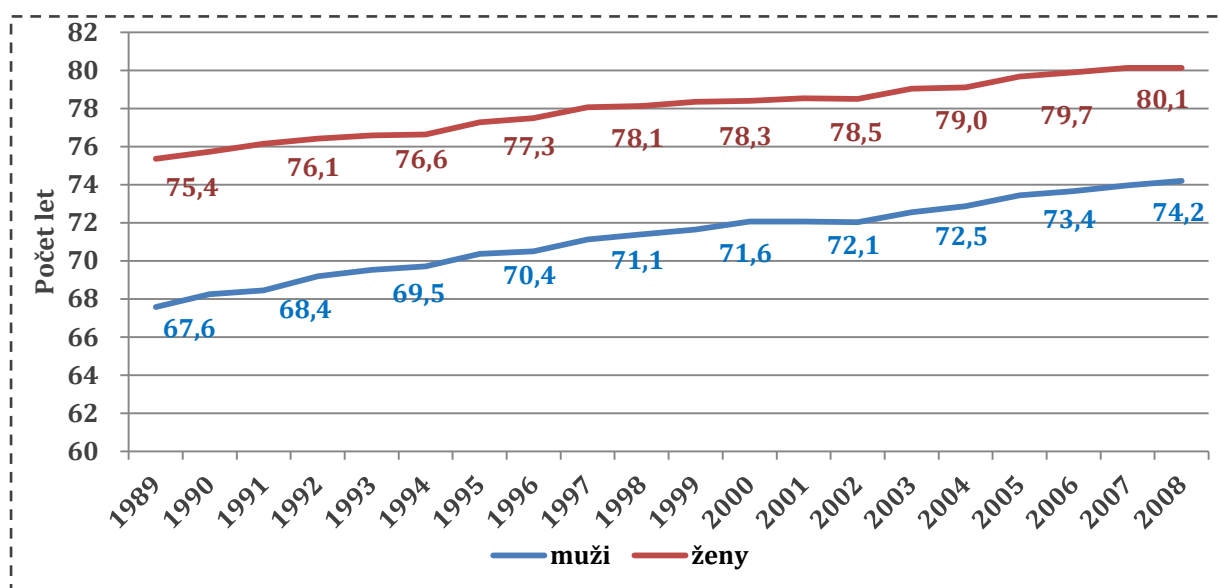
Demografické stárnutí dokládá řada statistických údajů, na některých z nich chci ilustrovat naléhavost situace.

³ NEČAS, Petr. *Premiér Nečas: Tato vláda není nezodpovědná ani zbabělá* [online]. ParlamentníListy.cz, 13. července 2011 [cit. listopad 2011]. Dostupné na: <<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Premier-Necas-Tato-vlada-neni-nezodpovedna-ani-zbabela-202546>>.

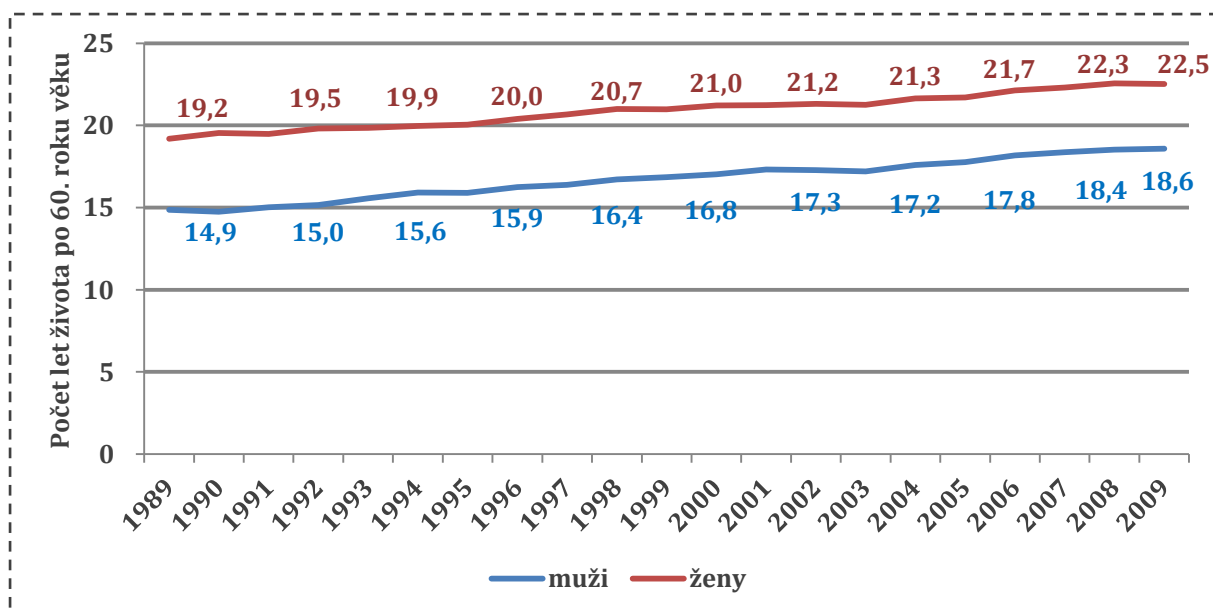
Graf 3: Průměrný věk obyvatel ČR v letech 1989-2009 (roky), [3]

Graf průměrného věku obyvatel České republiky ukazuje stabilně stoupající tendenci, která se v letech 2008 a 2009 trochu zpomalila. **Modrá linka** vyjadřuje průměrný věk všech obyvatel bez rozdílu pohlaví, průměrný věk žen je vyšší zhruba o 3 roky, což souvisí i s nadějí dožití se vyššího věku. **Předpověď** ČSÚ přitom **počítá s průměrným věkem obyvatel 50 let za 65 let.**

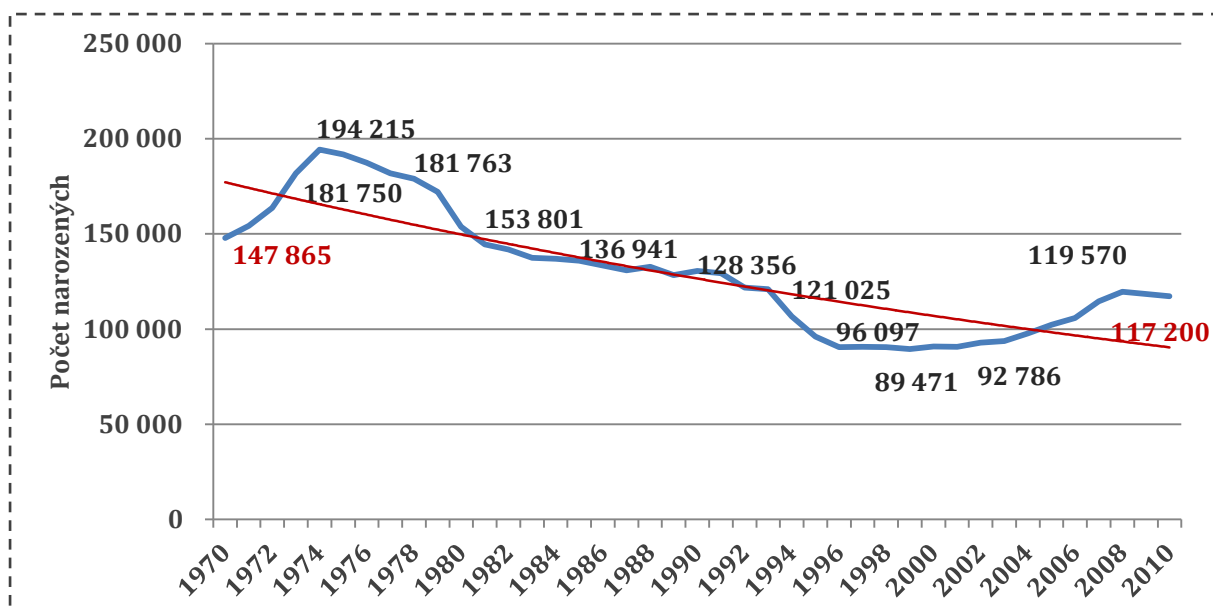
Graf 4: Naděje dožití v ČR při narození (roky), [4]

Naděje dožití vyjadřuje počet roků, kterých se v průměru může dožít jedinec po narození, je to ovšem údaj dočasný, tedy vyjadřuje, kolik by se člověk v průměru dožil, pokud by struktura úmrtnosti zůstala stejná jako v daném roce. Nicméně z grafu vyčteme, že naděje dožití se stále zvyšuje **a reálně se tak lidé dožívají vyššího věku.** To samozřejmě znamená, že je stát musí také po delší dobu zabezpečit v důchodu.

Graf 5: Naděje dožití ve věku 60 roků v ČR 1989-2009, [5]

Poměrně zajímavá data poskytuje také statistika naděje dožití ve věku 60 let, která vyjadřuje **kolik let před sebou ještě teoreticky mají lidé ve věku 60 let**, tedy na počátku důchodového věku. Tato hodnota se taktéž zvyšuje a společně s větším počtem lidí v důchodovém věku klade vyšší nároky na důchodový systém.

Graf 6: Porodnost v ČR v letech 1970-2010, [6]

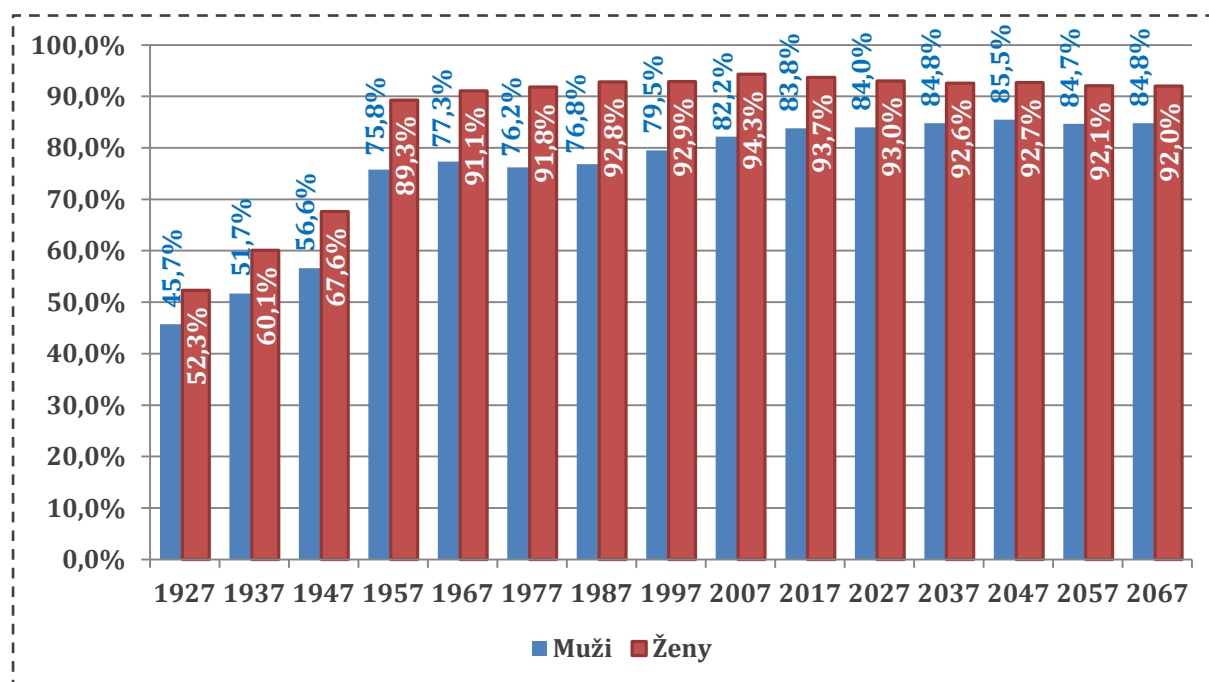
Bohužel ani graf porodnosti nás příliš nepotěší, zvláště když z dlouhodobého hlediska má klesající charakter. Míru porodnosti v ČR nezachrání ani krátkodobé "boomy", jaké můžeme vidět na grafu například mezi lety 2004-2008. Naopak lidé se budou dožívat stále vyššího věku, musíme tedy počítat s horším poměrem mezi pracujícími obyvateli a důchodci, kdy průběžný systém financování již jednoduše řečeno nebude schopen pokrýt množství vyplácených důchodů.

Se zvyšováním průměrné délky života a tedy i zvyšování naděje dožití tak dnešní **důchodci tráví v důchodu v průměru stále více času**. Tímto argumentují zastánci zvyšování

důchodového věku a sice, že zvyšující se délce života a zvyšujícímu se počtu lidí, kteří se důchodu dožijí a stráví v něm řadu let, je třeba přizpůsobit také hranici pro odchod do důchodu, aby nedocházelo ke stálému zvětšování počtu důchodců. Tento argument má zajisté svou logiku a je aplikován také do chystané důchodové reformy, nicméně druhou rovinou, ze které je třeba se na tento problém dívat, je rovina morální. Neměl by se se zvyšující se životní úrovni společnosti zvyšovat také počet let strávených v důchodu? Je rozumné chtít výkon práce po lidech, kteří by dříve již byli v důchodovém věku? Odpověď může být oboustranná - pokud bude mít společnost dostatek prostředků, je možno držet hranici odchodu do důchodu na stejné hranici v situaci, kdy ale v důchodovém systému chybí prostředky a věk odchodu do důchodu zůstával již po delší dobu nezměněn současně s demografickým stárnutím, je třeba provést změny. Ovšem změny racionální a takové, aby lidé daného věku byli schopni práce se slušným výsledkem a aby nedocházelo k jejich demotivaci nedosažitelnou hranicí odchodu do důchodu. **Zvýšení, s kterým počítá reforma je ale dle mého úsudku vzhledem k průměrné délce života, vůči lidem necitelné a ukazuje, že člověk je v dnešní době brán pouze jako nástroj tvorby finančních hodnot.** Více ale k problematice zvyšování hranice pro odchod do důchodu až v kapitole 4.

2.3.1 Šance dožití se důchodového věku

Odstupme nyní od obecných demografických statistik, podívejme se konkrétně, kolik procent lidí se dožije důchodového věku.

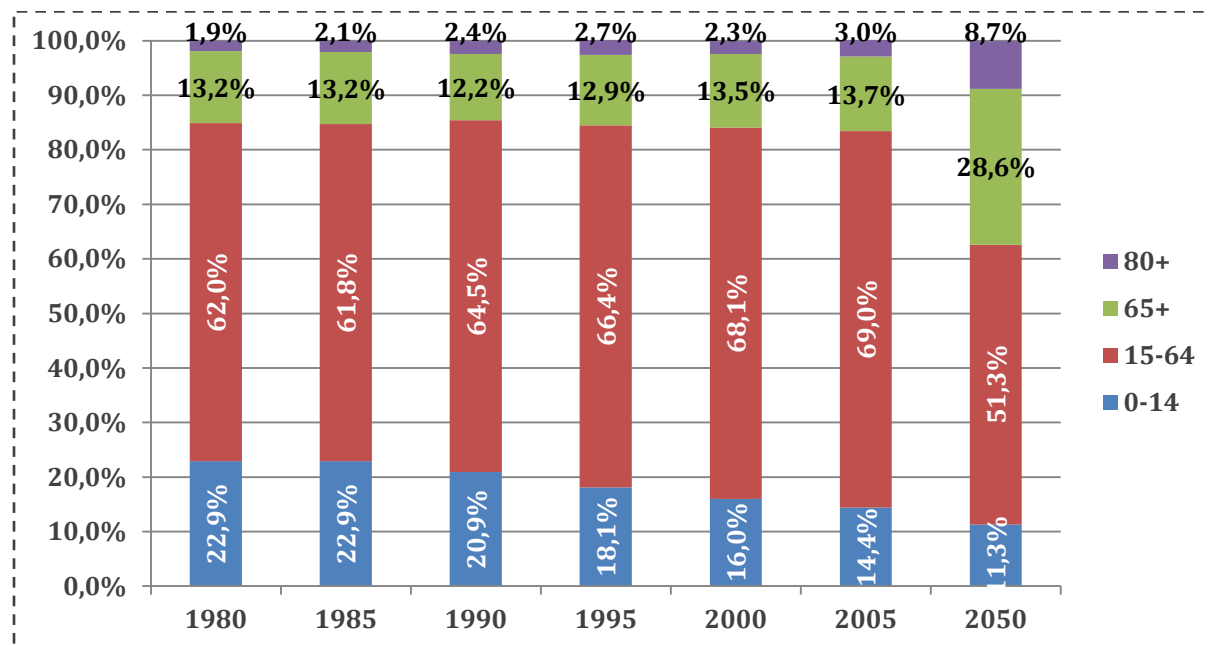
Graf 7: Šance dožití se důchodového věku v ČR - minulost, současnost, předpověď, [7]

Zatímco ještě kolem roku 1927 se důchodového věku nedožila ani polovina mužů, po druhé světové válce se procento mužů, kteří se dožili důchodového věku, podstatně zvýšilo. Je třeba také brát na zřetel, že období I. a II. světové války a také Velká hospodářská krize přispěly k horšímu stavu obyvatelstva, po II. světové válce již byla situace přece jen klidnější. Taktéž můžeme z grafu vyčíst, že procento lidí, kteří se důchodu dožijí, se již zřejmě dostalo na své maximum.

Zvyšuje se **ale také věk obyvatel, kteří se důchodového věku dožijí**, což souvisí již s nadějí dožití při narození, ta se ještě zvyšuje dožitím se důchodového věku. Úměrně k této době strávené v důchodu by se dle současných reforem měl měnit také věk odchodu do důchodu a kopírovat tak vývoj směřující k prodloužení života stráveného v důchodu.

2.3.2 Současné věkové složení obyvatelstva

Rád bych prezentoval ještě jeden graf zobrazující věkovou strukturu obyvatel České republiky.

Graf 8: Složení obyvatelstva ČR dle hlavních věkových skupin, [14]

Z grafu opět vidíme to, co dokazovaly již předchozí statistiky - **snížování podílu dětí** na celkovém počtu osob a **prudké zvyšování podílu zejména osob starších 65 let, ale také těch nejstarších nad 80 let**. Nejmarkantnější je tento vývoj při pohledu na dlouhodobou předpověď pro rok 2050 ve srovnání s aktuálním stavem.

Myslím, že uvedené grafy dostatečně dokázaly nutnost změn z hlediska demografického, stárnutí populace bohužel není problémem pouze ekonomickým, ale přináší další otázky do budoucna - zda-li bude původní obyvatelstvo Evropy vymírat a nahradí jej nově přistěhovalí, např. z oblasti Asie? Zabývat se touto otázkou však není účelem mé práce.

3. POROVNÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČR SE ZAHRAŇÍČÍM

V mnoha zemích, nejen Evropských, proběhly důležité změny důchodových systémů již dříve, a tak nyní lze hodnotit, nakolik byly tyto změny prospěšné a co přinesly. Taktéž čeští politici si rádi berou příklad ze zahraničí, možná proto, že rádi spoléhají na ověřené, ovšem je tomu tak i důchodové reformy? Pokusím se tedy porovnat současný důchodový systém České republiky s těmi Evropskými nejprve obecně, poté s důchodovým systémem USA a na konkrétních příkladech se budu snažit ukázat na hlavní rozdíly. A v neposlední řadě nastíním také hlavní reformní kroky, které v posledních letech probíhaly za našimi hranicemi.

3.1 DŮCHODOVÁ POLITIKA ZEMÍ EVROPY

Důchodové systémy v Evropě staví na třech základních přístupech, které si ale většina zemí ještě modifikuje dle svých potřeb:

- 1) Bismarckův model** - pochází již z konce 19. st. a jeho autorem je německý kancléř Bismarck. Ten se snaží o to, aby se vyplácená penze co nejvíce blížila mzdě, kterou zaměstnanec pobíral po dobu pracovního života. Protože v Bismarckově modelu je výše penze vázána na předchozí příjmy a dobu pojištění, není tento systém příliš solidární vůči nízkopříjmovým vrstvám. Dalším problémem je právě průběžný systém financování závislý na velkém množství pracujícího obyvatelstva odvádějícího příspěvky, což v současné době demografického stárnutí již není možné. Najdeme jej modifikovaný v mnoha zemích EU. Bismarck se snažil svým sociálním systémem podpořit maximální výkon Německé ekonomiky a vzhledem k poloviční naději dožití při narození systém nebyl tolik zatěžován, jednoduše jen málo lidí se dožilo věku k vyplácení důchodu. Bismarckovi šlo o jakousi motivaci pracovní síly, aby v době 19. století zůstala v Německu a pomohla tak Německé ekonomice.
- 2) Beveridgův model** - se snažil řešit problém Bismarckova modelu u nízkopříjmových obyvatel a tak garantuje určitou výši minimální penze pro všechny. Na druhou stranu tento model nezohledňuje výši příjmů před penzí tak jako model Bismarckův. Proto se u tohoto modelu začal uplatňovat doplňkový systém. Beveridgův model zase inspiroval penzijní systémy severských států, Velké Británie, Holandska. Původní Beveridgův model počítal s jednotným příspěvkem a jednotnou dávkou pro všechny, ovšem s tím, jak bohatla společnost, stále více vyvstávala potřeba rozčlenit příspěvky i následné dávky dle příjmových skupin.
- 3) Severský model** - jehož představitelem jsou např. Dánsko a Norsko
- 4) Upravená schémata** - povinně financované fondy v rámci prvního pilíře (Slovensko, Maďarsko), NDC schémata (více dále, např. Švédsko)

Jak jsem uváděl již v kapitole 2., evropské důchodové systémy stojí na 3 základních pilířích, jen pro úplnost je znovu uvedu - státní penze, zaměstnavatelské fondy, soukromé pojištění a připojištění. Jak vyplývá z prvních dvou modelů uvedených výše, některé země Evropy se spoléhají spíše na státem garantovanou penzi, tedy první pilíř (Německo, Itálie, Rakousko ale i Česká republika), jiné kladou důraz na větší odpovědnost zaměstnanců a zaměstnavatelů a rozvíjí tak více fondy druhého a třetího pilíře (Nizozemí, Velká Británie). Pro všechny státy Evropy je však stejná hrozba stálého stárnutí jejich obyvatel.

Země s **Bismarckovým modelem vyplácely v důchodu poměrně velké procento původních příjmů**, což samozřejmě pro stát znamená obrovské náklady. Naopak **státy s tradičně liberálními postoji**, jako Velká Británie či Holandsko, se slabším systémem sociálního zabezpečení, **vydávají na důchodech i méně než 50 % předchozích příjmů**, což znamená pro stát menší náklady a tato politika také předpokládá silnější zaměstnanecké a soukromé fondy⁴. Existují pak státy na rozhraní, jako např. Německo či Švýcarsko s povinnou účastí v zaměstnaneckém fondu.

⁴ Podle: HOLUB, Martin. *Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Praha: 2007. S 8-9.

Prostudujete-li důchodové systémy Evropy, zjistíte, že se prakticky opakuje několik podobných systémů, nicméně existují výjimky s novátorským a zajímavým přístupem, jako třeba Dánsko, Finsko, Švédsko apod. Základními kombinacemi v rámci Evropy jsou tyto:

1) systém postavený na 3 pilířích

- I. **Státní schéma** postavené na sociálním pojištění, průběžně financované, většinou dotované státem na dorovnání schodku
- II. **Zaměstnanecké systémy**, fondově financované, v některých státech částečně povinné
- III. **Doplňkové pojištění** ve formě životního pojištění, penzijního připojištění, spravováno soukromými fondy, většinou daňově zvýhodněno

2) systém postavený na 2 pilířích

- I. **Státní schéma**, většinou průběžně financované, v některých státech doplněné povinným fondovým systémem (Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko); nebo státní schéma složené z více druhů důchodů (Norsko)
- II. **Zaměstnanecké schéma** (II. pilíř) nebo **individuální pojištění** (III. pilíř, kdy neexistuje II. pilíř, např. Estonsko a Maďarsko)

Takto zjednodušeně vypadají základní důchodové systémy ve státech Evropy, nicméně téměř každý má svá specifika, a tak je velmi nepřesné tyto systémy zobecňovat, pro lepší představu jsem tak ale učinil. Jelikož některé státy mají atypické systémy a uplatňují specifický a zajímavý přístup k penzím, kterým by se mohla inspirovat také Česká republika, chtěl bych některé z nich stručně představit.

DÁNSKO

Dánský důchodový systém je postaven na 3 pilířích, přičemž 1. pilíř je rozdělen na 2 schémata. První z nich představuje univerzální důchodovou dávku pro všechny obyvatele s trvalým pobytem, druhé je zaměstnanecké schéma spravované fondem, a to poskytuje důchodové dávky v závislosti na délce pojištění a výši příspěvků. Dá se tedy říci, že **základní důchodová dávka pro občany Dánska je jednotná a v rámci prvního pilíře ještě dostanou ze systému důchodovou dávku dle příspěvků, které hradili ze mzdy** (tedy závisí na výšce dosahovaných příjmů) a samozřejmě dle doby pojištění. Druhý pilíř je pak tvořen standardními zaměstnaneckými fondy a třetí představuje individuální pojištění.

FINSKO

Ještě zajímavější přístup ukazuje na svém systému Finsko. Opět je typické svým prvním pilířem důchodového systému. Ten je totiž **kombinací povinného pojištění, které zohledňuje výši dosahovaných příjmů a národního důchodového systému, který je financován z daní**. Státní důchodový systém tak poskytuje jakousi garanci minimálního důchodu, a pokud důchod z povinného schématu vázaného na výši výdělků dosáhne určité hranice nebo jí překročí, není národní důchod vůbec vyplácen. Zajímavá je také správa a financování - **schéma povinného pojištění je spravováno soukromými společnostmi a financováno fondově**, národní důchod pak státem a je financován průběžně z daní.

NORSKO

Staví svůj důchodový systém na 2 pilířích - státní povinném pojištění a zaměstnaneckém schématu, tedy v podstatě II. pilíři.

Zajímavé je ale rozdělení prvního pilíře, tedy státního povinného pojištění, ze kterého jsou vypláceny 3 druhy důchodů:

1. **základní důchod vázaný na dobu pobytu**
2. **doplňkový důchod zohledňující výši příjmů**
3. **doplňkový důchod pro občany, kteří nemají důchod vztažený k předchozím příjmům**

Celé národní schéma je průběžně financované. Druhý pilíř, tedy zaměstnanecké systémy, je téměř pro všechny povinný.

POBALTSKÉ ZEMĚ, MAĎARSKO, SLOVENSKO

Tyto země bývalého východního bloku se rozhodly jít ve svých důchodových reformách a systémech podobnou cestou dvou pilířového systému. **První pilíř je přitom rozčleněn na dvě schémata:**

1. část státního povinného systému tvoří průběžně **financované schéma státního pojištění**
2. část prvního pilíře pak **povinný fondový systém**, příspěvkově definovaný, většinou státem dozorovaný

Přičemž Lotyšsko vede povinné státní pojištění, tedy první část prvního pilíře formou **NDC schématu**, které vnáší do průběžného financování prvky financování kapitálového (fondového), více o NDC systému dále.

Druhý pilíř, respektive třetí, pak v těchto zemích tvoří většinou různá kolektivní schémata či soukromé připojištění se státním příspěvkem.

ŠVÉDSKO

Nyní ještě krátký pohled do důchodového systému Švédska, který je často kladen za vzor moderního a stabilního systému, jako celkově švédská hospodářská politika. Švédský důchodový systém tvoří **3 pilíře**. První pilíř je rozčleněn na **povinné průběžně financované NDC schéma (dle výše výdělků)** a **povinné fondové příspěvkově definované FDC schéma**. NDC schéma je průběžně financováno, státem spravováno **s pomyslnými účty jednotlivých pojištěnců**. Naopak **FDC schéma je plně fondově financované** a každý pojištěnec zde má reálný vlastní účet a jeho prostředky jsou dále investovány k zajištění určitého výnosu a zhodnocování v průběhu strádání. V rámci FDC schématu **se mohou účastníci rozhodnout pro různé možnosti investování jejich prostředků dle míry rizika a možného zhodnocení**. Záchranu pro občany s nízkým příjmem **pak tvoří z daní financovaný univerzální systém**, jakási třetí část státního pilíře.

Druhý pilíř švédského systému tvoří zaměstnanecká schémata a třetí tradičně individuální možnosti penzijního připojištění.

NDC systém - prvky fondu v průběžně financovaném systému

NDC systém je vlastně jakýmsi fiktivním fondovým systémem, **do klasického PAYGO (průběžného) financování vnáší prvky fondové struktury**. Příspěvky jednotlivých účastníků do systému jsou tak vedeny v evidenci na pomyslných účtech, prakticky jsou ale finance od nich vybrané použity na vyplácení dávek současným důchodcům. Reálně tak zaručuje větší vazbu mezi uhrazenými příspěvkem a následnými dávkami v penzi. Nicméně administrativa spojená s provozováním NDC systému přináší nemalé náklady. Na druhou stranu zase přechod k tomuto systému sám o sobě tak velké náklady nést nemusí - jedná se vlastně o úpravu standardního PAYGO, průběžně financovaného státního penzijního

systemu k systému s pomyslnými účty. **Může tak být zaručena větší vazba mezi výdělkem a následným důchodem, jsou ušetřeny finance, a snížena fiskální zátěž systému starobních důchodů.**

Nyní máme jasnější obrázek o možných ekvivalentních systémech, z nichž největší naděje jsou dnes vkládány právě do NDC schématu avšak doplněnému jistou formou reálně fondového spoření. S problémy neudržitelnosti současného důchodového systému z hlediska stárnutí populace, a tedy zvyšujících se fiskálních tlaků, ale i z hlediska sociologického, se potýkají snad všechny státy. Musíme si uvědomit, že většina předreformních důchodových systémů a celkově sociálních systémů států má své kořeny již někdy ve 20. či dokonce 19. století, tak jak naznačují také Bismarckův a Beveridgův model a současné moderní společnosti již nevyhovují. Ve většině z nich tak proběhla již řada reforem. Ovšem opravdových reforem, nikoliv kosmetických úprav, které v ČR probíhaly do roku 2010. Ne všechny státy byly úspěšné, dokonce existuje index, který se snaží na základě různých parametrů důchodového systému hodnotit jednotlivé země. Tomu se budu věnovat v kapitole [3.4 Zahraniční reformy a zkušenosti](#), protože právě hodnocení, kterého státy dosáhly, je výsledkem učiněných reforem, ze kterých by se mohla poučit i Česká republika.

3.2 DŮCHODOVÁ POLITIKA USA

Spojené státy, největší ekonomika světa, pomineme-li EU, která není čistě politickým spojením států. Zdá se, že Spojené státy se nepotýkají s tak výraznými demografickými problémy, jako většina evropských zemí, pokud porovnáme např. procentuální podíl lidí starších 65 let ve společnosti v roce 2005 - v **USA 12,4 %**, v **ČR 14,2 %**, přičemž v roce 1980 byl podíl starších 65 let v USA vyšší - 12,5 %.⁵ Nicméně porovnáme-li tyto hodnoty s počátkem 20. století, kdy se procento lidí starších 65 let pohybovalo kolem hodnoty 4, je to samozřejmě obrovský rozdíl. Ovšem na rozdíl od většiny rozvinutých zemí v **USA nedochází k úbytku obyvatelstva**, míra porodnosti je sice mírně pod hodnotou zaručující rovnovážný stav, ovšem rozdíl dorovnáva imigrace. Prakticky tak v USA **neubývá pracujících obyvatel** a nesnižuje se jejich podíl, jak se s tím potýkají evropské země. V roce 2010 byl také dle objemu aktiv důchodový systém, nebo jinak řečeno trh s důchody v USA, největším na světě.

Podobně jako ve většině evropských zemích, staví penzijní systém Spojených států na 3 pilířích:

- I. **Státní sociální systém (social security), průběžně financovaný**
- II. **Zaměstnanecské fondy, nebo soukromé spoření s příspěvky od zaměstnavatelů a daňovými úlevami**
- III. **Soukromé investiční aktivity, daňové zvýhodněné**

AD 1) STÁTNÍ SOCIÁLNÍ SYSTÉM

Je financován průběžně, a to z daní zaměstnanců a zaměstnavatelů, ostatních daní a výnosů některých fondů. Sociální systém pak poskytuje zaměstnancům dávky starobních důchodů, podporu pro postižené apod. My se ale zaměříme na důchody, zejména starobní. Zaměstnanci a zaměstnavatelé odvádí státu daně do tzv. OASDI programu (Old-age, Survivor and Disability insurance) tedy jakési sociální pojištění pro obyvatele v důchodovém věku, vdovy/vdovce či osiřelé děti a pro zdravotně postižené. Do tohoto systému odvádí zaměstnanec 6,2 % ze své mzdy, zaměstnavatel pak hradí dalších 6,2 %, celkem tedy odvod

⁵ Podle: *Population Distribution by Age, Race, Nativity, and Sex Ratio, 1860–2005*. Infoplease.com, 2007 [cit. prosinec 2011]. Dostupné na: <http://www.infoplease.com/ipa/A0110384.html>

do systému činí **12,4 % ze mzdy** zaměstnance, maximální možná platba činí 106 800 \$. V porovnání s ČR, kde odvod na sociální pojištění za zaměstnance činí včetně platby zaměstnavatele 31,5 % se jedná o procento podstatně nižší. Je však třeba zdůraznit, že ve Spojených státech je **daleko větší důraz kladen na důchodové spoření v zaměstnaneckých fondech, či ve fondech, kam zaměstnanci významnou měrou přispívá také zaměstnavatel**, jak sami uvidíte při popisu dalších dvou pilířů systému. Američtí politici v posledních letech upozornili občany, že vzhledem k zvětšující se naději dožití v důchodovém věku nelze vyplácet tak štědré státní penze, proto jsou občané vedeni hlavně k tomu, aby si na stáří našetřili sami. A k tomu mají v USA mnoho možností.

AD 2) ZAMĚSTNANECKÉ FONDY, PENZIJNÍ SPOŘENÍ S PŘÍSPĚVKY OD ZAMĚSTNAVATELE - II. PILÍŘ

Zaměstnanecké fondy

Dříve byly ve Spojených státech poměrně významně zastoupeny zaměstnanecké fondy, které pro své zaměstnance zřizovaly zejména velké podniky. Ty byly povinny poskytovat bývalému zaměstnanci v důchodu dávky určité výše, přičemž zaměstnanci do tohoto systému neodváděli žádné příspěvky ze své mzdy. **Byly definovány dávkově** (tedy přesně danou dávkou, kterou dostanete), později se vzhledem k nižším nákladům osvědčil spíše způsob, kdy dávky byly stanoveny např. podle doby, po kterou zaměstnanec v podniku pracoval a dle jeho průměrného měsíčního výdělku. Zejména na přelomu tisíciletí však začaly mít zaměstnanecké **fondy problémy s nedostatkem kapitálu, byly pro mnoho firem obrovskou zátěží**, a proto již dnes nejsou tolik užívané. **Důležitá je také informace, že dávky z fondů, které jsou zrušeny a nemají dostatek prostředků pro to, aby vyplatily všechny slibované dávky, garantuje Pension Benefit Guaranty Corporation** (společnost ručící za vyplácení penzijních dávek).

Penzijní spoření s příspěvky od zaměstnavatele - 401(K)

Dnes je užíván spíše příspěvkově definovaný systém fondového spoření, kdy zaměstnavatel **nejčastěji nabízí svým zaměstnancům možnost spořit v určitém vybraném fondu, přičemž zaměstnavatel na individuální účty zaměstnanců přispívá poměrně významnou měrou**. Zaměstnanci si také mohou často zvolit výši svých příspěvků a taktéž způsob investování jimi stádaných financí, od čehož se odvíjí také zhodnocení takto ukládaných prostředků. Popisoval jsem základní schéma 401(K), existuje samozřejmě několik podtypů tohoto spořicího plánu. **Na rozdíl od dávkově definovaných zaměstnaneckých fondů, u příspěvkově definovaných neexistuje garance vyplacení dávek ze strany státu. Částka spořená v rámci fondu je osvobozena od daně.**

DAŇOVĚ ZVÝHODNĚNÉ SOUKROMÉ PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ (SPOŘENÍ) - III. PILÍŘ

Třetí pilíř důchodového systému USA představuje klasické individuální spoření a investování, ke kterému jsou občané motivováni daňovým zvýhodněním. Ve Spojených státech se jedná o tzv. IRA - Individual Retirement Account - neboli individuální (soukromý) důchodový účet. **Vznik této možnosti individuálního spoření sahá do roku 1974**, kdy byla zároveň pro zaměstnavatele zrušena povinnost poskytovat zaměstnancům podnikové zaměstnanecké fondy podepsáním ERISA aktu (Employee Retirement Income Security Act). Výhoda IRA spoření spočívá v **možnosti odložení daní, někdy je od daní osvobozeno úplně**. Odložením daně tak dochází i ke zhodnocení té části úspor, které již měly být odvedeny státu. Další významnou podporou je **možnost odečtení takto spořené částky od základu daně až do určité výše, která je odvozena dle toho, zda-li spoříte např. v rámci 2. pilíře (jednalo**

by se o dvojí daňové zvýhodnění) a také na výši vašich příjmů⁶. **Je taktéž stanoven maximální možný roční příspěvek na váš spořicí účet**, který v roce 2011 činí 5000 \$ pro občany mladší 50 let a 6000 \$ pro občany starší 50 let.

Existuje několik typů IRA spoření, základní jsou standardní IRA (výše popisovaný) a **Roth IRA**, kde jsou daně placeny již při spoření a při výplatě důchodových dávek pak již nedochází ke zdaňování. Není však cílem této práce obšírněji se zabývat systémem individuálního penzijního spoření v USA, pouze nastínit možnosti, které Američané mají k zajištění svých důchodů pro porovnání se systémem ČR a jiných evropských zemí.

V rámci spoření se nabízí několik variant investování strádaných financí, obecně však lze říci, že Američané sází spíše na agresivnější a výnosnější investiční možnosti, časté je tak investování do akcií, podílových fondů, různých dluhopisů apod.

Pro úplnost dodám, že v USA má většina občanů nárok na plný důchod mezi 65-67 lety, přičemž 51 %⁷ pracovních sil Spojených států je členem některého ze soukromých spořicíh fondů.

3.3 POROVNÁNÍ S KONKRÉTNÍMI VYBRANÝMI ZEMĚMI

Čeští politici rádi hledají inspiraci v zahraničí, v osvědčených postupech, což na jednu stranu sice brání jejich vlastní kreativitě, na druhou stranu je dobré sázet na postupy, u nichž je jistý alespoň částečný úspěch. V případě důchodové reformy tak ale asi bohužel neučinili, protože podíváme-li se na důchodové systémy zemí, které jsou v tomto směru hodnoceny jako úspěšné, nemůžeme tvrdit, že by se jim náš systém po reformě více blížil.

Aby bylo možné říci, které důchodové systémy jednotlivých zemí jsou lepší, a na druhou stranu systémy kterých zemí patří mezi problémové, byl stanoven jakýsi způsob hodnocení - **Melbourne Mercer Global Pension Index**. Jedná se o index hodnotící kritéria v 3 základních oblastech stanovený společností Mercer, který má dopomoci k objektivnímu hodnocení světových penzijních systémů.

MELBOURNE MERCER GLOBAL PENSION INDEX

Protože si myslím, že se jedná o zajímavou myšlenku, která hlavně umožňuje objektivně porovnat penzijní systémy mezi sebou, budu se tomuto žebříčku či studii věnovat trochu více.

Melbourne Mercer Global Pension Index (dále jen MMG Pension Index) se na základě studií penzijních systémů 16 států snaží stanovit jakýsi žebříček od nejlepšího až po ty nejhorší. Tyto systémy hodnotí na základě 3 hlavních kritérií, rozpracovaných do dílčích ukazatelů a charakteristik. Základními 3 kritérii hodnocení penzijního systému jsou:

- **přiměřenost** (díličními ukazateli je výše vyplácených dávek, úspory, daňová podpora, růst aktiv, tedy uložených prostředků)
- **udržitelnost** (díličními ukazateli jsou dosah, pokrytí systému, dále celková aktiva, výše příspěvků, demografie a demografický vývoj, státní dluh)
- **integrita** (zde jsou hodnoceny regulace systému, vedení a řízení, zajištění systému, komunikace a náklady na provoz systému), myšleno zejména začlenění soukromého sektoru do penzijního systému

⁶ Individuálnímu spoření v rámci IRA se věnuje internetová stránka www.ira.com.

⁷ Podle: MORI, Russel. *United States Pension System*. SooperArticles.com, 14. září 2010 [cit. prosinec 2011]. Dostupné na <<http://www.sooperarticles.com/finance-articles/insurance-articles/united-states-pension-system-155446.html>>.

Za každé z hodnocených kritérií dostává penzijní systém určitého státu procentuální hodnocení, přičemž na celkovém výsledku má **přiměřenost** váhu 40 %, **udržitelnost** 35 % a **integrita** 25 %.

Kromě toho, že studie se soustředí na analýzu současných systémů, její součástí jsou také návrhy konkrétních kroků ke zlepšení a hlavně racionalizaci a udržitelnosti penzijních systémů jednotlivých zemí. A i když se národní systémy od sebe liší v mnoha směrech, jiná je taktéž situace, obecně studie⁸ poukazuje hlavně na tyto potřebné změny:

- **zvýšení věku odchodu do důchodu s vazbou na zvyšování věku dožití k snížení tlaku na státní důchodový systém**
- **zvýšit počet starších pracujících lidí, motivovat např. možností navýšení odloženého důchodu, pokud to lidem zdraví dovoluje**
- **více podporovat individuální spoření jak v rámci penzijního systému, tak mimo něj proto, aby se snížila závislost budoucích důchodců na státní penzi**
- **navýšit počet zaměstnanců spořících v penzijních fondech - mnoho z nich si spořit nebude, nebude-li stanovena plošná povinnost, např. přímým odvodem ze mzdy**
- **zamezit únikům z penzijních fondů, zajistit, že uložené prostředky často s daňovým zvýhodněním jsou opravdu užívány na penze**

Jednoduše řečeno, všechny změny ve společnosti, ekonomické změny a nástin vývoje v budoucnosti směřují k jednomu - chtějí-li být lidé ve stáří rozumně finančně a hmotně zabezpečeni, budou muset dbát jednak na větší finanční gramotnost a odpovědnost po celý svůj pracovní aktivní život, dále vzhledem k demografickému vývoji budou muset být ochotní déle pracovat v závislosti na jejich zdravotním stavu a musí si uvědomit, že v dnešní době se již státy nemohou dovolit tak masivní sociální podporu. Neznamená to ale, že stát by měl být ve větší míře zbaven odpovědnosti rozumně zabezpečit občany ve stáří. Pouze část této odpovědnosti by měla být přenesena na individuální tak, aby motivovala k ekonomičtějším a zodpovědnějším chování.

Nejlépe a nejhůře hodnocené penzijní systémy

Co bylo však hlavním cílem MMG Pension Indexu - porovnat penzijní systémy zemí a nabídnout možnost lépe je vzájemně porovnávat. Hodnoceno bylo 16 zemí, Česká republika mezi nimi bohužel není, podobným systémem je např. penzijní systém Německa. I tak má ale toto hodnocení obrovskou vypovídací hodnotu zejména kvůli nutnosti změn v českém penzijním systému. Pojďme se nyní podívat na žebříček národních penzijních systémů dle MMG Pension Indexu:

Země	MMG Pension Index	Z toho		
		Adekvátnost	Udržitelnost	Integrita
Holandsko	77,9	75,9	70,8	91,4
Austrálie	75,0	73,6	71,4	82,4
Švédsko	73,4	67,7	75,4	79,9
Švýcarsko	72,7	70,4	67,7	83,5
Kanada	69,1	74,1	55,8	79,7
Spojené	66,0	67,8	50,8	84,5

⁸ Podle: Mercer; Australian Centre For Financial Studies. *Melbourne Mercer Global Pension Index*. Melbourne: Mercer, 2011.

království				
Chile	64,9	53,1	67,8	79,8
Polsko	58,6	64,3	40,7	74,5
Brazílie	58,4	71,0	27,3	81,7
USA	58,1	58,7	54,4	62,5
Singapur	56,7	41,9	60,9	74,5
Francie	54,4	73,6	30,7	56,8
Německo	54,2	63,5	36,4	64,4
Japonsko	43,9	44,1	28,4	65,2
Indie	43,4	37,3	39,4	58,8
Čína	42,5	48,1	30,6	50,1

Tabulka 7: MMG Pension Index vybraných států a jejich pořadí, [8]

Jak vidíte, pořadí některých států je překvapující, například poctivé Japonsko je v hodnocení MMG Pension Indexu třetí od konce, také Čína si při aktuálním hospodářském růstu příliš neuvědomuje potřebu dlouhodobé udržitelnosti penzijního systému. Nyní bych se ale rád věnoval penzijním systémům zemí nejlépe hodnocených.

Nizozemí

- penzijní systém v Nizozemí je tvořen „flat-rate“ dávkami z prvního státního pilíře financovaného z příspěvků z výdělků - to znamená dávkami jednotnými odvozenými pouze podle rodinného stavu; druhý pilíř tvoří zaměstnanecká schémata; třetí individuální penzijní spoření, připojištění
- hodnocení Nizozemského systému by mohlo zlepšit jednak **zavedení povinné minimální účasti v penzijním systému pro výplatu dávek**; zvýšení podílu **individuálního spoření**; **větší procento pracujících mezi staršími lidmi**; **lepší zabezpečení zaměstnaneckého schématu** pro případ podvodu, špatného řízení fondu apod.

Austrálie

- v Austrálii funguje poměrně přísný systém penzijního zabezpečení, který se skládá z povinného příspěvku 9 % z platu zaměstnance, který odvádí zaměstnavatel, nejčastěji do soukromého fondu; další částí je individuální investování úspor, tedy individuální spoření; státní pilíř pak poskytuje jednotné dávky starobních důchodů dle dosahovaných příjmů těm, kteří projdou penzijními testy, tento státní pilíř je financován z daní
- MMG Pension Index doporučuje pro australský penzijní systém následující - **zvýšení povinných příspěvků** pro možnost navýšení dávek; **navýšení procenta lidí pracujících v důchodovém věku**; zavést průběžné **navyšování věku pro odchod do důchodu v závislosti na demografických změnách**; **snížit náklady na chod systému zvýšením efektivity**

Švédsko

- základním charakteristikám Švédského důchodového systému jsem se věnoval již v [kapitole 3.1](#), tedy pouze připomenu, že se jedná o systém tří pilířový

s prvním pilířem rozděleným na NDC a FDC (plně fondové) schéma, druhý pilíř tvoří zaměstnanecké fondy, třetí individuální penzijní připojištění

- i Švédsko má co zlepšovat - zavedeno by mělo být **navyšování věku odchodu do důchodu dle demografických statistik**; dále **podporovat jak účast v zaměstnaneckých, tak také soukromých schématech**; vyžadovat pravidelnou **dokumentaci fondu jako celku pro informování jeho členů**; zvýšit **daňové zvýhodnění pro příspěvky zaměstnanců**; zavést **opatření k lepšímu zabezpečení strádaných financí**

Nyní k porovnání stavu ČR a stavu v zahraničí. Na úvod je třeba říci, že lády ČR ve spolupráci s Parlamentem sice již od devadesátých let mluví o potřebě zásadní změny systému, všechny doposud provedené změny měly spíše charakter úprav a pouze těmito korekcemi odsunují potřebu komplexní reformy. Poté, co byly v letech 1993-1995 položeny základy českého důchodového systému, roky 2003-2005 přinesly parametrické úpravy směřující k úsporám v rámci důchodového systému, ale i v rámci celých veřejných financí. I když v roce 2004 vznikla skupina zabývající se přípravou tak důležitých reformy a Výkonný tým pod vedením Vladimíra Bezděka rozebírající jednotlivé návrhy, vznikla pouze jakási dohoda o přípravě k důchodové reformě. Po volbách v roce 2006 sice vláda ve svém programovém prohlášení slibovala provedení důchodové reformy, dle zprávy expertního týmu, dokonce došlo k vytyčení hlavních 3 etap, fází důchodové reformy, skutečně relevantní změny měla přinést až třetí etapa. Ta je v jisté podobě projednávána v této době a právě jí se dále v práci věnuji, nelze však hovořit o takových změnách, které byly očekávány.

HLAVNÍ ROZDÍLY A NEDOSTATKY ČESKÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V POROVNÁNÍ SE ZAHRA NIČÍM

I když přímé porovnání s důchodovým systémem konkrétní vybrané země by bylo jasnější a jeho výsledky by byly jasněji formulovatelné, nejde penzijní systémy takto přímo porovnávat z hlediska odlišné hospodářské situace zemí, historického vývoje, rozdělení společnosti apod. Proto uvedu hlavní odlišnosti českého systému od zahraničních obecně a možné nedostatky:

- průběžné financování I. pilíře je již zastaralé a vzhledem k demografickému a ekonomickému vývoji neudržitelné
- většina států s lépe hodnoceným důchodovým systémem má v určité formě zaveden také II. pilíř
- důchodci v ČR jsou víceméně závislí na státní penzi, základním cílem většiny zemí je snížit tuto závislost a zaměřit se více na individuální odpovědnost
- důchodový systém ČR je více solidární, nezohledňuje předchozí příjmy do takové míry, v zahraničí často jednotná dávka a dávky závislé na předchozích příjmech (motivující systém)
- ČR reaguje na demografické změny poměrně pozdě, taktéž minimální povinná doba pro získání plného nároku na penzijní dávky je pod průměrem
- v ČR se v posledních letech hodně mluvilo, ale málo konalo, což dovedlo systém do ještě větší krize
- odpovědné státy připravují občany na zvyšování důchodového věku průběžně, taktéž otevřeně deklarují potřebu individuálnějšího spoření

3.4 ZAHRANIČNÍ REFORMY A ZKUŠENOSTI

Nyní ještě velmi stručně k reformám, které proběhly v některých zemích, hlavně se zaměřím na změny a dopady, které přinesly.

Obecně lze říci, že státy, které zavedly do svého systému silněji soukromé fondy a snaží se občany motivovat k vlastnímu spoření, garantují důchodové dávky pouze v jednotné výši, přičemž případné další prostředky ve stáří si musí občané zajistit sami účastí na penzijním připojištění, či v rámci víceúrovňového prvního pilíře s vazbou na předchozí příjmy.

Nepříliš pozitivní byly zkušenosti s druhým pilířem v podobě zaměstnaneckých fondů, tedy přesněji fondů, které pro zaměstnance zřizovali větší zaměstnavatelé. Často docházelo k využívání takto hromaděného kapitálu k jiným účelům, ve fondu pak chyběly peníze pro účely, ke kterým byl zřízen. Snadnější je v tomto případě také vytunelování.

Co tedy chybí českému penzijnímu systému? **V dnešních měřících a měnící se společnostech a taktéž ekonomické situaci je jednoduše řečeno příliš solidární, štedrý a váže důchodové dávky na státní rozpočet více, než je zdrávo. Je třeba, aby stát garantoval pouze určitý minimální životní standard, pokud však chtějí občané žít i na stáří na životní úrovni, na kterou si zvykli během produktivního života, budou muset brát finanční zabezpečení v důchodu zodpovědněji. Prostor musí v určité míře dostat také soukromé fondy.** Pojďme ale nyní k chystané důchodové reformě - splňuje tato základní specifika, nebo zase jen posouvá problém budoucím generacím, či dokonce jde na ruku soukromým společnostem?

4. REFORMA DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČR

Od vzniku samostatného systému sociálního pojištění v České republice, tedy od roku 1993, proběhla samozřejmě velká řada změn, se snahou reagovat nejen na demografický vývoj, ale také na období stagnace hospodářského růstu. I přes zvyšující se HDP se však stále zhoršuje situace státního rozpočtu, který se v posledních letech propadl do hlubokého deficitu. Jednou z příčin jsou zajisté také vysoké mandatorní výdaje, tak jak jsem se pokusil ukázat v [kapitole 2](#). Ještě než se budu věnovat samotné reformě, stručný pohled na hlavní změny a reformní procesy od roku 1993⁹.

1993-1995

Po roce 1993 byl nastartován český důchodový systém. Definován byl první, státní pilíř a zavedeny platby sociálního pojištění, z nich většina směřuje na důchodové pojištění. Zákonem 42/1994 Sb. byl zaveden doplňkový třetí (respektive v ČR fakticky druhý) pilíř důchodového systému, tedy penzijní připojištění se státním příspěvkem. Zákon č. 155/1995 Sb. upravuje důchodové pojištění a zavádí postupné navyšování důchodového věku, změny konstrukce výpočtů apod., tedy základní opatření proti demografickým a hospodářským změnám. Umožněn byl také odchod do předčasného důchodu, samozřejmě s krácenými dávkami.

2003-2005

Protože i na české politické scéně si začali uvědomovat nutnost změn, zvláště v roce 2004 byla přijata opatření redukcující výdaje důchodového systému a došlo také k úpravám na straně

⁹ Podle: KRÁL, Jiří. *15 let českého sociálního pojištění*. In *Vývojové trendy důchodových reform v Evropě*. (Sborník č. 46). Praha, Právnická fakulta UK, 2010

příjmové. Mimo jiné byly zvýšen věk pro odchod do důchodu, dále omezena možnost odchodu do předčasného důchodu. Příjmy důchodového systému pak pozvedlo navýšení pojištění o 2 procentní body. Rovněž byl ze zástupců politických stran, předsedy vlády, ministra práce s sociálních věcí a ministra financí vytvořen tým expertů pro přípravu důchodové reformy. Reformní kroky a doporučení pak posuzoval a sám dával Výkonný tým pod vedením Vladimíra Bezděka, který i dnes patří mezi odborníky na důchodovou reformu. Tento Výkonný tým vypracoval analýzu publikovanou v roce 2005, kterou také dále stručně představím. I když se mezi politickými stranami rýsovala dohoda o pokračování důchodové reformy, nebyla nakonec podepsána kvůli blížícím se volbám.

2006 - DOPOSUD

Nová vláda sestavená po volbách v roce 2006, tedy vláda Mirka Topolánka vydala programové prohlášení jehož součástí byla i tří etapová důchodová reforma. Tři základní kroky dle Topolánkovy vlády byly následující:

- I. Návrh opatření k zajištění lepší udržitelnosti a stability důchodového systému dle Závěrečné zprávy Bezděkovy týmu
- II. Změny které by měly vést k vytvoření rezervy v důchodovém systému pro potřeby reformy a zavedení doplňkového pilíře
- III. Diversifikace budoucích důchodů, zejména možnost částečného vyvázání (*proč používat opt-out, když má čeština vlastní výraz?*) pojistného ve prospěch soukromého fondu (penzijní společnosti)

Od **1. 1. 2010** taktéž došlo k parametrickým úpravám v důchodovém systému, tedy v době úřednické vlády Jana Fischera, a mělo se jednat o uplatnění první fáze důchodové reformy. Změny byly hlavně následující:

- I. zavedeno postupné **zvýšování počtu let účasti v systému důchodového pojištění pro výplatu důchodu** z 25 let před rokem 2010 až na **35 po roce 2018**
- II. možnost **zvýšení procentní výměry starobního důchodu** důchodce, **pokud vykonává výdělečnou činnost v důchodovém věku** a to podle toho, zda-li si po dobu výdělečné činnosti nechá vyplácet důchod v plné výši či poloviční
- III. zavedení dalšího **zvýšování hranice pro odchod do důchodu** na 65 let u mužů a bezdětných žen
- IV. v oblasti invalidních důchodů **zavedeny 3 stupně invalidity** místo částečného a plného invalidního důchodu

Ještě než se budu věnovat aktuální reformě, rád bych nejprve uvedl některé základní návrhy a výsledky práce Výkonného týmu, který byl zřízen právě pro posouzení a doplňování reformních návrhů.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ZÁVĚRY ZE ZÁVĚREČNÉ ZPRÁVY VÝKONNÉHO TÝMU

Výkonný tým složený právě pro potřebu posouzení nejrůznějších možných variant reformy důchodového systému ČR se zabýval jednotlivými návrhy politických stran na úpravu systému. Přičemž každý návrh, dle jeho zadání, posoudil pomocí dlouhodobějších ekonomických projekcí a hodnotil, jak by se důchodový systém vyvíjel po úpravách daného návrhu. Velmi stručně nyní popíši dle této závěrečné zprávy návrhy jednotlivých stran. **Modrou linkou vlevo jsou označeny výsledky dané varianty.**

1. Varianta **současného** systému

- průběžně financovaný systém pouze s minimálními parametrickými změnami dle legislativních úprav v roce 2004 a dle aktuální politiky vlády (úpravy vyměřovacího základu, redukční hranice apod.)
- **tato varianta by samozřejmě generovala obrovský deficit**, kumulovaný **dluh** by v tomto případě dosáhl **110 % HDP v roce 2065**, systém by tak sice zůstal poměrně solidární a poskytoval by vysoký náhradový poměr, ovšem s nebezpečnými důsledky

2. Varianta **ČSSD** postavená na NDC systému

- ČSSD by navrhovala ponechat současné PAYGO financování ovšem formou **NDC, tedy s individuálními účty účastníků** pro větší vazbu důchodu na předchozí příjmy
- varianta počítá s odchodem do důchodu v **65 letech** a univerzálními věkovými tabulkami pro ženy i muže pracujícími s průměrným věkem dožití dané generace sloužící pro výpočet penzijní dávky
- důchody valorizovány dle inflace a 1/2 růstů průměrné reálné mzdy
- výdaje na důchody postupně rostou, ovšem v druhé polovině klesají k dnešním hodnotám, což se dá považovat za pozitivní
- i když výdaje tato varianta zvládá, **náhradový poměr důchodů při jejím použití by výrazně klesnul**, což by na druhé straně mohlo motivovat obyvatele k spoření na důchod a také pozdějšímu odchodu do penze
- NDC systém by **neměl kumulovat dluh větší než 23 % HDP**
- NDC systém v ČR by byl **výhodnější pro vysoko příjmové skupiny obyvatel**, naopak důchody lidí s podprůměrnými příjmy by klesaly **pod úroveň chudoby**

3. Návrh **KDU-ČSL** - částečné vyvázání do kapitálového fondu

- varianta by zachovala **státní průběžně financovaný dávkově definovaný pilíř s možností dobrovolného částečného vyvázání do soukromého fondu**, počítá také se solidaritou systému a růstem důchodů dle indexu spotřebitelských cen CPI
- systém by umožňoval snížení odvodové sazby na důchodové pojištění pro pracující důchodce a rodiče dětí v závislosti na počtu dětí
- varianta také počítá s **posílením příjmů důchodového systému z navýšení DPH** (tedy stejně jakou současná varianta), což však není schvalováno všemi odborníky na sociální a daňový systém
- varianta optimalizace státního pilíře s dobrovolným vyvázáním by stabilizovala systém, **saldo by se pohybovalo kolem nuly**, později by systém generoval mírně kladné saldo (0,9 % HDP)
- navyšování věku odchodu do důchodu a také snižování důchodů ze státního pilíře by vedlo ke **snižování nákladů**, klesalo by však také odváděné pojistné
- docházelo by ke **kumulování aktiv** jak ve státním pilíři, tak v soukromých fondech, po stabilizaci zhruba na úrovni **37 % HDP**
- **náhradový poměr by klesal až na úroveň 26 %** u nevyvázaných jedinců, lépe by na tom byli vyvázání (32,8 %), fondový pilíř by byl výhodný pro jedince s nadprůměrnými příjmy, státní pilíř poskytuje zase vyšší výnosy pro nízkopříjmové a ženy

4. Podoba podle **KSČM** - pouze parametrické úpravy současného systému

- varianta KSČM počítá se **zachováním průběžně financovaného dávkově definovaného prvního pilíře** s pouze základními úpravami
- základními změnami - důchodový věk od roku **2030 roste na 65 let**, zrušen příspěvek na důchodové připojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti převeden do důchodového pojištění, odvod zaměstnance a zaměstnavatele na důchodové poj. by tak dosáhl 28,2 %
- dále plná platba sociálního pojištění pro OSVČ, v roce 2020 by bylo převedeno do důchodového systému 10 % z vybraných spotřebních daní a také **by později docházelo k dalšímu navyšování pojistné sazby**
  - i když úpravy navrhované KSČM by posílily příjmovou stránku důchodového systému, stalo by se tak bohužel na úkor ostatních státních institucí, dá se tvrdit, že **dluh je tak přenášen pouze do jiné oblasti státního rozpočtu**
  - zvyšování pojistné sazby vede k **větší zátěži zaměstnanců i zaměstnavatelů**, dopadem tak může být např. vyšší nezaměstnanost
  - systém by po roce 2030 vykázal **negativní saldo**, kumulované saldo by pak dosáhlo nejvyšší hodnoty v roce 2050 - 34 % HDP, **v roce 2100 by se však systém měl stabilizovat** s nulovým kumulovaným saldem
  - jako u předchozích návrhů, **náhradový poměr klesá**, v případě varianty KSČM však po roce 2030 se ale **začíná vracet k původním hodnotám**; systém také příliš nemotivuje k pracovní činnosti v důchodovém věku

5. Návrh **ODS** - rovný důchod a liberalizace systému

- poměrně radikální je návrh strany ODS počítající se zavedením rovného důchodu pro všechny a to stanovený jako 20 % průměrné mzdy společně s poklesem pojistné sazby
- tato varianta se tak snaží více otevřít český důchodový systém soukromým penzijním fondům, které by měly posílit na úkor státního pilíře
- počítáno je také s razantním navýšením věku odchodu do důchodu až na 71 let v roce 2100
- výsledkem aplikace tohoto návrhu by byl sice pokles nákladů důchodového systému na 6 % HDP, ovšem s možnými riziky způsobený nízkým náhradovým poměrem rovného důchodu (20 %)
- snížení pojistné sazby by vedlo ke snížení příjmů důchodového systému na 6 % HDP
- z důvodu redukce příjmové strany systému by zprvu systém generoval záporné saldo, které by se však vzhledem k omezování výdajové stránky mělo postupně stabilizovat, během 21. století by se systém neměl dostat přes saldo v hodnotě 20 % HDP, s klesající tendencí v závěru sledovaného období
- systém nenabízí žádné zvýhodnění v případě setrvání na trhu práce i v důchodu, což účastníky nemotivuje k pozdějšímu odchodu do důchodu

6. Varianta **US-DEU** - kombinace státního pilíře se soukromými fondy

- US-DEU počítá s parametrickými změnami a také možností částečného vyvážení odvodů účastníků do soukromého fondu - 3 % z pojistného při splnění podmínky, že dále doloží 6 % ze svých úspor
- další změnou by bylo zvyšování věku odchodu do důchodu až na 67 let
- zavedeny by byly vyšší sankce za předčasný odchod do důchodu, náhradový poměr by měl poklesnout na 30 % hrubé mzdy a zápočet náhradních dob pojištění by klesnul na 50 %

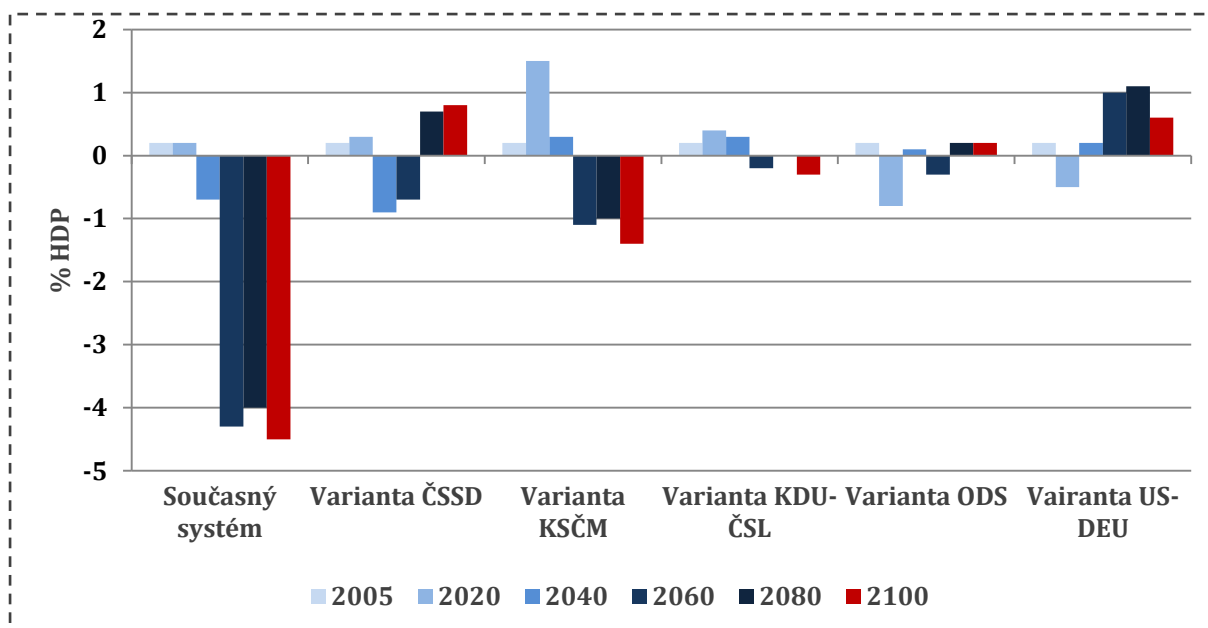
- k omezení výdajů by také mělo přispět snížení nově přiznaných nestarobních důchodů - invalidních o 10 %, pozůstalostních (vdovecký, sirotčí, ...) o 5 %
- důchody by byly valorizovány dle nárůstu průměrné mzdy, zaveden by byl také strop pro odvod pojistného - 3násobek průměrné hrubé mzdy
- pojištěnci, který se rozhodne dobrovolně vyvázat 3 % ze státního pilíře a přidat dalších 6 % z vlastního, by byl adekvátně snížen státní důchod
- změny v systému zapříčiní pokles výdajů systému, ovšem také výrazné snížení náhradového poměru až na hodnoty kolem 22,4 % u muže bez vyvázání v roce 2070
- ve státním pilíři nejprve vzniká vinou salda deficit, ovšem již po roce 2020 začíná mít systém kladné saldo a kumuluje aktiva
- výsledky ukázaly také větší motivaci mužů k vyvázání, této možnosti by využilo asi 50 % z nich
- v FDC (fondovém) pilíři by docházelo ke kumulaci aktiv
- kromě náhradového poměru by došlo také ke snížení vnitřní výnosnosti PAYGO státního pilíře, stále je výnosnější pro ženy, zároveň by ale systém ženy motivoval k delšímu setrvání v systému, tedy pracovní činnosti.

Takové tedy byly návrhy politických stran, myslím, že jste poznali, že současná reforma důchodového systému vychází z varianty US-DEU, která v ekonomických projekcích nedopadla špatně. Nicméně pojďme porovnat přehledně a jasně hlavní ekonomické výsledky jednotlivých variant dle Závěrečné zprávy Výkonného týmu.

SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ JEDNOTLIVÝCH NÁVRHŮ

Není mým cílem zde rozebírat podrobnosti, ke kterým Výkonný tým došel, pouze bych rád ukázal některé hlavní rozdíly ve výše uvedených variantách důchodových reforem, z nichž ale každá je kompromisem - buď zachová vyšší náhradový poměr, což ale nutně vede ke zvýšení vybíraného pojistného a zároveň ke zvětšování deficitu systému, nebo se může snažit snížit deficit zvyšováním důchodového věku, snižováním náhradového poměru, přičemž může dát lidem příležitost zajistit si lepší stáří vlastními aktivitami prostřednictvím kapitálového trhu. Nyní tedy pouze stručné srovnání hlavních makro ale i mikroekonomických dosahů jednotlivých variant - tedy náklady na důchodový systém, porovnání jeho příjmů a výdajů, schodku, náhradových poměrů atd.

Saldo důchodového systému

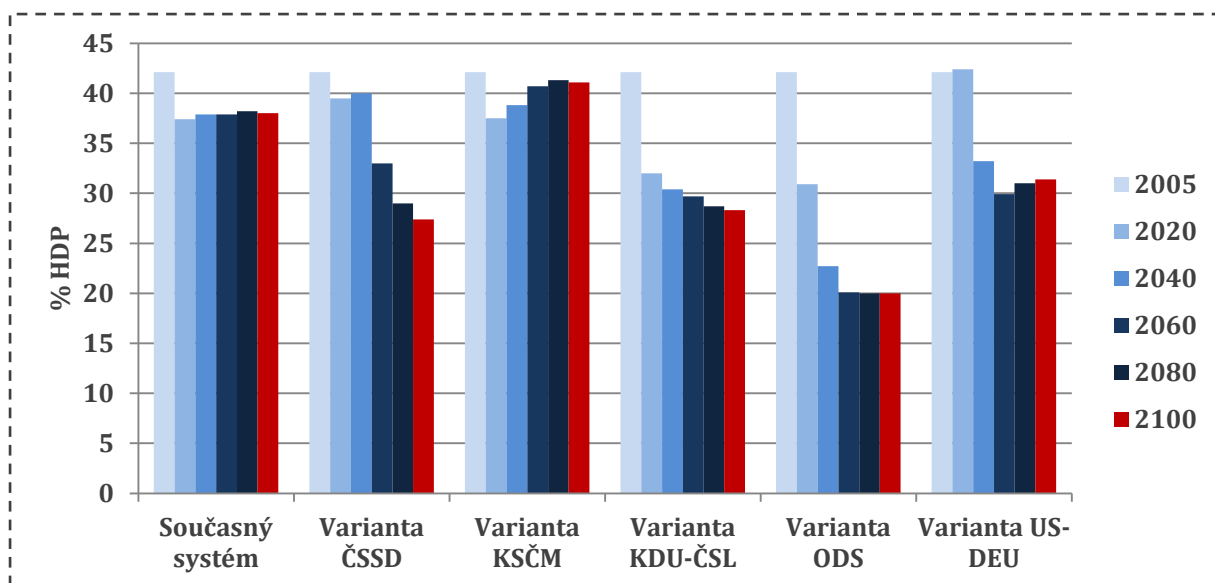

Graf 9: Saldo důchodového systému dle variant polit. stran v letech 2005-2100 v % HDP, [9]

Není jistě žádným překvapením, že největší záporné saldo vykazuje současný systém s minimem úprav, poté varianta KSČM. Nejvyrovnaněji působí návrh KDU-ČSL, kdy se ale systém v závěru období dostává do negativních hodnot. Opačný průběh vidíme u varianty ČSSD, která po negativním saldu vykazuje po roce 2080 saldo kladné. Dobrých výsledků dosahuje systém dle US-DEU, v závěru období v roce 2100 vidíme ale snížení kladného salda. Varianty počítající s možností vyvážení ze státního systému ale také generují transformační deficity, způsobené přechodem, které jsou poměrně dlouhodobé. Taktéž varianta ODS kalkulující se snížením pojistné sazby a zavedením rovné dávky se zpočátku potýká s výpadkem příjmů. I když NDC systém dle návrhu ČSSD se uprostřed sledovaného období propadá do deficitu, později se sám stabilizuje a to i bez nutných zásahů, což svědčí o jeho stabilitě, ani tento systém však nedokáže překonat nejobtížnější období, v populačně příznivějších časech je ale schopen generovat kladné saldo a přebytky.

Celkový náhradový poměr

Náhradový poměr, neboli poměr vypláčeného důchodu k průměrné hrubé mzdě, by téměř u všech porovnávaných variant klesal. Výjimkou je současný systém s parametrickými úpravami dle návrhu KSČM, kde by snížení náhradového poměru bylo minimální, v pozdějších obdobích by se systém navracel k původním hodnotám, avšak zároveň by došlo k většímu zatížení obyvatel v produktivním věku navýšenou pojistnou sazbou. Ani tato zvýšená sazba by však nedokázala pokrýt výdaje systému, který by byl vysoce deficitní.

Graf 10: Porovnání hrubého celkového náhradového poměru variant důchodového systému dle politických stran, v % , [10]

Varianty s možností dobrovolného vyvázání nabízejí možnost zejména vysokopříjmovým jedincům zabezpečit se na důchod nad rámec státního pilíře, což může výrazně pozvednout náhradový poměr. Lidé s nízkými příjmy pak raději zůstanou plně ve státním pilíři a využijí pro ně výhodnější vyšší míru redistribuce. Nejmenší důchody by přiznával systém ODS, kde všechny nově přiznané důchody by byly pod hranicí chudoby, na druhou stranu by byla snížena pojistná sazba. Spoléhat se na to, že se lidé sami zabezpečí na důchod nad rámec státního pilíře, však dle mého pohledu není v ČR možné. Vyžadovalo by to jednak osvětu ekonomického uvědomění obyvatel, jednak schopnost plánovat výdaje i u nízkopříjmových obyvatel. Taktéž varianty ČSSD a US-DEU by se potýkaly s vyšším množstvím přiznávaných důchodů pod hranicí chudoby, což by mohlo vést k zatížení dalších systémů sociální pomoci.

Zajímavé je porovnání také individuálního náhradového poměru jednotlivých systémů, které řekne o životní úrovni budoucích důchodců více. Nejmenší míru redistribuce zde vykazuje navrhované NDC schéma (ČSSD), kdy všichni jedinci v systému získají stejný náhradový poměr a systém tak může být výhodný zejména pro bohatší, kterým není část jejich příspěvků do systému přeposílána ve prospěch příjmově slabších.

Vnitřní míra výnosu

Více než náhradový poměr nám může ukázat vnitřní míra výnosu systému, neboli jakýsi úrok, kterým by muselo být odvedené pojistné zhodnocováno, aby mohl být jedinci vyplacen daný důchod po danou dobu.

Zde se jako nejštedřejší projevila samozřejmě základní varianta - současný systém, který je ale neudržitelný a reálně by nemohl takto vysoké důchody vyplácet. Výkonný tým si zvolil pro výpočet konkrétní míry výnosu modelové jedince s příjmy 50, 100 a 300 % průměrného výdělku tak, aby bylo možno porovnat výnosnost pro jedince z různých příjmových skupin.

Dle výsledků pak můžeme dle výnosnosti návrhy jednotlivých stran seřadit takto (*bez varianty současného systému, černá - muž, červená - žena s 2 dětmi*):

Pro jedince s **50 % průměrného výdělku**:

1. **KSČM**   **KDU-ČSL**
2. **KDU-ČSL**   **KSČM**

3. ODS	ODS
4. ČSSD	ČSSD
5. US-DEU	US-DEU

Pro jedince se **100 % průměrného výdělku:**

1. KSČM	KSČM
2. ČSSD	KDU-ČSL
3. KDU-ČSL	ČSSD
4. ODS	ODS
5. US-DEU	US-DEU

Pro jedince s **300 % průměrného výdělku:**

1. ČSSD	ČSSD
2. US-DEU	KDU-ČSL
3. KDU-ČSL	US-DEU
4. KSČM	KSČM
5. ODS	ODS

Z výše uvedeného pořadí vidíme, že nejde určit přímo variantu štedrou ke všem, nicméně na dvou extrémech - ČSSD a ODS lze krásně vidět odlišnou solidaritu systému. Zatímco navrhovaná varianta NDC systému z pera ČSSD je solidární nejméně, protože jsou přesně evidovány předchozí příjmy pojištěnců, na základě nichž je později vyměřen důchod, nejvíce solidární je varianta ODS jednoduše z toho důvodu, že zaručuje jednotnou dávku všem, bez ohledu na výši odvodů pojistného v době produktivního života. Je ale třeba mít na vědomí, že varianta ODS by znamenala pro notnou část důchodců velmi obtížný důchod z hlediska financování životních potřeb. Kromě NDC systému dochází ke snížení solidarity také ve variantách s možným vyvázáním, kde tak mohou jedinci s vyššími příjmy část odvodů soustředit do soukromých fondů.

Tolik tedy k velmi zajímavé studii Výkonného týmu, jež je nejenže rozsáhlým srovnáním návrhů reformy důchodového systému jednotlivých politických stran, ale také široce poukazuje na nutnost této reformy. **Z výsledků jasně vidíme, že stejně jako ve většině oblastí neexistuje jedno ideální řešení, nicméně dobrou možností se jeví kombinace státního průběžně financovaného pilíře doplněného druhým fondovým pilířem a možností jak si ještě přilepšit v podobě třetího pilíře, který však také nutně vyžaduje úpravy tak, aby nezatěžoval již tak napjatý rozpočet systému.** Chtěl bych tedy vzít závěry a výsledky Výkonného týmu jako východisko pro hodnocení aktuálně schválené reformy a také navrhnout možné jiné řešení.

4.1 HLAVNÍ CÍLE A CHARAKTERISTIKY D. REFORMY

Ještě než se pokusím rozebrat důchodovou reformu, je třeba znát, čeho by měla dosáhnout a jaké by měly být její cíle. Poté je tyto cíle porovnat s jednotlivými reformními kroky.

Většina obyvatel zřejmě ví, že současný důchodový systém je dlouhodobě neudržitelný (uvědomění obyvatel o důchodovém systému jsem zjišťoval ve svém výzkumu, viz dále), zejména z důvodu stále vyššího počtu starších obyvatel. Dalšími problémy současného důchodového systému ČR jsou - **vysoká příjmová solidarita, nízká mezigenerační solidarita, chybí diverzifikace zdrojů systému a také umístění vybraných prostředků, systém nemotivuje k delšímu setrvání na trhu práce.**

Reformovaný systém by tak měl splňovat hlavně následující:

- dlouhodobou finanční udržitelnost s ohledem na vývoj demografický, ale i ekonomický
- zvážit snížení příjmové solidarity ve prospěch mezigenerační solidarity, což by mohlo motivovat k delšímu setrvání na trhu práce či dalšímu spoření
- přenést část zatížení systému na soukromé fondy, což by mohlo plnit zároveň potřebu diverzifikace zdrojů
- zvýšit uvědomění obyvatel a také jejich odpovědnost vůči vlastnímu stáří
- zkombinovat systém tak, aby byl stabilní vůči krátkodobým výkyvům, ale zároveň nesnižoval náhradový poměr pod hranici chudoby u některých jedinců a byl připraven na budoucí vývoj dle dlouhodobých projekcí
- provádět změny co možná nejrychleji, přičemž tyto změny se projeví až v řádu desítek let

Vláda ČR byla samozřejmě seznámena se závěry Výkonného týmu, nicméně zatím došlo pouze k parametrickým úpravám. Nynější Vláda Petra Nečase však již hodlá reformu prosadit, přičemž prvním krokem je tzv. malá důchodová reforma, která má systém stabilizovat v krátkodobém časovém horizontu a spočívá spíše v parametrických změnách, druhým, významnějším krokem by pak měla být tzv. velká důchodová reforma - ta by měla vést k větší ekvivalenci systému a zavedení II. pilíře v podobě penzijních fondů, do kterých by mohli pojištěnci vyvázat část svých odvodů.

4.2 MALÁ DŮCHODOVÁ REFORMA

Tato malá důchodová reforma je jakýmsi přípravným krokem před reformou opravdovou a také reakcí na nález Ústavního soudu. Správně by neměla být ani nezývána reformou, spíše úpravou systému, pokud dostojím pravidlu, že jako reforma je označován opravdu zásadní krok. Bohužel používání označení *reforma* se v posledních letech, a to i díky médiím, vžilo i pro běžné nutné úpravy legislativy v různých oblastech. Ale k věci - co mění tato úprava systému?

1) změna výpočtu důchodů | od 30. 9. 2011

- do systému je zavedena třetí redukční hranice ve výši čtyřnásobku průměrné mzdy což fakticky vede k:
  - **zvýšení** nově vyměřených důchodů u těch jedinců, jejichž měsíční příjem přesahoval **34.000 Kč**
  - **snížení** nově vyměřených důchodů u jedinců, jejichž příjmy se pohybovaly mezi **10.900 Kč-34.000 Kč**
  - důchodů lidí s nejmenšími příjmy - pod 10.900 Kč by se krácení nemělo dotknout

2) navyšování důchodového věku

- je navyšován věk odchodu do důchodu až na 70 let, ke sjednocení důchodového věku žen a mužů by mělo dojít v roce 2041

3) zavedení vyššího krácení u předčasně vyplácených důchodů | od 1. 1. 2012

- o 1,2 % výpočtového základu za každých započatých 90 dní do 1 roku*
- o 1,7 % výpočtového základu za každých započatých 90 dní 1-2 roky*
- o 1,5 % výpočtového základu za každých započatých 90 dní více než 2 roky*

* - období o které jedinec odešel do důchodu dříve

Malá důchodová reforma tak dle hlavních změn, které přináší a které jsem uvedl výše, zvyšuje ekvivalenci systému a naopak snižuje příjmovou solidaritu a redistribuci, bere v potaz

také demografické statistiky a připravuje půdu pro navyšování důchodového věku a zároveň se snaží zabránit předčasným odchodům do důchodu větším krácením důchodové dávky v těchto případech, zejména jedná-li se o období delší jednoho roku.

Právě navýšení **důchodů pro jedince s vysokými příjmy kritizoval prezident Václav Klaus**, dle kterého stát nemá plnit funkci pojistného ústavu který pouze zajistí uložení a zhodnocení peněz. Místo toho by měl pouze **v případě, že se občan nedokáže sám adekvátně na důchod připravit**, zejména si zajistit i jiné zdroje financí, než státní důchodové dávky, **zaručit jakýsi základ, důchodové minimum**. Těžko říci, má-li pravdu, faktem však je, že zvýšení důchodů se týká pouze menšiny budoucích důchodců, přičemž u větší části z nich dojde ze snížení vyměřovacího základu a tak i budoucího důchodu.

Výše uvedené úpravy systému jej mírně optimalizují a stabilizují, samotné by však rozhodně nestačily zlepšit vyhlídku na udržitelnost důchodového systému v budoucnu.

4.3 VELKÁ DŮCHODOVÁ REFORMA

Zásadní změnu systému by měla přinést tzv. velká důchodová reforma, kterou za reformu již opravdu označit můžeme, protože zavádí nový pilíř v podobě soukromých fondů ovšem financovaných z pojistného, nikoliv dobrovolného pojištění, upravuje ale také dobrovolné spoření v podobě penzijního připojištění. Přechod na upravený systém a možné zvýšení nákladů systému v počátcích chce Vláda ČR pokrýt ze zvýšení DPH, jejíž snížená sazba byla tento rok zvýšena na 14 %, přičemž od příštího roku by mělo dojít k jejímu dalšímu zvýšení, či dokonce sjednocení se sazbou základní. Velká důchodová reforma tak neznamená jen zásah do samotného důchodového systému, ale v rozporu s názory některých odborníků na sociální a daňové systémy, také nesprávné financování systému sociálního pojištění ze systému daňového. **Jejím hlavním cílem je zastavit zvětšování deficitu důchodového systému, učinit důchodový systém dlouhodobě udržitelným a to pomocí diversifikace zdrojů tohoto systému, ale také jeho úprav dle aktuálních demografických a ekonomických trendů, obecně směřuje k větší individuální odpovědnosti vůči vlastnímu stáří.** Na druhou stranu chce stát přidat k již tak vysokým příspěvkům na penzijní připojištění, evidentně tak můžeme vidět snahu kapitalizovat soukromé fondy.

Těchto cílů má dosáhnout systém doplněný o druhý pilíř v podobě soukromých fondů, do kterých by lidé mohli odvést část svého pojistného, přičemž by jim adekvátně klesla následná výplata ze státního pilíře. Toto rozdělení zřejmě posiluje víra ve schopnost zhodnocení uložených financí soukromými fondy. Ve státním pilíři by došlo opět pouze k jakési optimalizaci. Jak uvidíte i dále, jedná se vlastně o téměř stejnou verzi úpravy systému, kterou navrhovala US-DEU a kterou jsem se zabýval v úvodu 4. kapitoly.

4.3.1 Nový systém financování důchodů - tři pilíře

Nejvýraznější a nejdiskutovanější změnou, kterou reforma důchodového systému přináší, je zavedení tzv. druhého pilíře, tedy soukromých investičních společností, neboli důchodových fondů, kam budou moci lidé odvádět část pojistného. Obecně v rámci Evropské unie jsou jako druhý pilíř označovány fondy zaměstnanecké, tedy soukromé, ať již zřizované zaměstnavateli, nebo alespoň zaměstnavateli nabízené a podporované. Jelikož v případě ČR se jedná o odvod z části z důchodového pojištění a z části ze strany zaměstnance, mohly by tyto soukromé fondy být označeny jako součást prvního pilíře. Ovšem není tomu tak. Důchodové spoření v rámci druhého pilíře upravuje **zákon č. 426/2011 Sb.**, který nabude účinnosti dnem 1. ledna

2013. Tento zákon je také zdrojem následujících hlavních charakteristik hlavních změn systému.

Soukromé fondy - důchodové fondy

Finanční prostředky účastníků pojištění budou spravovat a (snad) také zhodnocovat tzv. **důchodové fondy (mluvíme-li o druhém pilíři)**, avšak budou moci poskytovat také **penzijní připojištění, které je třetím pilířem**, v takovém případě mluvíme o **účastnických fondech** (dle ministerstva financí). Tyto důchodové fondy mají vzniknout transformací současných penzijních fondů nebo samozřejmě jakou úplně nové subjekty. Jelikož fondy budou prakticky spravovat celoživotní důchodové úspory mnoha lidí, **vyvstávají obavy z jejich bezpečnosti a nabízejí se otázky možného vytunelování, krachu** apod. Tomuto by měla předcházet následující opatření:

- důsledné **oddělení majetku účastníků fondu od jeho akcionářů**, kdy při krachu by neměly být finance účastníků vůbec dotčeny
- fondy budou muset splnit **přísnější kritéria**, stanovená Ministerstvem financí ČR příslušnou legislativou
- **pokyny správce fondu bude prověřovat banka**, u které budou prostředky reálně uloženy a až po porovnání se zákonem provede požadovanou transakci

Po zkušenostech z let 90. panuje v mnoha lidech zakořeněná nedůvěra vůči těmto fondům, navíc ani není jasné, zda-li dokáží uložené prostředky zhodnotit alespoň tak, aby pokryly inflaci. Protože, jak jste mohli vidět v kapitole 2.2, ani to se mnohým dnešním společnostem nabízejícím penzijní připojištění nedaří.

Další důležitou novinkou související se samotnými fondy je možnost účastníků zvolit si typ spořicího plánu charakterizovaného výškou možného výnosu ale také rizikem s ním spojeným. Dle formy majetku, do které bude fond investovat je samozřejmě odvozeno i riziko - nejnižší u státních dluhopisů, popř. nemovitostí, nejvyšší pak u akcií a dalších rizikových cenných papírů. Podle míry výnosu a rizikovosti jsou pak formy spoření rozděleny na několik druhů, rozdílný je také maximální procento výnosu, které si může odečíst za svou činnost fond. Vše se pokouší shrnout následující tabulka.

Fond	Charakteristika	Investice do	Odměna za obhospodařování zhodnocení *, v %
Státních dluhopisů	nejbezpečnější fond, velmi konzervativní	státních dluhopisů ČR, a dluhopisů zemí EU a OECD splňujících kritéria	0,3 není povolena
Konzervativní	stále poměrně bezpečný fond s nízkou mírou rizika	dluhopisů zemí EU, a likvidních nástrojů peněžního trhu	0,4 10
Vyvážený	vyšší míra rizika, v určité míře investice do rizikového kap.	dluhopisů zemí EU a obdobných, ale také do akcií a dalších cenných p.	0,5 10
Dynamický	nejvyšší míra rizika a nejvyšší možný výnos	dluhopisů, ale i rizikových cenných papírů v míře vyšší, než u fondu vyváženého	0,6 10

Tabulka 8: nabízené strategie důchodových fondů, [11] | * odměna za obhospodařování z celkového objemu spravovaných prostředků (dle MF ČR 0,4-0,6 %), odměna za zhodnocení z dosaženého zhodnocení

Poměrně důležité je však ono možné riziko z investice, které znamená, že pokud fond na investování do určitých nástrojů zejména kapitálového trhu prodělá, **může hodnota nastrádaných financí účastníků fondu klesat**. Konkrétně říká §8 návrhu Vyhlášky o minimálních náležitostech statutu účastnického fondu a důchodového fondu, že „**hodnota účastnické jednotky může klesat i stoupat a že není vždy zaručena návratnost vložených prostředků.**” Riziko tak společně s fondem nesou i samotní střadatelé, což z dlouhodobého hlediska může být poměrně nebezpečné. Jedná se zde o prostředky, které mají člověka zabezpečit na stáří, jejichž hodnota by měla být stabilní a spíše růst. Na druhou stranu, pokud by fond hradil ztrátu z neziskových investic sám, nebyl by životaschopný.

Rizikovost fondu bude vyjadřována na stupnici od 1 do 7 na základě volatility historické výkonnosti fondu, tedy kolísání výnosové míry a hodnoty aktiv a to zpětně.

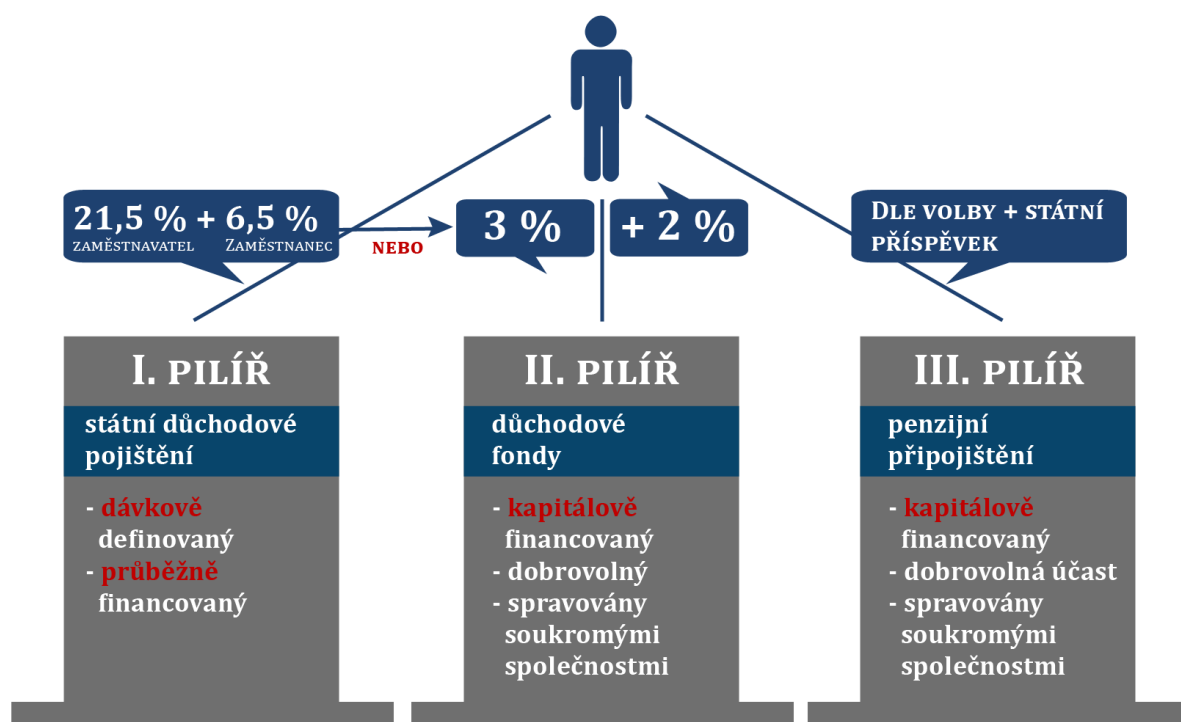
Odvádění pojistného, možnost volby

Myslím si, že každý občan České republiky, který sleduje dění na politické scéně, je všeobecně, nebo by alespoň měl být, obeznámen se základními parametry reformovaného důchodového systému. Proto změny v odvádění pojistného a novinky týkající se spoření v II. pilíři shrnu pouze stručnými body:

- **účast v druhém pilíři** - soukromých fondech zamýšlena jako **dobrovolná**
- rozhodnout pro účast v II. pilíři se účastník může **do 35 let**, nebo do 6 měsíců od 1. ledna 2013, je-li starší 35 let
- do II. pilíře odvede **3 % z placeného pojistného + 2 % ze svého** (hrubé mzdy)
- vstoupí-li účastník do soukromého fondu, nemá již možnost z II. pilíře vystoupit, **pouze může změnit fond**
- **naspořené prostředky se v případě úmrtí účastníka ve spořicí době stávají předmětem dědictví** --> ovšem pokud tato osoba je starší 18 let a je účastníkem důchodového spoření, pak **jí budou tyto peníze převedeny na účet důchodového spoření, nikoliv vyplaceny**
- **po splnění podmínek stanovených zákonem pak vzniká nárok na:**
  - doživotní starobní důchod
  - doživotní starobní důchod se sjednanou výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let
  - starobní důchod na dobu 20 let
  - sirotčí důchod na dobu 5 let

Stejně jako u stávajícího systému, bude dobré ilustrovat důchodový systém po změnách od roku 2013 pomocí grafického schématu.

SCHÉMA REFORMOVANÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČR

Obrázek 3: Schéma 3pilířového důchodového systému ČR po reformě

4.3.2 Další změny, které přináší

Zavedení druhého pilíře je všeobecně diskutováno, ovšem důchodová reforma neznamená pouze diferenciaci příjmů systému a jeho kapitalizaci. Má zvýšit odpovědnost občanů vůči vlastnímu stáří.

Zvýšení státního příspěvku k penzijnímu připojištění

Jedním z prostředků jak občany motivovat, aby více mysleli na finanční zabezpečení v post produktivním věku, je již dnes fungující **státní příspěvek k penzijnímu připojištění**. Právě ten by měl dle připravovaných změn ještě vzrůst. Současný a navýšený příspěvek shrnuje následující tabulka:

2012		2013	
Vlastní úložka Kč	Státní příspěvek	Vlastní úložka Kč	Státní příspěvek
100-199	50 Kč + 40 % z částky nad 100 Kč	Do 299	0 Kč
200-299	90 Kč + 30 % z částky nad 200 Kč	300-999	90 Kč + 20 % z částky nad 300 Kč
300-399	120 Kč + 20 % z částky nad 300 Kč	1.000 a více	230 Kč
400-499	140 Kč + 10 % z částky nad 400 Kč		
500 a více	150 Kč		

Tabulka 9: Změny příspěvků na penzijní připojištění od roku 2013

Od roku 2013 tedy **lidé spořicí** v rámci penzijního připojištění **méně než 300 Kč měsíčně, nedostanou od státu žádný příspěvek**, dále:

- **příspěvek u občanů spořících do 599 Kč klesne**
- **příspěvek u občanů spořících 600 Kč měsíčně zůstane stejný**
- **u občanů spořících nad 600 Kč měsíčně příspěvek stoupne, až na maximálních 230 Kč po dosažení 1.000 Kč hranice**, místo aktuálních 150 Kč při dosažení 500 Kč hranice

Politika státu je tak jasná - chce motivovat k ukládání vyšších částek, které z dlouhodobého hlediska skutečně přinesou účastníkovi lepší zabezpečení v důchodovém věku. Na druhou stranu je tento krok poměrně hodně kritizován, protože státní příspěvek na penzijní připojištění je u nás jedním z nejvyšších. Stát také zvyšuje horní hranici tohoto příspěvku v době, kdy vyhlídky na ekonomickou situaci jsou poměrně černé a je zvyšováno DPH, aby pokrylo deficit prvního pilíře důchodového systému. Není tak trochu v rozporu, že stát pravděpodobně umístí více finančních prostředků do třetího pilíře, neboli soukromých penzijních společností, než aby se snažil o stabilizaci pilíře státního?

Předdůchody

Dalším krokem, které se snaží na jednu stranu podpořit spoření v rámci fondů a na druhou stranu pomoci samotným občanům, jsou tzv. předdůchody. Jde o **možnost pobírat důchod již 5 let před věkovou hranicí odchodu do důchodu, pokud zaměstnanec naspoří dostatečnou částku v rámci doplňkového penzijního připojištění**. Počítá se s tím, že zaměstnanec bude přitom přispívat také zaměstnavatel, proto zřejmě dojde také ke **zvýšení daňového nákladu**, který si může zaměstnavatel uplatnit z **24.000 Kč na 30.000 Kč**. **Minimální měsíční výše** tohoto předdůchodu bude **30 % průměrné měsíční mzdy**, důležité je, že zdravotní pojištění za tuto dobu bude platit za občana stát. I když nebude občan po tuto dobu platit sociální pojištění, **nebude mu krácen důchod**. Dříve se hovořilo o předdůchodech pouze pro některá, zejména náročná zaměstnání, s ohledem na zvyšující se věk odchodu do důchodu, nicméně dle nejnovějších návrhů **bude tato možnost dostupná všem**, kteří samozřejmě naspoří dostatečné množství prostředků.

Jedná se tak jednak o jakousi motivaci zaměstnanců spořit více, jednak o nástroj, který by měl vyřešit problém předčasných odchodů do důchodu, zejména z důvodu ztráty zaměstnání několik let před odchodem do důchodu, kdy již mají lidé na trhu práce menší úspěšnost. Podíváme-li se ale na tento krok ze strany druhé, je možné jej z části považovat také za další náborovou akci fondům, jejíž účinek na státní rozpočet není zcela jasný, i když je odhadován jako neutrální.

Jedno procento ve prospěch rodičů

Jedním z důsledků důchodové reformy je snížení příjmové solidarity a zvýšení ekvivalence, tak jak vyplývá i z projekce Výkonného týmu pro variantu reformy dle US-DEU, která je nejbližší současné úpravě systému. Posílit by vláda chtěla mezigenerační solidaritu a to právě i prostřednictvím **1 % z vyměřovacího základu zaslání ve prospěch svých rodičů**, kteří již jsou ve starobním důchodu. Co je nejdůležitější - těm, kteří se rozhodnou využít možnosti odvedení procenta rodičům, **nebude kráceno jejich vlastní penzijní pojištění**. Podpořit tuto možnost by měl také fakt, že **bude možné si tuto částku uplatnit jako další slevu na dani**.

Dle průzkumu provedeného v roce 2011 společností AWD ČR by však **této možnosti využilo pouze zhruba 29 % dotázaných**, což vzhledem k faktu, že je samotné by tento projeví solidarity nestál nic navíc a umožnil by jim uplatnit další slevu na dani, je zřejmě pod očekávání autorů reformy. Na druhou stranu, možná právě proto, že se jedná spíše

o nejasný přesun části prostředků v současném PAYGO systému, který by měl umožnit navýšení, valorizaci důchodů současných důchodců, nevzbuzuje ve většině populace dojem toho, že by mohl skutečně pomoci financování důchodů rodičů. Snížení státního příspěvku na penzijní připojištění a jednotná důchodová strategie by pomohly zřejmě více. Mám na mysli zejména zvyšování důchodového věku, zvyšování DPH kvůli reformě, nízké valorizace na straně jedné a naopak zvyšování příspěvků na penzijní připojištění, snižování příjmů státního rozpočtu dalšími slevami na straně druhé.

4.4 HLAVNÍ NEDOSTATKY DŮCHODOVÉ REFORMY ČR

Myslím si, že předchozí kapitola vystihla všechny hlavní změny, které nás čekají od roku 2013, respektive 2014. Je ale třeba dát také prostor kritice a vlastnímu myšlení a analýze, protože reforma v takové podobě, v jaké je schvalována, není zcela jistě dokonalá a bezchybná. Jistě není možné docílit v současné době takového důchodového systému, který by dokázal bez sebemenších otřesů čelit změnám demografických podmínek, otřesům ekonomické stability a nejistotě zejména finančního trhu, ale také měnící se psychologii společnosti. Nyní se pokusím poukázat na některé hlavní nedostatky a kritizované body současné reformy.

NEJISTÁ ÚČAST OBYVATEL VE DRUHÉM PILÍŘI

Penzijní fondy, kapitalizační pilíř, jsou hlavní změnou v důchodovém systému a také tou změnou, který by měl účastníkům pojištění zajistit vyšší návratnost a příjmy v důchodovém věku. Jelikož ale účast ve druhém pilíři je dobrovolná, není jisté, jak velké procento účastníků důchodového pojištění se do něj zapojí. Výkonný tým ve své Závěrečné zprávě mimo jiné zabýval i problémem částečného vyvázání. U varianty US-DEU (nejbližší) by dle Závěrečné zprávy docházelo k **vyvázání spíše u jedinců s nadprůměrnými příjmy**, postupně by se situace dostala do stavu, kdy by se vyvázalo asi pouze 50 % mužů a žádné ženy.

Důvody nejisté účasti obyvatel v druhém pilíři systému jsou nejméně dva.

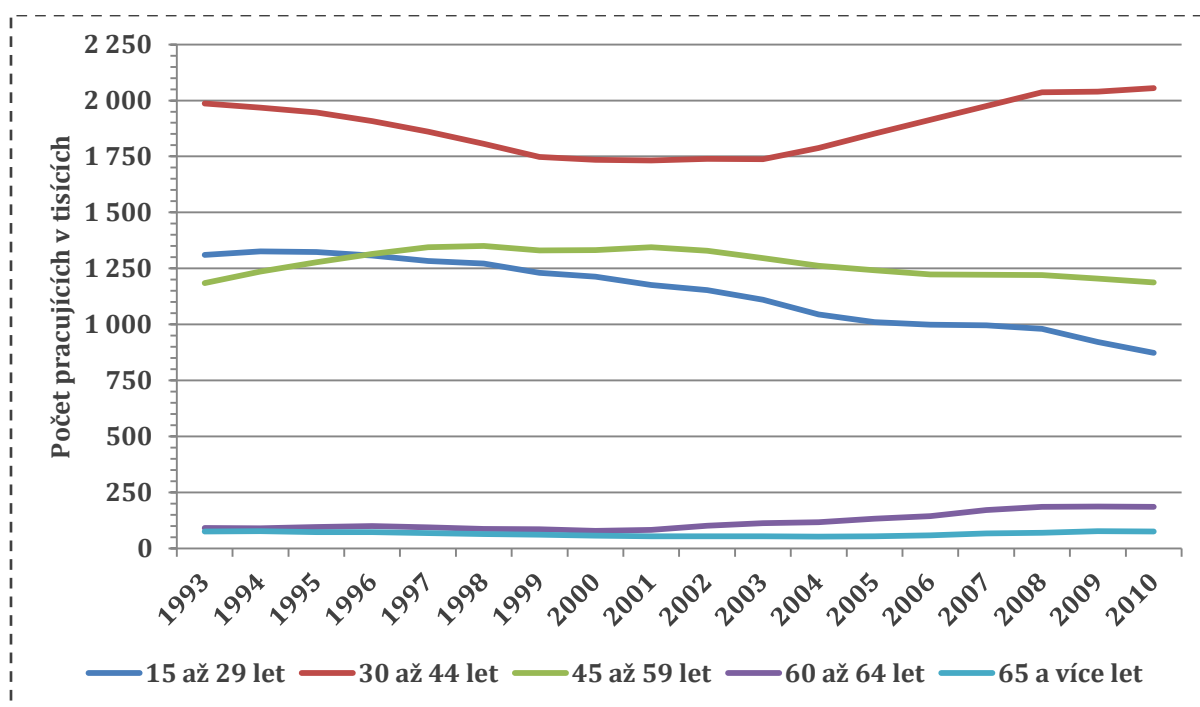
Prvním je **skepsse vůči soukromým fondům**, které by měly spravovat prostředky často až několik desítek let a to prostředky, na kterých budou v důchodu existenčně závislí. Tato skepsse může pocházet ze zkušeností s nepoctivostí a tunelováním v devadesátých letech, nezdařenou kupónovou privatizací, jejíž následky jsou silně cítit i dnes. Otázku důvěry druhému fondu jsem zařadil také do svého výzkumu, nicméně touto otázkou se zabývaly i renomovaná média a firmy. Jeden takový výzkum provedla firma Ipsos pro pořad České televize *Suma sumárum*. Z toho vyplynulo, že **74 % dotázaných nevěří druhému pilíři a nesouhlasí s jeho principy**.

Druhým důvodem je **příjmová solidarita českého důchodového systému** a fakt, že lidem s příjmy pod úroveň průměrné mzdy účast v druhém pilíři nepřinese zlepšení jejich situace. Dle projekcí Výkonného týmu by dokonce **pro muže s průměrnou mzdou mělo být výhodnější neúčastnit se druhého pilíře a to až do roku 2020**, který je zlomovým. Po něm klesá náhradový poměr z prvního pilíře bez účasti v pilíři druhém pod úroveň kdy by využil možnost vyvázání ve prospěch druhého pilíře. S rostoucí ekvivalencí důchodového systému, zejména kvůli úpravám prvního pilíře, by ale měl druhý pilíř zajistit větší náhradový poměr většině pojištěnců.

ZVYŠOVÁNÍ VĚKU ODCHODU DO DŮCHODU I PŘES PROBLÉMY NA TRHU PRÁCE

Upravený penzijní systém počítá se zvyšováním věku odchodu do důchodu, tato změna je součástí tzv. malé důchodové reformy, jak byla rozebírána v kapitole 4.2, přičemž důchodový věk by se měl dostat až na hranici 70 let. To sice na jednu stranu znamená delší placení důchodového pojištění a vzhledem ke zvyšujícímu se věku dožití a době strávené v důchodu, také logický a očekávaný a nutný krok, ovšem je třeba si uvědomit, že **na trhu práce tito pracovníci ještě zvýší stranu nabídky a prakticky se tak zvýší počet ekonomicky aktivních obyvatel**. Mohlo by tak dojít k dalšímu nárůstu nezaměstnanosti, přičemž problémy by mohla mít jak mladá generace nastupující do zaměstnání - protože pracovní místa budou déle obsazena staršími pracovníky, ale také tato starší generace několik let před odchodem do důchodu, kdy zaměstnavatelé budou chtít zaměstnat pracovníky mladší - tito starší pracovníci pak budou mít velmi těžkou pozici, protože již dnes je velmi obtížné získat zaměstnání po 50. roku věku. Nehledě na fakt, že **s postupujícím růstem využívání techniky, zejména té výpočetní a počtu inovací nejen v této oblasti, zřejmě budou mít starší pracovníci problémy přizpůsobovat se stále novým podmínkám a postupům**. Tento fakt zřejmě obecně ještě zvýší tlak na jedince a zkrátí jeho "životnost" na trhu práce.

Je však také pravdou, že česká populace stárne a proto ubývá pracovních sil v nejmladších věkových kategoriích. Množství pracovníků však celkově roste. Větší vypovídací hodnotu má následující graf:

Graf 11: Počet zaměstnanců v národním hospodářství v ČR dle věku v letech 1993-2010, tisíce, [12]

Hodnota grafu spočívá v tom, že potvrzuje několik současných problémů - **jednak klesající počet mladých pracovníků (15 až 29 let)**, který má dlouhodobě klesající tendenci a **jednak zvyšující se počet zaměstnanců těsně před nebo v důchodovém věku (60-64 a 65 a více let)**. Počet pracovníků v letech 30 až 44 let se odrazil od svého dna v letech 2000-2003 a nyní opět stoupá. Ovšem i zde musí platit rovnost a tak se v budoucnu budou poměry jednotlivých věkových skupin zaměstnanců měnit - s tím, jak současní pracující ve středním věku budou postupně spadat do starších věkových skupin, bude přibývat zaměstnanců těsně před důchodovým věkem a zřejmě ještě ubývat zaměstnanců nejmladších věkových skupin.

I když i zde se vývoj dostane na své dno. **Z dlouhodobého hlediska počet zaměstnanců v ČR klesá, přesto jsme svědky zvyšující se nezaměstnanosti.** Jaký efekt tedy bude mít delší účast starších generací na trhu práce je těžko stanovitelné, nicméně nemůžeme jistě mluvit o pozitivěch.

PRUDCE KLESAJÍCÍ NÁHRADOVÝ POMĚR

Aby reformovaný systém nebyl deficitní, je třeba omezit jeho výdaje. To má z části zajistit druhý pilíř, na který bude převedena část "odpovědnosti". Budeme-li vycházet z varianty US-DEU opět ze Závěrečné zprávy Výkonného týmu, zjistíme, že varianta systému doplněná druhým pilířem by měla zajistit vyšší náhradový poměr než obdobný návrh KDU-ČSL, NDC systém nebo rovný důchod dle ODS. Je však třeba upozornit na to, že tohoto náhradového poměru je dosaženo ve skutečnosti většími odvody pojistného - vyvážaní jedinci totiž přidávají 2 % z vyměřovacího základu navíc.

Problémem souvisejícím s klesajícím náhradovým poměrem je **množství nově přiznaných důchodů pod hranicí chudoby**. O tomto problému se raději Vláda ČR nezmiňuje a lidé jsou v této oblasti málo informováni. Zjištění, že v budoucnu bude **35-45 % nově vyměřených důchodů pod hranicí chudoby**, tedy pod zhruba 25 % průměrné mzdy, je velmi znepokojivé. Bohužel ani nový systém nedokáže pokrýt prudký nárůst důchodců a lidé tak budou více odkázáni na spoření z vlastní iniciativy, pokud si chtějí zajistit důstojný důchod.

DISKUTABILNÍ ÚČAST SOUKROMÝCH SPOLEČNOSTÍ

Otázka, zda-by velkou část penzí měly spravovat soukromé společnosti, je zejména v ČR hodně diskutabilní. Někteří považují zavedení II. pilíře ze strany státu pouze za krok "na ruku" těmto společnostem, které budou profitovat na investování něčích celoživotních úspor. Na druhou stranu v každém z lépe hodnocených důchodových systému figurují soukromé společnosti - ať již v II. pilíři v podobně zaměstnaneckých fondů, které spravují soukromé fondy, či jiném kapitalizačním pilíři. V této oblasti hraje obrovskou roli správné nastavení legislativy tak, aby společnosti mohly ve svůj prospěch užít pouze určité stanovené procento výnosů. Tato úprava existuje v rámci zákona č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření. Ten obsahuje i důležité ustanovení o tom, že:

„Majetek v důchodovém fondu obhospodařuje penzijní společnost svým jménem a na účet účastníků tohoto fondu. Majetek v důchodovém fondu není součástí majetku penzijní společnosti, která jej obhospodařuje.“

Moderní důchodový systém se již zřejmě bez penzijních společností neobejde, z důvodu nutné diversifikace zdrojů a zvýšení míry výnosu. I zde existuje řešení v podobě rozdělení státního pilíře na více částí, tak jak jsem to popisoval např. v kapitole 3.1.

Toto řešení spočívá ve vyplácení jednotné tzv. **flat rate dávky ze státního pilíře**, na kterou má nárok každý účastník systému. **Další část důchodu je mu poté vyplacena dle předchozích příjmů**, kterých dosahoval. **Třetí část prvního pilíře pak obsahuje pojistku** pro ty, kteří dosahovali nejnižších příjmů a garantuje jim určitou minimální výši důchodu. Tato varianta je tedy kombinací běžného PAYGO schématu s NDC schématem, které vnáší do systému větší ekvivalenci, vazbu na předchozí příjmy. PAYGO systém odolný vůči hospodářským cyklům a NDC vůči demografickým změnám (každý má vlastní účet) může být zajímavou kombinací.

4.5 POROVNÁNÍ REFORMNÍCH KROKŮ SE ZKUŠENOSTMI

V kombinaci PAYGO a fondů, který zvolila vláda ČR, **snižuje fondový pilíř citlivost na demografické změny**, ovšem **přináší nejistotu finančních trhů**, kterým se v poslední době zrovna nedaří, a také nutnost zodpovědné regulace a dohledu ze strany státu.

Důchodový systém, zvláště takový, který není schopen obstát v aktuálním ekonomickém a demografickém vývoji nenabízí prostor pro experimentování. Řešení jeho nedokonalostí musí přinést takovou změnu, aby lidé v důchodovém věku neživořili na hranici chudoby a zároveň státní rozpočet, respektive jeho důchodový účet nebyl neadekvátně zatěžován. Porovnal bych tedy rád systém po reformě s doporučeními v oblasti důchodových reforem nebo zkušenostmi konkrétních států.

NDC PENZIJNÍ SYSTÉM V ČR

Jednou z možných variant reformy zvažovaných i v České republice byl přechod k NDC schématu. Tedy schématu individuálních účtů, které zvyšující příjmovou ekvivalenci snižuje náchylnost systému k demografickým změnám. Touto problematikou se zabývá také část obsáhlé studie Světové banky věnované penzijním reformám.

Ta na zhruba 20 stránkách rozebírá současnou problematickou situaci, podobnou v mnoha státech, poté se již věnuje zejména výhodám a nevýhodám souvisejícím se zavedením NDC schématu v ČR a snaží se objektivně posoudit, zda by NDC schéma mohlo pomoci českému systému.

Studie potvrzuje některé z nedostatků současné reformy, na které jsem se snažil ukázat předchozí kapitolou. Uvádí mimo jiné, že pádnými důvody k zavedení NDC systému v ČR je nedůvěra občanů v soukromé fondy, tedy skepse vůči fondovému pilíři, nedůvěra společnosti k neustálým úpravám státního PAYGO pilíře (tyto úpravy u NDC téměř zcela odpadají), a to vše podtrženo doposud neudržitelnou štedrou a nevyváženou důchodovou politikou.

Potenciální výhody NDC systému v České republice

- 1. Dlouhodobá finanční stabilita a samo-přizpůsobení demografickému vývoji**
  - jedním z největších pozitiv NDC schématu je jeho **dlouhodobá finanční stabilita vyplývající z individuálních účtů účastníků**, příjmové ekvivalence, kdy výnos pro účastníka systému závisí na aktuálním demografickém a ekonomickém vývoji a systém se tak vlastně sám přizpůsobuje aktuálním podmínkám bez nutnosti neustálých zásahů
- 2. Nízké přechodní, transformační náklady**
  - se zavedením NDC schématu jsou **spojeny minimální náklady a nevyžaduje tak další financování**, jako je to u současné reformy, kvůli níž je zvyšováno DPH
  - jelikož se jedná stále o typ PAYGO systému, může být generován pouze krátkodobý deficit, jak jsou současné důchody vypláceny ještě dle starých pravidel a postupně začíná nabíhat NDC systém, jedná se o dlouhodobý proces
  - náklad přechodu se dají minimalizovat - doporučení Světové banky spočívá zejména v **minimalizaci valorizace důchodů, rychlejším nárůstu důchodového věku a zavedení rovnosti věku odchodu do důchodu mužů a žen bez ohledu na počet vychovaných dětí** (diskutabilní)
- 3. Nedochází ke zkreslování a silnému ovlivňování trhu práce**

- v NDC schématu je státem stanoven pouze minimální věk pro odchod do důchodu, přičemž motivace k setrvání v zaměstnání i po dosažení tohoto věku může být vyšší
- společně s delší účastí starších generací na trhu práce by bylo třeba zvýšit zaměstnavatelnost těchto starších občanů

4. Zvýšení mobility pracovní síly

- jednodušší a jasnější pravidla pro pobírání důchodů, pokud účastník pracoval v různých zemích EU, by **mohla podpořit mobilitu pracovních sil** a tak umožnit **efektivnější využití pracovní síly**

5. Otevřenost, transparentnost, nízké provozní náklady

- transparentnost a důraz na možnost kontroly toku financí ve státní sféře ze strany občanů jsou v poslední době silnými tématy, v případě NDC schématu také jeho silnými stránkami
- v rámci NDC schématu má **každý účastník stejné podmínky**, navíc je **pravidelně informován o stavu svého důchodového účtu**, což mu umožňuje lépe se rozhodovat o jeho krocích - např. založení penzijního připojištění, a zvyšuje efektivnost celého systému, tedy také snižuje jeho náklady
- v klasickém DB (dávkově definovaném) PAYGO systému dochází k častým dílčím změnám ze strany státu, lidé se tak hůře v systému orientují a nedůvěřují všem krokům
- v NDC **neexistuje příjmová redistribuce**, pravidla jsou tedy pro občany srozumitelnější
- díky celkově větší otevřenosti a průhlednosti **klesá riziko negativních změn a možnosti zneužití**

6. NDC jako instituce vedoucí k formování budoucnosti

- NDC schéma může lidem ukázat skutečné náklady důchodového systému a vést k uvědomění o nutnosti reformy
- zároveň ale **neuzavírá cestu možným dalším reformám systému díky nízkým nákladům na přechod k NDC** v porovnání s rozsáhlejšími finančními reformami

Potenciální nevýhody, rizika a nároky spojené se zavedením NDC systému v ČR

1. Rovnost účastníků = snížení důchodové dávky

- tím, že NDC systém ruší příjmovou redistribuci, zavádí jednotnou příspěvkovou sazbu, by došlo ke **snížení důchodové dávky u velké části účastníků systému**; tato dávka totiž závisí na růstu mezd a věku odchodu do důchodu
  - právě příjmová redistribuce v DB PAYGO systému ale neúměrně zvyšuje zátěž systému společně s rostoucím věkem dožití a výší důchodů
  - dalším nedostatkem DB paradox, že ten, kdo dosahoval krátkodobě vyšší mzdy před důchodovým věkem, ale pracoval kratší dobu, může dosáhnout vyššího důchodu než ten, jehož příjmy byly sice nižší, ale pracoval déle
- snížení důchodů oproti DB PAYGO systému je ale kompenzováno **lepší informovaností a lepší možností pro individuální rozhodování** v oblasti doplňkového penzijního pojištění

- NDC systém musí obsahovat ochranu pro nejnižší příjmové skupiny a pro pracovníky, kteří neměli možnost pracovat po minimální stanovenou dobu - řešení je několik:
  - **minimální důchod stanoven na 30 % průměrné mzdy** - těm, kteří by nedosáhli této úrovně by byl důchod dorovnán, ovšem z daní
  - **jednotná (flat rate) dávka ve výši 25 % průměrné mzdy + NDC dávka** dle výše naspořené částky z příspěvku 12 % ze mzdy
- portfolio financování není u NDC tak široké jako u PAYGO systému kombinovaném s plně fondovým soukromým pilířem
  - ovšem PAYGO + soukromé fondy jsou také rizikovým řešením
  - **NDC přesouvá odpovědnost více na jednotlivé účastníky** - ideálním doplňkem k NDC schématu je tak pilíř důchodového, životního a jiné pojištění

2. Politická proveditelnost

- **z politického hlediska není NDC schéma a reforma v jeho duchu tolik atraktivní** - politici nemohou slibovat kompenzaci škrtů v PAYGO státním pilíři výnosy ze soukromých penzijních fondů
- na rozdíl od současného pojetí důchodové reformy v ČR, která prakticky znamená odvod části pojistného ve prospěch fondů, **nemá NDC takové přirozené zastávce a lobbisty** jako varianta soukromých fondů - jediným hlavním propagátorem NDC je Světová banka

3. Administrativní připravenost

- u NDC schématu velmi důležitá - individuální účty vyžadují přesnou administrativu pro zaznamenávání plateb
- administrace NDC zahrnuje několik dílčích procesů - od registrace, průběžné správy až po transfery v důchodu, což klade vysoké nároky na úřednický aparát a hlavně počítačový systém
- je tak třeba zajistit hlavně
  - **dostatečné množství pracovníků + IT systém**
  - **oddělit NDC od státního rozpočtu a vytvořit rezervní vyrovnávací fond**
  - **stanovit systém kontroly**¹⁰

Vhodná reforma pro ČR?

I když, jak bylo řečeno, NDC systém nemá mnoho zastánců ze stran politiků a zejména soukromého sektoru (logicky), zejména díky jeho stabilitě, postupnému nájezdu na nový systém, větší příjmové ekvivalenci, minimálních převodních nákladech a také přesunu odpovědnosti více směrem na samotné občany, což dává předpoklad větší finanční gramotnosti (při současné osvětě), bylo by **NDC schéma pro ČR jedním z nejvhodnějších řešení**. To ukázaly i dlouhodobé projekce a simulace.

Ty však na druhou stranu prozrazují také největší nedostatky NDC schématu - a sice **ztrátu příjmové redistribuce, menší míru návratnosti ze systému, potřebu posílení úřednického aparátu a také, dá se říci, nutnost zlepšení možnosti spoření** v rámci soukromého pilíře.

¹⁰ Podle: Agnieszka Chlon- Dominczak a Marek Mora. *The NDC reform in the Czech republic*. In PALMER, Edward; HOLZMANN, Robert. *Pension reform*. Washington, D. C.: The World Bank, 2006, s. 551-570

PROČ SE NEINSPIROVAT U NEJLEPŠÍCH?

Přece jen může člověka trochu zarazit, proč se čeští „reformátoři“ neinspirovali těmi, dle Melbourne Mercer Global Pension Indexu, nejlepšími důchodovými systémy. Jak už jsem několikrát zmiňoval, dlouhodobé změny v důchodovém systému nejsou prostorem pro velké experimentování.

Holandsko

Nejlepším důchodovým systémům jsme se již věnovali, pojďme si však připomenout, že v Nizozemí funguje 3pilířový systém - jednotná dávka ze státního pilíře, druhý pilíř soukromých zaměstnaneckých fondů a třetí pilíř dobrovolného penzijního připojištění.

PAYGO první pilíř poskytující tzv. flat rate dávku všem účastníkům důchodového systému je jistě pro občany srozumitelnější, než podivně nastavený český první pilíř, ze kterého se navíc lidé budou moci z části vyvázat. Takto by přesně věděli, že z prvního pilíře dostanou pouze důchod odpovídající čisté minimální mzdě a zajištění lepší životní úrovně v důchodu je na nich a na jejich zaměstnavatelích v rámci druhého pilíře. Čeští politici se však bojí fondů, které by byly zastřešovány zaměstnavateli a v českém prostředí si neumí představit, že by zaměstnavatelé přispívali do těchto fondů zaměstnancům na lepší důchod.

4.6 ZMĚNY SOUVISEJÍCÍ - NAVÝŠENÍ DPH

Reforma důchodového systému s sebou nese jisté náklady a také důchodový účet, ze kterého se důchodové dávky vyplácejí se v posledních letech dostal do deficitu, jak ukazuje i graf v kapitole 2.2. Právě nedostatek prostředků na vyplácení důchodů a provedení reformy se vláda rozhodla řešit cestou zvyšování DPH, přičemž změny se dotkly a dotknou hlavně její snížené sazby, která je uvalena na zboží základní potřeby a některé služby. Špatné je také, že se jedná o financování systému sociálního pojištění z daní, což samo o sobě je nešťastným řešením a mícháním dvou systémů, které by měly být odděleny silnou čarou. Daně by neměly sloužit k pokrývání výdajů sociálního systému, který je financován ze sociálního pojištění a suplovat tak funkci rezervy, na kterou můžu sáhnout v případě nouze. Je totiž velmi snadné činit změny v oblasti DPH, které spotřebitelé zaplatí vždy. Míchání sociálního systému s daňovým vede pak k přehlížení špatného nastavení sociálního systému, pokud ten není schopen zajistit financování sama sebe. V době stagnace národního hospodářství může mít tento krok (a také má) mnoho horších dopadů, mezi které patří hlavně následující:

- **další zvyšování cen potravin, dopravy, ubytování** a dalšího zboží a služeb v rámci snížené sazby DPH
- **útlum spotřeby domácností**, tedy další zpomalení oživení ekonomiky
- **tlak zejména na výrobce potravin ze strany obchodních řetězců** na zachování ceny - vede ke snižování kvality potravin, se kterou se ČR dlouhodobě potýká
- v kombinaci s **inflačními tlaky** - zvyšování cen komodit a energií může znamenat **silnější orientaci českého zákazníka na levné výrobky** - méně kvalitní a dovozové
- **ohrožení tuzemského zemědělství** a potravinářství zvýšením dovozu levnějších zahraničních potravin a surovin

PROBLÉMY ČESKÉHO POTRAVINÁŘSTVÍ

V České republice v poslední době probíhá snaha o osvětu a podporu domácích a regionálních potravin. Bohužel české zemědělství a potravinářství se vlivem volného působení zahraničních obchodních řetězců dostalo do situace, která začíná hraničit s bojem o přežití.

Spotřební preference českých domácností se také mění a spotřeba potravin reálně klesá, což dokazují data Českého statistického úřadu:

- dle statistických údajů o spotřebě potravin v letech 1989-2009 **došlo ke snížení spotřeby u všech skupin potravin** kromě minerálních vod a limonád, kde je nárůst o více než 100 %¹¹

V roce 2011 došlo ke snížení obrátu výrobců potravin o v průměru 10 %, další snižování můžeme očekávat nyní, po navýšení snížené sazby DPH a celou situaci jistě zhorší zvýšení na 17,5 % či dokonce 20 % od roku 2013. Logická pak bude ještě větší orientace obyvatel na cenu a snižování spotřeby. Velkou roli bude hrát také pro české výrobce a zemědělce destruktivní cenová politika zahraničních řetězců. Ocitáme se tak, i díky přístupu vlády, v začarovaném kruhu, který je stále uzavřenější a východisko z něj se stále více vzdaluje. Vystihují to i slova prezidenta Potravinářské komory ČR, Miroslava Tomana:

„Na jedné straně hovoříme o zvýšení produkce potravin, podpoře lokálních a regionálních trhů, ale na druhé straně děláme vše pro to, aby spotřebitelé jezdili nakupovat potraviny do zahraničí nebo se zaměřili na nekvalitní dovozové výrobky.“

Nabízí se tak otázka, je-li financování důchodové reformy navýšením DPH správným krokem, nebo jestli přináší více negativních dopadů, než pozitiv. V kapitole 6. se snažím přijít na lepší řešení.

5. DŮCHODOVÁ REFORMA Z POHLEDU OBČANŮ - VL. VÝZKUM

Důchodová reforma se dotkne každého občana a proto jsem jakou součást práce zařadil také menší vlastní výzkum znalostí občanů o současném důchodovém systému, plánovaných změnách a zajímaly mne hlavně také subjektivní názory.

5.1 DŮVODY K PROVEDENÍ VÝZKUMU, JEHO CÍLE

Důchodové reformě se poměrně intenzivně věnují česká média, obraz, který podávají však vždy není úplně přesný. Pro mnoho, zejména mladých lidí, je důchod vzdálenou budoucností, což je sice pravdou, v dnešní době je však nutné myslet dopředu, zejména v oblasti zabezpečení se na stáří. Hlavními důvody, kvůli kterým jsem přistoupil k tomuto dotazování jsou zejména:

- snaha poznat a vyhodnotit znalosti občanů o současném důchodovém systému a názory respondentů na současnou situaci
- zjistit, zda-li občané chápou nutnost reformy a hlavní změny ve společnosti, které vedou k neúnosnosti současného důchodového systému
- prověřit informovanost respondentů o chystaných změnách
- zaměřit se na názory dotazovaných vůči důchodové reformě a jednotlivým krokům vlády
- vyhodnotit očekávání a důvěru v reformovaný systém

¹¹ Český statistický úřad. *Spotřeba potravin a nealkoholických nápojů na 1 obyvatele: Časová řada Česká republika v číslech od roku 1989. 2009.* Dostupné na: <http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0302.xls>

Na základě vyhodnocených dat bych pak chtěl jasně formulovat **následující výstupy**:

- **jaká je informovanost respondentů o současném důchodovém systému a situaci vedoucí k nutnosti důchodové reformy, což zároveň vytváří předpoklad pro porozumění reformním krokům**
- **zda-li je informační kampaň o prováděných reformách, zejména té důchodové, dostatečná a jaká vylepšení by mohla být aplikována**
- **postoj respondentů vůči důchodové reformě, zejména vůči novému druhému pilíři a vyvázání se do soukromých fondů - zejména jaké by bylo procento využití těchto fondů a důvěra v ně**
- **na základě získaných dat a názorů se pokusit o objektivní posouzení reformy, popřípadě návrh jiného reformního postupu**

5.2 FORMA VÝZKUMU, PŘEDSTAVENÍ DOTAZNÍKU

Pro samotné dotazování jsem zvolil dotazníkovou metodu, formou internetového dotazníku (formuláře) s pomocí služby *Google Documents*, která představuje výbornou možnost sběru dat od respondentů formou internetového formuláře, který odesílá vyplněná data rovnou do tabulky.

PŘEDSTAVENÍ DOTAZNÍKU

**celkový počet otázek
rozdělení**

**30, z nich 4 na základní údaje respondentů
do 3 částí**

- **základní identifikační údaje**
  - rozdělení dle věkových skupin, pohlaví, dosaženého vzdělání
- **znalost současného důchodového systému České republiky**
  - cílem zjistit, jaký přehled mají respondenti o současném důchodovém systému a zda-li panují rozdíly mezi různými věkovými skupinami, popř. dle vzdělání
- **důchodová reforma a změny související**
  - záměrem tohoto oddílu bylo zjistit jak jsou lidé informováni o reformních krocích, zda-li souhlasí s jednotlivými novinkami v důchodovém systému, jaký je jejich subjektivní názor na některé úpravy, zda-li důvěřují druhému pilíři a jestli by nedali přednost jinému řešení

dotazník k nahlédnutí

na [tomto odkaze](#)

Formu internetového dotazníku jsme zvolil zejména kvůli nižším nákladům na jeho realizaci vzhledem k vyššímu počtu otázek, velkou roli hrálo také rychlejší a snazší zpracování získaných dat, které webový formulář již předpřipraví do tabulky. Nicméně lidská psychologie opravdu funguje a co lidé nedostanou do ruky přímo, nemá pro ně, řekl bych, takovou váhu. Proto se mi, přiznávám, nepodařilo dosáhnout plánovaného počtu minimálně 100 respondentů a pro příště si odnáším ponaučení - i přes rozšiřování informačních technologií je lépe držet se osvědčené metody papírových dotazníků.

5.3 PŘEHLED OTÁZEK A VYHODNOCENÍ

Přistupme nyní k tomu nejdůležitějšímu, samotným otázkám a jejich vyhodnocení. To provedu v několika krocích:

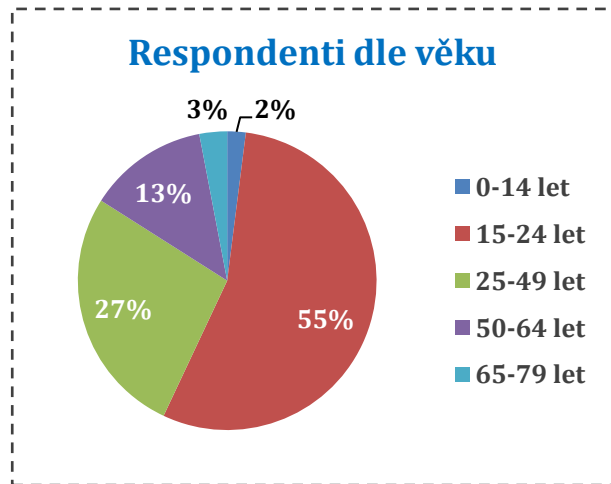
1. nejprve zde najdete **přehled všech otázek včetně procentuálního vyhodnocení odpovědí,**
2. následovat bude **slovní interpretace výsledků,**
3. **nejzajímavější výsledky** budou prezentovány **formou grafů.**

POČET A STRUKTURA RESPONDENTŮ

Dotazník vyplnilo celkem **60** respondentů, z toho bylo **18 mužů (30 %)** a **42 žen (70 %).**

Z toho následující počet respondentů v jednotlivých věkových skupinách:

• 0-14 let	1	2 %
• 15-24 let	33	55 %
• 25-49 let	16	27 %
• 50-64 let	8	13 %
• 65-79 let	2	3 %
• 80 a více let	0	0 %

Dotazník vyplňovali respondenti převážně s ukončeným základním vzdělání - žáci střední školy, ale také vysokoškolsky vzdělaní lidé. **Rozdělení dle nejvyššího dosaženého vzdělání je následující:**

• základní	26	43 %
• střední-vyučen	2	3 %
• střední s maturitou	14	23 %
• vyšší odborné	1	2 %
• vysokoškolské	17	28 %

Graf 12: Věková struktura respondentů zapojených ve výzkumu

S dosaženým vzděláním souvisí také aktuálně vykonávaná činnost - zaměstnání nebo studium, které samozřejmě hraje roli při pohledu respondenta na důchodový systém. Aktuální zaměstnání či vykonávaná činnost respondentů:

• student	30	50 %
• zaměstnanec soukromého sektoru	4	7 %
• zaměstnanec státního sektoru	24	40 %
• OSVČ	1	2 %
• důchodce	3	5 %

Bohužel musím uznat, že množství získaných respondentů není vysoké a výzkum je tak spíše orientační a slouží zejména jako sonda do vědomostí dotázaných o důchodovém systému. Nyní již přistupme k vyhodnocení samotných otázek.

VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ

Omluvte prosím nesedící procenta u některých otázek (nedosahují po součtu 100 %), někteří respondenti totiž nevyplnili celý dotazník.

5. **Myslíte si, že o současném důchodovém systému ČR máte dostatek informací?**
Ano **33 %**; Ne **67 %**

- 6. Zajímá Vás důchodová politika ČR?**
Ano **30 %**; Mírně **62 %**; Ne, nezajímá **8 %**
- 7. Součástí kterého pojištění je také důchodové pojištění?**
Nemocenského pojištění **8 %**; Sociálního pojištění **80 %**; Jiné **10 %**
- 8. Na kolika tzv. pilířích stojí současný systém starobních důchodů ČR?**
Jednom **22 %**; Dvou **63 %**; Třech **15 %**
- 9. Jaký je současný stav důchodového účtu ČR?**
Vykazuje přebytek **17 %**; Vykazuje deficit **83 %**
- 10. Považujete finanční zabezpečení současných důchodců za dostačující?**
Ano, zcela **10 %**; Ano, ale mohlo by být lepší **38 %**; Ne, nemají dostatek financí **45 %**; Nevím **7 %**
- 11. Víte o možnosti penzijního připojištění se státním příspěvkem?**
Ano, vím **87 %**; Ne, slyším o něm poprvé **13 %**
- 12. Pokud jste odpověděl na předchozí otázku ANO: využíváte penzijní připojištění?**
Ano, využívám **47 %**; Nevyužívám, ale uvažuji o tom **22 %**; Nevyužívám a využívat nebudu **10 %**; Spořím individuálně jiným způsobem **12 %**
- 13. Víte o připravované reformě systému starobních důchodů a o změnách, které přináší**
Ano, sleduji dění kolem ní **12 %**; Ano, ale pouze zhruba **50 %**; Zaslechl(a) jsem o ní **27 %**; Ne, nevím **10 %**
- 14. V současné společnosti roste**
Podíl mladých lidí **7 %**; Podíl lidí středního věku **13 %**; Podíl lidí v důchodovém věku **78 %**
- 15. Považujete za správné, aby se důchodový věk zvyšoval úměrně s nadějí dožití ve stáří a prodlužující se průměrnou délkou života?**
Ano **0 %**; Ano, ale pouze do určité hranice **43 %**; Ne, je to nemorální **33 %**; Ne **17 %**; Nevím **5 %**
- 16. V kolika letech byste chtěl(a) odejít do důchodu?**
50-55 **20 %**; 55-60 **48 %**; 60-65 **28 %**; 65-70 **3 %**; 70 a více **0 %**
- 17. Nově budou lidé moci odvádět část z důchodového pojištění do fondů soukromých společností, využil(a) byste této možnosti?**
Ano, určitě **3 %**; Nevím, k rozhodnutí bych potřeboval(a) více informací **63 %**; Ne, nevyužil(a) **32 %**
- 18. Pokud jste odpověděl(a) na předchozí otázku NE - proč byste nevyužil(a) možnosti odvádět část pojištění do soukromé penzijní společnosti?**
Obávám se vytunelování nebo krachu **67 %**; Raději budu spořit formou penzijního připojištění **10 %**; Tato možnost by pro mě nebyla příliš výhodná **3 %**; Nevím **10 %**; Jiný důvod **10 %**
- 19. Pokud byste zvolil(a) možnost odvádět část pojištění do soukromé penzijní společnosti, kterou variantu investování Vašich úspor byste zvolil(a)?**
Konzervativní s nižší mírou rizika a nižším zhodnocením **35 %**; Smíšenou s vyšší mírou rizika a přiměřeným zhodnocením **40 %**; Dynamickou s vysokým rizikem ale také nejvyšším zhodnocením **0 %**

- 20. Kolik byste byl(a) ochotna spořit, či spoříte, prostřednictvím penzijního připojištění či jiného schématu soukromých penzijních fondů za měsíc?**
 100-200 Kč **22 %**; 200-300 Kč **22 %**; 300-400 Kč **3 %**; 400-500 Kč **28 %**;
 500 1000 Kč **17 %**; Více než 1000 Kč **8 %**
- 21. Souhlasíte s příspěvkem ve výši 1 % ze mzdy na důchody rodičů?**
 Ano, rád se 1 % vzdám **35 %**; Ano **15 %**; Ne, jsou lepší způsoby, jak podpořit rodiče v důchodovém věku **27 %**; Ne **3 %**; Nevím **18 %**
- 22. Vláda chce zvýšené náklady na reformu pokrýt ze zvýšení DPH, souhlasíte?**
 Ano **2 %**; Ne, vláda by měla hledat jiné zdroje financování **70 %**; Ne, lépe by bylo zvednout dočasně sazbu sociálního pojištění, nemuselo by tak dojít přímo ke zvyšování cen statků a služeb **17 %**; Nevím **10 %**
- 23. Považujete chystanou reformu za dostatečnou a efektivní?**
 Ano, pomůže systému **2 %**; Ne, systému nepomůže **50 %**; Nevím **45 %**
- 24. Nejlépe hodnocené důchodové systémy kombinují státní důchod se spořením zaměstnanců v soukromých fondech, kam přispívají zaměstnavatelé - uvítal(a) byste tento systém i v ČR?**
 Ano **53 %**; Ne **7 %**; Nevím **37 %**;
- 25. Pokud jste odpověděli na předchozí otázku NE, uveďte prosím několika slovy důvod**
 Nejčastěji opakovanými odpověďmi byla **nedůvěra v soukromé fondy**, jejich **možné vytunelování** a **vysoká inflace převyšující míru zhodnocení**
- 26. Myslíte si, že vyplácený důchod by měl mít větší vazbu na předchozí příjmy?**
 Ano, rozhodně **47 %**; Ne, je to antisociální **25 %**; Nevím **27 %**
- 27. Očekáváte, že reforma společně s navýšením DPH přinese lepší zajištění Vašeho důchodu?**
 Ano **5 %**; Ne **65 %**; Nevím **28 %**
- 28. Považujete informování o reformě ze strany Vlády ČR za dostatečné?**
 Ano, zcela **7 %**; Ano, ale vláda by mohla využívat více možností informování **33 %**; Ne, vláda o reformě informuje nedostatečně **57 %**
- 29. Odkud jste se o důchodové reformě dozvěděli nejvíce informací?**
 Z televizního vysílání **35 %**; Z tištěných médií **20 %**; Z rozhlasového vysílání **2 %**;
 Na internetu **28 %**; Z jiných zdrojů **13 %**
- 30. Napište slovo nebo slovní spojení, které Vás napadne při slově DŮCHOD.**
 V odpovědi na tuto otázku založenou na podvědomé asociaci se de facto vyčlenilo několik skupin respondentů, kteří odpovídali podobně:
- **stáří**
  - **odpočinek, čas pro relaxování, koníčky, cestování, práce na zahrádce - idyla důchodu v případě dostatku prostředků**
  - **nouze, žebrota, obavy z finančního zajištění ve stáří, nedůvěra ve státní důchod**

5.4 ZÁVĚRY VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝZKUMU

- 1) **Více než 2 třetiny dotázaných prokázaly základní znalost důchodového systému** v otázkách 7-9. To je základním předpokladem pro to, aby si lidé uvědomovali nutnost reformy, i když to samozřejmě nepodmiňuje, aby souhlasily s podobou reformy současné.
- 2) **78 % respondentů si je vědomo přibývajících počtu důchodců a stárnutí populace**, přičemž ale nikdo z nich by nebyl nakloněn zvyšování důchodového věku dle zvyšování hranice dožití, pokud by toto zvyšování nemělo dané jasné maximální hranice (tedy např. 70 let). Dotazovaní **by nejraději odešli do důchodu mezi 55.-65. rokem života (76 %)**.
- 3) **Výzkum potvrdil nedůvěru lidí v soukromé penzijní fondy**, které by byly součástí II. pilíře - 67 % respondentů, kteří uvedli, že by nevyužili možnost účasti v II. pilíři, se obává jejich krachu či vytunelování. To se odrazilo i ve volbě fondu dle rizika, pro dynamický by se nerozhodnul ani jeden respondent.
- 4) **Panuje silná nedůvěra v současnou reformu**, dotázaní nevěří tomu, že by reforma dokázala pomoci důchodovému systému ČR a nesouhlasí také se získáváním financí formou navyšování DPH. Zároveň by mezi nimi měl poměrně **velkou podporu systém se zaměstnaneckými fondy**.
- 5) I když pro nízkopříjmové obyvatele by to znamenalo snížení důchodu, **většina respondentů by souhlasila s větší vazbou důchodu na předchozí příjmy**, což podtrhuje možnost zavedení NDC systému v ČR.
- 6) Vzhledem k negativním očekáváním respondentů k zajištění jejich důchodu **by bylo rozumným krokem převést více odpovědnosti k nim samotným a základní důchod zajistit z NDC systému**, který by zajistil větší příjmovou ekvivalenci, zároveň nevyžadoval takové množství prostředků na přechod.

Stručně řečeno lidé chápou potřebu reformy systému, větší část z nich má také alespoň základní přehled o struktuře a fungování důchodového systému, nevěří však české politické scéně a tomu, že by navrhovaná reforma dokázala lépe zajistit jejich příjmy. Uvítali by větší účast zaměstnavatelů na stabilizaci důchodového systému a zajištění jejich budoucích příjmů, přičemž skepse vůči důchodovým fondům poukazuje na nutnost zejména stabilního a robustního státního pilíře. V souladu s těmito základními poznatky a závěry se pokusím formulovat možné alternativní řešení důchodového systému v ČR v následující kapitole.

6. NÁVRH ZMĚN DŮCHODOVÉ REFORMY

Kritika a analýza situace by měly vést k návrhu lepšího řešení důchodové reformy, respektive k úpravě její současné podoby. Protože v ČR panuje silná nedůvěra k soukromým fondům, jak také ukázal můj orientační výzkum, bylo by nejlepším řešením upravit systém tak, aby soukromé fondy v něm byly účastny co nejméně, zároveň ale obsahoval nástroje pro zajištění vyššího návratového poměru tak, aby co nejméně nově přiznaných důchodů bylo pod hranicí chudoby. Pokusím se formulovat:

- **úpravy současné reformy, zejména se zaměřím na možné alternativní řešení jejího financování**
- **a také návrh odlišného schématu důchodového systému, než jaký bude zaveden po reformě**

6.1 ALTERNATIVNÍ FINANCOVÁNÍ REFORMY

K vyrovnání deficitu důchodového účtu a zejména k pokrytí transformačních nákladů na důchodovou reformu se vláda rozhodla zvýšit sníženou sazbu DPH z 10 % na 14 % v roce 2012 %. Pro rok 2013 představila několik možných variant od sjednocení na 17,5 % až po poslední návrh zvýšení nižší sazby na 15 % a základní sazby na 21 %. V současné době již vláda také plně přiznává, že zvyšováním DPH nechce financovat pouze reformu, ale také dorovnávat celkový schodek státního rozpočtu.

Je však třeba mít na paměti **současnou stagnaci v národním hospodářství**, kterou doprovází snižování spotřeby zejména v oblasti potravin, kde žene ceny na horu inflace včetně světových problémů a dlouhodobé zvyšování cen ropy. Další **zvyšování DPH by tak jistě ještě více pozvedlo ceny základních statků a služeb**, spotřebitele vedlo k dalšímu spoření a tlumení spotřeby a ještě více roztáčelo spirálu úpadku hospodářství. Vždyť již nyní jezdí lidé nakupovat do zahraničí a dávají přednost ceně před kvalitou. Nevýhodou zvyšování DPH je také fakt, že jej zaplatí všichni koneční spotřebitelé, tedy včetně důchodců, znevýhodněných osob apod.

Proto navrhuji řešit financování reformy nikoliv dalším navyšováním sazby DPH, tu by bylo rozumné ponechat v současné podobě, popřípadě dokonce vrátit sníženou sazbu na 10 %. **Možnou alternativou je dočasné zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění, tedy zvýšení odvodů na sociální pojištění.** Toto zvýšení by mělo být zhruba o 1-2 p. b. na časově zatím bližší nespecifikované období. Až makroekonomické projekce by ukázaly, zda-li by bylo možné sazbu po několika letech (desetiletích) snížit zpět na původní hodnotu.

ZVÝŠENÍ SAZBY SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

Konkrétní změny by dle mého návrhu byly následující:

- zvýšení sazby důchodového pojištění o **1-2 procentní body s platností od 1. 1. 2013**
- navýšení by se týkalo jak **zaměstnanců** (nyní 6,5 % na soc. poj.) tak **zaměstnavatelů** (nyní 25 % na soc. poj.) a **samozřejmě také OSVČ** (nyní 29,2 % či 31,5 % na soc. poj.)

Předpokládejme **navýšení o 1,5 procentního bodu** a zkusme vyčíslit, jaké dopady by toto zvýšení mělo **u zaměstnance s průměrnou mzdou**.

Průměrná mzda 4Q/2011 = 26.067,- Kč	Zaměstnanec	Zaměstnavatel
Sociální pojištění současné	6,5 % = 1.695,-	25 % = 6.525,-
Sociální pojištění po navýšení	8 % = 2.086,-	26,5 % = 6.917,-
Navýšení za měsíc	391,-	392,-
Navýšení za rok Celkově za zaměstnance i zaměstnavatele	4.692,- a 4.704,- 9.396,-	

Tabulka 10: Zvýšení odvodů na sociální pojištění za zaměstnance po navýšení soc. poj. o 1,5 p. b., propočet dopadu

Při přibližně **3.881.700 zaměstnancích** v České republice by tak toto navýšení mohlo přinést státnímu rozpočtu za rok navíc (pokud nezapočítáváme OSVČ - zhruba necelé 2 miliony podnikatelů fyzických osob):

$$3.881.700 \times 9.396 = \mathbf{36,5 \text{ mld.Kč}}$$

Sjednocení DPH na 17,5 % by přitom mělo přinést státní pokladně dle odhadů ministra financí zhruba **22 miliard Kč**. Dle mého názoru je rozhodně lepším řešením navýšit sazbu sociálního pojištění, respektive důchodového pojištění, což je sice pro zaměstnance také citelná zátěž, ovšem oproti navýšení DPH je výhodnější z mnoha důvodů:

- **zvýšení odvodů nezaplatí pouze zaměstnanci, ale také zaměstnavatelé**
- **navýšené sociální pojištění by postihlo pouze zaměstnané a podnikatele, nikoliv nezaměstnané, důchodce a další sociálně slabší skupiny**
- **inflační tlaky by nemusely být tak silné - i přes růst mzdových nákladů by se navýšení pojištění nemělo do cen promítnout tak překotně, jako navyšování DPH**
- **jasnější výběr a snad také lepší pochopení ze strany poplatníků pojištění a občanů obecně**
- **nemuselo by docházet ke kompenzacím jako navyšování důchodů a zvyšování daňových zvýhodnění, tedy ke krokům které zvyšují výdaje státního rozpočtu**
- **nedošlo by k míchání daňového systému se systémem sociálního pojištění**

Dovolím si tedy tvrdit, že současně s úspornými opatřeními, které vláda chystá a stále aplikuje by mohlo být navýšení sazby důchodového pojištění lepší volbou, než-li další navyšování DPH, které by mohlo ještě více zpomalit vzpamatovávání ekonomiky ze stále trvající krize.

6.2 KOMBINOVANÉ NDC SCHÉMA V ČR

Jak ukázala projekce Výkonného týmu, ale také studie Světové banky, NDC schéma by bylo v ČR jednou z možných reformních alternativ. Díky své odolnosti vůči krátkodobým výkyvům ekonomiky a také větší odolnosti vůči demografickým změnám je z tohoto pohledu ideálním řešením. V ČR by ale přineslo také snížení náhradového poměru a bylo by třeba zajistit taková opatření, aby nově přiznávané důchody neklesly pod hranici chudoby.

NÁVRH KOMBINOVANÉHO NDC SCHÉMATU

I. PILÍŘ - rozčleněn na dva dílčí pilíře/schémata

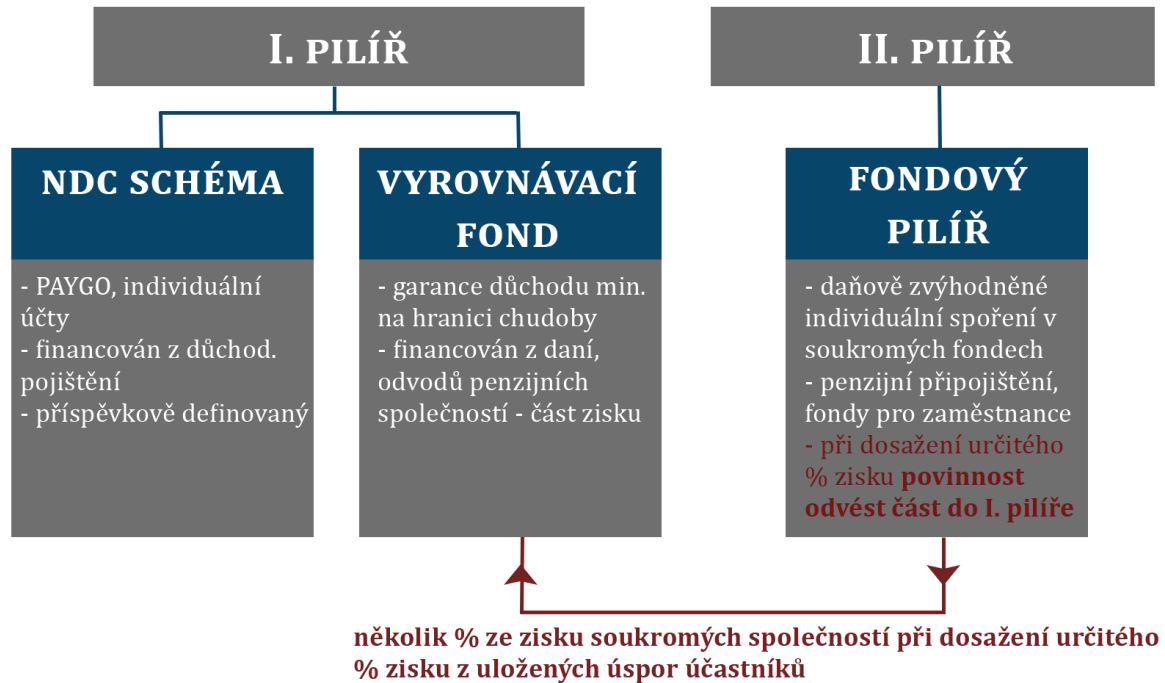
- **NDC schéma**, důchody dle příjmů dosahovaných v průběhu aktivního života
- **Vyrovňovací fond** - pojistka zajišťující lidem, kteří by nedosáhli na důchod alespoň na hranici chudoby, dorovnání do této hranice, financován z daní, částečně ze zisků soukromých penzijních společností II. pilíře

II. PILÍŘ - individuální spoření v rámci soukromých fondů s možností příspěvku zaměstnavatele (daňově zvýhodněných); fondy **povinny při dosažení určitého % zisku z investovaných prostředků strádatelů přispívat do vyrovňovacího fondu prvního pilíře**

- **příspěvky zaměstnavatelů by měly hrát v rámci tohoto pilíře vyšší roli, abychom se přiblížili principům zaměstnaneckých fondů v zahraničí, které**

motivují zaměstnance k lepším výkonům, ale také k setrvání u jednoho zaměstnavatele

SCHÉMA KOMBINOVANÉHO NDC SYSTÉMU DLE NÁVRHU

Obrázek 4: Schéma kombinovaného II. pilířového důchodového systému ČR dle návrhu

K modelaci tohoto systému mě vedla jednak studie Pension reform Světové banky, jednak projekce Výkonného týmu. Obě tyto studie ukázaly, že NDC systém je schopen odolávat demografickým změnám, jejichž nejsilnější zásah nás teprve čeká, ale také je méně závislý na cyklických výkyvech ekonomiky. Samotné **NDC schéma však často není schopno zajistit dostatečný náhradový poměr zejména pro zaměstnance s podprůměrnými příjmy**, proto jsem do svého návrhu implementoval tzv. **Vyrovňovací fond** v rámci I. pilíře, jehož účelem je do určité míry **suplovat příjmovou redistribuci**, solidaritu klasického dávkově definovaného PAYGO schématu tak, **aby bylo zabráněno přiznávání nových důchodů pod hranicí chudoby**, tj. 25 % průměrné mzdy.

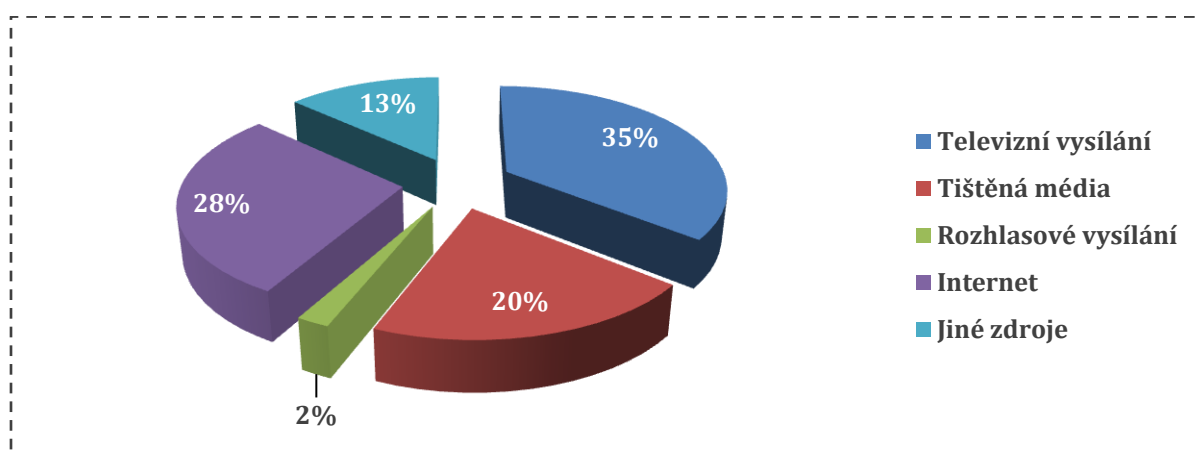
Nespornou výhodou navrhované varianty jsou minimální transformační náklady, větší transparentnost a zavedení solidarity do NDC systému. Na druhou stranu příspěvky soukromých fondů do vyrovnávacího fondu státního pilíře mohou být kontroverzní, nicméně mohly by zlepšit pohled občanů vůči těmto fondům. Další úlohou této účasti soukromých fondů na financování důchodů občanů s nejnižšími příjmy je podpora solidarity, kterou NDC silně omezuje, která by ale v systému rozhodně měla být určitým způsobem zakořeněna.

7. NÁVRH INFORMAČNÍ STRATEGIE VLÁDY

Vláda premiéra Petra Nečase je charakteristická množstvím reforem, které si dala za cíl vykonat. Mnohé z nich obsahují nepopulární kroky, bez toho, aniž bych hodnotil, zda jsou to kroky správným směrem. Každá vláda, ať již více levicová nebo více pravicová by však měla dbát na to, aby o jejích krocích byly informováni občané, voliči, díky kterým je každý

vláda sestavena. Tím více by to mělo platit u zásadních a důležitých reformních kroků (i když slovo reforma je v ČR užíváno často nesprávně), jež změní život republiky na mnoho let. Reforma důchodového systému je navíc specifická tím, že se týká každého jednotlivce, fyzické osoby pracující na území ČR a silně zasáhne do budoucnosti konkrétního jedince. Nemyslím si proto, že média prahnoucí po senzaci a často neuvádějící správná data či celou pravdu by měla suplovat informační funkci ze strany vlády. **Právě vláda by měla prostřednictvím svého nižšího orgánu, na informační strategii zaměřeného, informovat občany o chystaných krocích.** Mohla by tak předejít polopravdám, fámám a zvěstem, které se mezi obyvateli šíří a které často zbytečně zkreslují pravdu a komplikují průběh změn v republice.

Ve svém malém dotazníkovém průzkumu jsem se mimo jiné snažil zjistit, prostřednictvím jakého média se lidé dozvěděli o důchodové reformě nejvíce informací. Výsledky prezentuje následující graf:

Graf 13: Vyhodnocení informačních zdrojů důchodové reformy z vlastního výzkumu

Nejsilnější informační média současnosti potvrdila svou pozici a nejvíce informací se tak respondenti dle svých odpovědí dozvěděli z televizního vysílání (35 %) a také internetu (28 %). Velký podíl si zachovávají také tištěná média (20 %). Avšak zejména mezi televizními stanicemi existují veliké rozdíly v kvalitě podávaných informací.

7.1 SOUČASNÉ INFORMOVÁNÍ ZE STRANY VLÁDY

Abych Vládě ČR nekřivdil, musím samozřejmě uznat, že využívá informačních médií k obecnému podávání informací. Hlavními informačními kanály ze strany vlády tak jsou:

1. **tiskové konference** sledované zejména novináři a vysílané na informačních kanálech (např. ČT24)
2. **oficiální webové stránky vlády www.vlada.cz** poskytující komplexní informace o aktuálním dění, členech vlády, projednávaných věcech apod.
3. **webové stránky informační centrum vlády www.icv.cz**, které jsou již zaměřeny na 5 hlavních reforem a cílů vlády

Konkrétně důchodové reformě se věnuje sekce **informačního centra vlády** (<http://icv.vlada.cz/cz/duchodova-reforma/>), ovšem poměrně povšechně, a také **webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR v rámci Sociálního poradce** (<http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/164>). Zde se již snaží vysvětlovat i důvody, které vedou k nutnosti důchodové reformy. Pro tyto webové stránky však platí, **že lidé se na ně dostanou pouze když sami informace hledají, když se chtějí sami dozvědět více.**

Dovolím si tvrdit, že ze **strany vlády neexistuje žádná aktivní informační kampaň**, jejímž cílem by bylo poskytnout základní informace o reformách většině občanů a ty aktivnější z nich podnítit k tomu, aby si další informace vyhledali sami. Tím v žádném případě neříkám, že reformy, tak jak jsou navrhovány, by měly být také schváleny a podávány občanům v konečné podobě. Naopak, toto informování by mělo umožnit veřejnou diskuzi, protože si myslím, že lidé mají právo se vyjadřovat k vedení státu, i když si své zástupce volí. To však těmto zástupcům nedává do rukou moc rozhodovat čistě dle vlastního uvážení.

7.2 NÁVRH INFORMAČNÍ STRATEGIE

Následující návrh se týká zejména důchodové reformy. Zde by měla vláda zvolit aktivní informační politiku, to znamená ve svém vlastním zájmu se snažit podat lidem zdůvodnění její neodkladnosti a poté představit konkrétní změny včetně dopadu na občany. Nelze předpokládat, že by tato kampaň mohla pokrýt většinu obyvatel republiky, to ani zdaleka, nicméně měla by do společnosti vnést více pravdivých informací, které by pak mohly být přirozeně roznášeny dále.

Požadavky na tuto kampaň by byly poměrně náročné, již kvůli nedostatku finančních prostředků, nelze tedy počítat s informačními šoty v televizním vysílání (snad možná kromě České televize), či kampaní, kterou si mohou dovolit velké firmy.

INFORMAČNÍ ODBOR VLÁDY

Základem informační strategie by byl **Informační odbor Vlády ČR**, jehož hlavním úkolem by bylo právě seznamování široké veřejnosti s nejdůležitějšími kroky ČR. Přičemž by se soustředil zejména na ty změny, které se týkají občanů a mají na ně určitý dopad. Informační odbor by čerpal informace přímo z pokladů vlády a připravoval by konkrétní strategie. Jeho hlavními nástroji by měly být:

- **MÍTINKY VE VĚTŠÍCH MĚSTECH ČR** s prezentací dané problematiky a změn připravovaných vládou, rozdělením jednoduchých informačních brožur a odkázání na další zdroje informací
  - náklady na tyto mítinky by nemusely být nikterak vysoké, pouze platy zaměstnanců informačního odboru, nutné náklady na vybavení týmů
  - pokud by prezentace probíhaly v prostorách úřadů a státních institucí, nemusely by vznikat žádné finanční náklady na pronájem prostor
- **DISKUSNÍ MÍTINKY**, na kterých by měli možnost lidé diskutovat se zástupci informačního odboru, podávat své návrhy a také se samozřejmě podrobně dotazovat na kroky vlády
- **POŘAD REFORMY** zřízený na informačním kanálu ČT24, který by se v krátkém, např. 15minutovém formátu, věnoval představení reformy

Při rozumném financování by zřízení tohoto odboru a jeho činnost **neměly přesáhnout částku 50 milionů Kč za rok**, což považuji za nicotné náklady použité na rozumnou a důležitou věc ve srovnání s mnoha až absurdními položkami státního rozpočtu.

Samozřejmě **předpokládám jednotný marketingový obraz**, jehož základem by bylo logo tohoto odboru a jednotný styl používaných sdělení a barev. Grafický styl, který by mohl vzejít také formou soutěže pro občany, by dokonce nemusel stát horentní sumy, jak to často grafická studia předvádí u mnoha státních zakázek. Hlavní silou informačního odboru by **byla jednota podávaných informací**, protože dnešní informování ze strany vlády je trochu nejednotné

a o konkrétních změnách se člověk dozví několik málo informací přímo na webu vlády, další pak na webu věnovaném reformám a třetí na webu konkrétního ministerstva.

8. ZÁVĚR, SHRNUÍ, ZAMYŠLENÍ

Na počátku práce jsem si kladl za cíl, nejenom přiblížit čtenáři problematiku důchodových systémů, do níž jsem chtěl sám nahlédnout, ale také poukázat na nutnost důchodové reformy ČR. Reformy, které proběhly v zahraničí a celkově modernější systémy, reagující na demografické a ekonomické změny a odstraňující někdy až neudržitelnou solidaritu, ještě podtrhly naléhavost situace v České republice. I když jak Výkonný tým, tak Světová banka prezentují mnoho různých variant důchodových systémů, současná vláda se pustila do, dle mého názoru, nepříliš šťastné kombinace pouze mírně upraveného PAYGO systému s II. pilířem v podobě penzijních společností. Dle názorů lidí, ale i propočtů Výkonného týmu však není zrovna jasné, jaké procento se do II. pilíře zapojí a jaká bude výnosnost soukromých fondů v rámci tohoto pilíře. Na základě mého malého výzkumu a porovnání se zkušenostmi ostatních států jsem pak došel zejména k těmto závěrům:

- **nelze pochybovat o nutnosti důchodové reformy**
- **lidé nedůvěřují soukromým fondům, II. pilíř může být pouze zakázkou na ruku těchto společností**
- **dlouhodobější stabilitu by mohl přinést kombinovaný NDC systém, který však nemá mnoho přirozených zastánců**
- **zvyšování DPH je nešťastným krokem, který může ještě prohloubit krizi zejména potravinářského průmyslu v ČR, řešením by mohlo být dočasné zvýšení sazby důchodového pojištění**
- **je třeba zvýšit příjmovou ekvivalenci, ale zachovat určitou míru příjmové redistribuce a zvýšit individuální odpovědnost**

Doufám, že i Česká republika dostane možnost provést objektivní důchodovou reformu, jejímž cílem nebude nikoliv pomoci k zisku soukromým společnostem, nýbrž zajistit dlouhodobou stabilitu důchodového systému v kombinaci s rozumným náhradovým poměrem. Jde o budoucnost nás všech, a tak mým druhým přáním je, aby lidé více sledovali dění kolem aktuálních reforem i přes to, že informování ze strany vlády není ideální a média často vytvářejí nejasný obraz prováděných změn.

1. **Antonín Slaný, Vojtěch Krebs a kol., Sociální ochrana a důchodový systém**
Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN: 80-210-3390-8
2. **Věra Štangová, Tröster Petr a další, Vývojové trendy důchodových reforem v Evropě**
Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, ISBN: 978-80-87146-34-7
3. **Ministerstvo financí České republiky, Důchodová reforma**
[online], Publikováno: 26. 5. 2011, Datum poslední revize: 3. 1. 2012
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/duchodova_reforma.html
4. **AION CS, spol. s r.o., Zakonyprolidi.cz, Zákon č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření**
[online], Publikováno: 6. 11. 2011, Datum poslední revize: neuvedeno
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-426#f4458374>
5. **Ministerstvo práce a sociálních věcí, Důchodové pojištění**
[online], Publikováno: neuvedeno, Datum poslední revize: neuvedeno
<http://www.mpsv.cz/cs/3>
6. **Peníze.cz, Speciál Důchodová reforma**
[online], Publikováno: neuvedeno, Datum poslední revize: neuvedeno
<http://www.penize.cz/duchodova-reforma>
7. **About.com, US Economy, FY 2010 Federal Mandatory Budget**
[online], Publikováno: neuvedeno, Datum poslední revize: neuvedeno
<http://useconomy.about.com/od/fiscalpolicy/p/Mandatory.htm>
8. **BussinesLink.gov.uk, Employer-sponsored pension schemes**
[online], Publikováno: neuvedeno, Datum poslední revize: neuvedeno
<http://www.businesslink.gov.uk/bdotg/action/detail?itemId=1074463866&type=RESOURCES>
9. **Mercer, Australian Centre for Financial Studies, Melbourne, Melbourne Mercer Global Pension Index**
PDF, Publikováno: 2011
10. **Robert Holzmann, Edward Palmer, The World Bank, Pension reform**
PDF, Publikováno: 2006, ISBN 0-8213-6038-8
11. **Výkonný tým, Závěrečná zpráva**
PDF, Publikováno: 2005
12. **Pavel Kreisa, FinExpert.cz, Důchodová reforma a penze v zahraničí. Poučí se Česko?**
[online], Publikováno: 2. 2. 2011, Datum poslední revize: neuvedeno
<http://finexpert.e15.cz/duchodova-reforma-a-penze-v-zahranici-pouci-se-cesko>
13. **Finance media, a. s., Finance.cz, Důchodový věk, předčasný důchod, doba pojištění ve světě**
[online], Publikováno: neuvedeno; Datum poslední revize: neuvedeno;
<http://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/duchodovy-vek-predcasny-duchod-doba-pojistenie-ve-svete/>

- 14. Moneyengines.co.uk Ltd., SharingPensions.co.uk, Employer Pensions**
[online], Publikováno: nevedeno, Datum poslední revize: nevedeno;
http://www.sharingpensions.co.uk/employer_pensions_directory.htm
- 15. Vratislav Dostál, Referendum, s. r. o., Deník Referendum, Klaus: Malá důchodová reforma je chybným krokem**
[online], Publikováno: 7. 7. 2011, Datum poslední revize: nevedeno
<http://denikreferendum.cz/clanek/11053-klaus-mala-duchodova-reforma-je-chybnym-krokem>
- 16. Úřad vlády České republiky - Informační centrum vlády, Mandatorní výdaje**
[online], Publikováno: nevedeno, Datum poslední revize: nevedeno
<http://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=647>
- 17. Petr Holub, Centrum holdings, Aktuálně.cz, Vláda cílí peníze na bohaté. Jde špatně, přibývá kritiků**
[online], Publikováno: 9. 7. 2011, Datum poslední revize: nevedeno
<http://aktualne.centrum.cz/domaci/politika/clanek.phtml?id=706641>
- 18. OUR MEDIA, a. s., Parlamentnílisty.cz, Premiér Nečas: Tato vláda není nezodpovědná ani zbabělá**
[online], Publikováno: 13. 7. 2011, Datum poslední revize: nevedeno
<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Premier-Necas-Tato-vlada-neni-nezodpovedna-ani-zbabela-202546>
- 19. Marin Holub: Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí**
Praha, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2007, 51 s.
- 20. Fincentrum media, a. s., České reformy.cz, Penzijní reforma: Lidé se bojí o naspořené peníze!**
[online], Publikováno: 7. 10. 2011, Datum poslední revize: nevedeno
<http://www.ceskereformy.cz/penzijni-reforma-lide-se-boji-o-nasporene-penize/>
- 21. Česká televize, ČT 24, Reforma penzí: Tři čtvrtiny Čechů nevěří druhému pilíři**
[online], Publikováno: 11.11.2011, Datum poslední revize: nevedeno
<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/152739-reforma-penzi-tri-ctvrtiny-cechu-neveri-druhemu-piliri/>
- 22. Russel Mori, Sooperarticles.com, United States Pension System**
[online], Publikováno: 14. 9. 2011, Datum poslední revize: nevedeno
<http://www.sooperarticles.com/finance-articles/insurance-articles/united-states-pension-system-155446.html>
- 23. U. S. Department of Labor, www.dol.gov, What You Should Know About Your Retirement Plan**
[online], Publikováno: nevedeno, Datum poslední revize: nevedeno
<http://www.dol.gov/ebsa/publications/wyskapr.html>
- 24. HOLUB, Martin. Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Praha: 2007. S 8-9.**

Veškeré použité obrázky a schémata jsem vytvořil vlastní činností pro potřeby této práce.

ZDROJE DAT GRAFŮ A TABULEK

[1] Economia, a. s., Hospodářské noviny IHNE.D.CZ, Důchodový účet přesáhl deficit 10 miliard. Předloni byl přitom v solidním přebytku

[online], Publikováno: 22. 4. 2010, Datum poslední revize: 22. 4. 2010

Dostupné z adresy:

<http://zpravy.ihned.cz/lehke-zpravy/c1-42824440-duchodovy-ucet-presahl-deficit-10-miliard-predloni-byl-pritom-v-solidnim-prebytku>

[2] Seznam.cz, a. s., Sfinance.cz, Srovnání výnosů penzijních fondů - původní dokument smazán

[3], [4], [5] Český statistický úřad, Vybrané demografické údaje 1989-2010

PDF, Publikováno: 20. 1. 2012

Dostupné z adresy: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf

[6] Český statistický úřad, Demografická příručka, 6-1a Narození podle vitality, podle pohlaví, podle legitimacy v letech 1950 - 2009

tabulka programu Excel, Publikováno: 22.10.2010

Dostupné z adresy:

[http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/D900349A19/\\$File/4032100601a.xls](http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/D900349A19/$File/4032100601a.xls)

[7] Jiří Král, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká důchodová reforma - současný stav

prezentace programu PowerPoint, Publikováno: 31. 3. 2011

Dostupné z adresy: <http://www.cmkos.cz/data/download/files/prezentace/jiri-kral-mpsv-soucasny-stav-duchodove-reformy.ppt>

[8] Mercer, Australian Centre for Financial Studies, Melbourne, Melbourne Mercer Global Pension Index

PDF, Publikováno: 2011

[9], [10] Výkonný tým, Vladimír Bezděk a kolektiv: Závěrečná zpráva

Praha 2005, PDF

[11] AION CS, spol. s r.o., Zakonyprolidi.cz, Zákon č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření

[online], Publikováno: 6. 11. 2011, Datum poslední revize: neuvedeno

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-426#f4458374>

[12] Český statistický úřad, Trh práce v ČR, Věk a vzdělání zaměstnaných v NH, Česká republika - NUTS1

tabulka programu Excel, Publikováno: 14. 6. 2011

Dostupné z adresy:

[http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/D1002621F8/\\$File/310311063.xls](http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/D1002621F8/$File/310311063.xls)

[13] Asociace penzijních fondů ČR, Vybrané ekonomické ukazatele penzijních fondů APF ČR 2000-2011

tabulky programu Excel, publikovány k 30. 6. a 31.12. daného roku

Dostupné z adresy: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/>

[14] Státní zdravotní ústav Praha, Hodnocení zdravotního stavu, Vybrané ukazatele demografické a zdravotní statistiky

PDF, publikováno: srpen 2007; *upraveno-nesedící součty obyvatel jednotlivých věkových skupin*

10. PŘÍLOHY

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek 1:** Schéma státního pilíře důchodového systému České republiky, s 10
Obrázek 2: Schéma tří pilířového důchodového systému obecně, s 13
Obrázek 3: Schéma 3pilířového důchodového systému ČR po reformě, s 43
Obrázek 4: Schéma kombinovaného 2pilířového důchodového systému ČR dle návrhu, s 60

SEZNAM GRAFŮ

- Graf 1:** Příjmy a výdaje účtu sociálního pojištění ČR v letech 2008-2010, (důchodové a nemocenské poj.), s. 14, [1]
Graf 2: Porovnání inflace s výnosy penzijních fondů v ČR v letech 200-2009, s. 16, [2]
Graf 3: Průměrný věk obyvatel ČR v letech 1989-2009 (roky), s. 18, [3]
Graf 4: Naděje dožití v ČR při narození (roky), s. 18, [4]
Graf 5: Naděje dožití ve věku 60 roků v ČR 1989-2009, s. 19, [5]
Graf 6: Porodnost v ČR v letech 1970-2010, s. 19, [6]
Graf 7: Šance dožití se důchodového věku v ČR - minulost, současnost, předpověď, s. 21, [7]
Graf 8: Složení obyvatelstva ČR dle hlavních věkových skupin, s. 22, [14]
Graf 9: Saldo důchodového systému dle variant polit. stran v letech 2005-2100 v % HDP, s. 36, [9]
Graf 10: Porovnání hrubého celkového náhradového poměru variant důchodového systému dle politických stran, v %, s. 37, [10]
Graf 11: Počet zaměstnanců v národním hospodářství v ČR dle věku v letech 1993-2010, tisíce, s. 46, [12]
Graf 12: Věková struktura respondentů zapojených v průzkumu, s 54
Graf 13: Vyhodnocení informačních zdrojů důchodové reformy z vlastního výzkumu, s. 61

SEZNAM TABULEK

- Tabulka 1:** Hlavní výhody a nevýhody státního pilíře důchodového systému, s. 9
Tabulka 2: Některé z kladů a negativ zaměstnaneckých důchodových fondů, s. 11
Tabulka 3: Pozitiva a negativa třetího pilíře důchodového systému, s. 12
Tabulka 4: Sazby sociálního pojištění v ČR v roce 2011, s. 13
Tabulka 5: Výše státního příspěvku v penzijním připojištění, s. 15
Tabulka 6: Počet aktivních účastníků penzijního připojištění v ČR v letech 2000-2011, s 17, [13]
Tabulka 7: MMG Pension Index vybraných států a jejich pořadí, s 28-29, [8]
Tabulka 8: Nabízené strategie důchodových fondů, s 41, [11]
Tabulka 9: Změny příspěvků na penzijní připojištění od roku 2013, s 43
Tabulka 10: Zvýšení odvodů na sociální pojištění za zaměstnance po navýšení soc. poj. o 1,5 p. b., s 58

11. SLOVNÍČEK POJMŮ

Mandatorní výdaje	výdaje státního rozpočtu, které jsou povinné ze zákona (zejména dávky ze systému sociálního pojištění)
HDP	hrubý domácí produkt - makroekonomický ukazatel vyjadřující množství nově vytvořené produkce v národním hospodářství za rok
PAYGO schéma	PAY as YOU GO - systém průběžného financování důchodového systému; vybrané peníze jsou ihned vyplaceny
Inflace	proces zvyšování cenové hladiny v ekonomice v jehož důsledku klesá kupní síla peněz
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	Lidé v produktivním věku (15-65), kteří pracují či jsou nezaměstnaní, ale práci aktivně hledají
Fiskální tlaky	Tlaky na státní rozpočet způsobující zejména nárůst jeho výdajů či naopak omezování příjmů
Výkonný tým	Skupina odborníků pod vedením Vladimíra Bezděka sestavená roku 2005, hodnotící možnosti reformy v ČR
Příjmová solidarita	Vybrané peníze jsou v rámci systému přerozdělovány ve prospěch chudších, ti jsou více zvýhodněni
Příjmová ekvivalence	Vazba na příjmy dosahované v průběhu pracovního života
Důchod pod úrovní chudoby	Jako úroveň chudoby je stanovena hranice 25 % průměrné mzdy
Celkový náhradový poměr důchodového systému	Poměr průměrného starobního důchodu k průměrné hrubé mzdě
Saldo	Rozdíl mezi příjmy a výdaji (kladné $P > V$; záporné $P < V$)
Diversifikace zdrojů	V případě důchodového systému zavedení dalších, ne jen státních pilířů - důchod tak není vyplácen pouze státem
Deficit systému	Dluh hromaděný systémem, jehož saldo je negativní
Dávkově definovaný systém	Důchodová dávka z tohoto systému je předem dána na základě vzorců systému; menší vazba na předchozí příjmy
Příspěvkově definovaný systém	Důchodová dávka je vyměřena na základě prostředků jednotlivcem do systému odváděných; větší vazba na předchozí příjmy
Stagnace národního hospodářství	Stav, kdy HDP téměř vůbec neroste
Recese	Stav, kdy HDP 2 čtvrtletí po sobě klesá